ZI͂NAƆ YA͂KƐAƆ
Yá͂ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ beeá lá plaade pɔ́ Luku kɛ̃̀ɛ. Baona lá ɔ̃ a kɛ̃̀ sɛ̃́ia, Yesu kua dṹnia guu yá͂ɔ ɔ̃ a ò a guu. Yesu taa luabɛ gbɛa (1.1-11) aà ı͂waɔ lí e wɛsı͂aàlɛ lɔo, ãma a kúńnɔ, asa aà Nisı͂na mɛ́ kú ń guu sa. Zı͂naɔ lápi guu ɔ̃ Yesu gãli daalɛa yá͂ kúu, mɛ́ Yesu gi ku a ı͂waɔ guu, ı͂ ń gba gbãa.

Lua zı͂na Piɛɛ mɛ́ Yesu gãli dàalɛ Yudaɔ guu Yelusalɛũ, ɔ̃ Yesu yá͂ ɔtà buipãleɔ guu A͂ntiɔsi ń Kɔlɛnio ń Filipio Lua zı͂na Pɔlu sabai. Wà Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa dasiɔ dàu wà sı͂u ń yã͂ı͂a pɔ́ Yesudeɔ lèɔ ń lá wà yá͂piɔ gɔ̃̀gɔ̃ ń Lua Nisı͂na gbãao.

Luku bɛ̀bɛ ń Pɔluo aà wɛ̃́lɛgɛaeɔ guu à mɛ̀: Wa gɛa Masedoni sɔukɛ̀ gɔ̃̀ɔ (16.10-40). Ɔ à gɛ̀aànɔ Yelusalɛũ, gu pɔ́ wà Pɔlu kṹu (20.5-21.18), ɔ̃ bɔa Sezale à gɛ̀aànɔ e Loma, gu pɔ́ wa Pɔlu kũau wɛ̃̀ pla e wàɔ gɛ́ yá͂kpalɛkɛiaànɔ (27-28).

Za a daalɛawa Luku yá͂ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ zɛkàlɛ à mɛ̀ (1.8).

Yesu gãli a daalɛ Yelusalɛũ Yesu taa luabɛ gbɛaɛ (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bùsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à gɛ pɛò Lomadeɔ mɛɛwia Lomawa (13.1-28.31).

Yá͂pi lia dṹniaa bɔ̀ Lua zı͂naɔ waasokɛaɔ guuɛ ń yá͂ pɔ́ aa ò gbɛ̃́ɔnɛɔ. Baona pɔ́ Lua zı͂naɔ kpà

Yudaɔnɛ ń buipãleɔá Yesu yã́ɛ ado. Lua Nisi̍na mɛ́ i̍ɔ gbã́ka zi̍naɔnɛ an yã'oa ń ń yãkɛao guu.

Lua zi̍naɔ zi̍ pɔ́ Yesu dà a i̍waɔnɛ zɛbɔ̀, mɛ́ za gɔɔ bee Yesudeɔ lɛ́ zi̍pi kɛ, aalɛ Yesu Kilisi baona kpa gbɛ̃́piiɛ e à gɛ pɛ dṹnia lɛ́wa.

Yesu taa luabɛ

1 Teofili, má ònɛ ma lá sɛ̃́ia guu lá Yesu kɛ̀ ń yã́ pɔ́ a
dànɛ́ɔ píi za a daalɛgɔɔ* 2 e gɔɔ pɔ́ à yãdi̍lɛ a zi̍naɔnɛ
ń Lua Nisi̍na gbãao, ɔ̃ Lua aà sɛ̀ tàò a kí̍i. 3 Asa aà
gaa gbɛa à azi̍a ɔ̀lɔnɛ́, ɔ̃ aa dɔ̃̀ seasai a bɛ̃́ɛ. A azi̍a
ɔ̀lɔnɛ́ e gɔɔ bla, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kí̍i yã'ònɛ́. 4 Kɛ́ aa
kãaaa, ɔ̃ a ònɛ́: A̍su bɔ Yelusalɛũo. A̍ɔ lɛ́ pɔ́ ma Mae
gbɛ̃̀ɛ́ dã́ lá ma a yã'òɛ́wa.† 5 Asa Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ ń
íoɛ, ãma gɔɔplanaɛa má á da'ilɛkɛ ń Lua Nisi̍nao.‡
6 Lá aa kãaaa màa, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Dii, gɔɔ bee ɔ̃
ńyɔ̃ Isailiɔ kpala vua? 7 A wèmá à mɛ̀: A̍ a zɛ́ vi̍ àɔ a
gɔɔ ge zaa pɔ́ ma Mae di̍lɛ ń azi̍a ikoo dɔ̃o. 8 Tó Lua
Nisi̍na di̍ɛ́, á gbãa'e, íɔ dɛ ma seeladeɔ§ ũ Yelusalɛũ
ń Yude bùsu gupiio ń Samali bùsuo e à gɛ pɛ dṹnia
lɛ́wa. 9 Yã́ bee oa gbɛa Lua aà sɛ̀ ń wáa e à gɛ̀ sɛ̀sã
ń wɛ́wa luabɛpuanau.* 10 Aà taa guu, lá an wɛ́ pɛ́
luabɛwa, gbɛ̃ɔn plaeɔ bɔ̀ mɔ̀ zɛ̀ ń saɛ pɔkasa puaɔ
daa. 11 Aa mɛ̀: Galile bùsudeɔ, àkɛa á zɛa álɛ luabɛ
gwai? Yesu pɔ́ Lua aà bɔ̀ á guu à tàò a kí̍ipi, a ɛa mɔ́,
lá á è àlɛ tá weɛwa.

Yudasi gɛ̃ɛ dilɛa

* **1:1** Luk 1.1-4 † **1:4** Luk 24.49 ‡ **1:5** Luk 3.16 § **1:8** Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * **1:9** Luk 24.50-51

12 Ɔ aa pi̍la Kùkpɛ si̍si̍wa aa sù Yelusalɛũ. Si̍si̍pi
zã̀ ń Yelusalɛũo lán kiloo do taawaɛ. 13 Kɛ́ aa kà,
ɔ̃ aa gɛ̃̀ kpɛdiakɔ̃a musu guu, gu pɔ́ aa kuu yãa.
Piɛɛ ku we ń Zãao ń Zaakio ń Ańdeleeo ń Filipio ń
Tomaao ń Batelemiio ń Matieeo ń Alafe nɛ́ Zaakio
ń Simɔɔ Gínzi̍aoo ń Zaaki nɛ́ Yudasio.† 14 Ampii aa
ńzi̍a kpà wabikɛawa ń lɛdoũo ń Maliama Yesu dao
ń Yesupi dãunaɔ ń nɔɛ ki̍niɔ.

15 Gɔɔ bee Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ a gbɛ̃́ pɔ́ aa kà gbɛ̃ɔn basoolo
taawaɔ guu à mɛ̀: 16 Gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ Davidi ò ń Lua
Nisi̍na gbãao Yudasi pɔ́ dɔ̀aa gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu kũ̀ɔnɛ
musu, bee kũ̀ɛ̀, ɔ̃ à kɛ̀ mààa. 17 A dɛ wá gbɛ̃do ũ
yãaɛ, aà baa kú wá zi̍ɛ bee guu. 18 A tɔɔlɛ lù ń ɔ̃a
pɔ́ a è a vãikɛa musuo, ɔ̃ à sɛ̀ à pũ̀na, aà nɔnaɔ bɔ̀lɛ
píi. 19 Yelusalɛũdeɔ píi yã́pi mà, ɔ̃ aa tɔkpà gupiɛ
Akɛdama ń ń bui yã́o. Bee mɛ̀ Gbɛ̃dɛna tɔɔlɛ.‡ 20 Wà
aà yã'ò Soũ lá guu wà mɛ̀:
Aà bɛ a gɔ̃ uazi̍ ũɛ,
gbɛ̃e aɔ ku a guu lɔo.§
Wa ò lɔ:
Sema gbɛ̃pãle zɔ̃lɛ aà gbɛu.*
21-22 Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ aai̍ɔ tɛ́wázi gɔɔ pɔ́ wá sãnu ń
Dii Yesuo za Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛgɔɔ e gɔɔ pɔ́ Lua aà
bɔ̀ wá guuɔ, wà ń gbɛ̃do sɛ aàɔ dɛ aà vua seelade
ũwanɔ. 23 Ɔ wà gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀, Yosɛfu pɔ́ wi̍ mɛɛ̀
Baasaba, wi̍ oɛ̀ lɔ Yusitu, ń Matiasio. 24 Ɔ aa wabikɛ̀
aa mɛ̀: Dii, ń gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃. Gbɛ̃ɔn plaɛɔ guu gbɛ̃́ pɔ́
ń sɛ̀ ɔlɔwɛ̃ɛ, 25 kɛ́ aà bàa àɔ kú ń wá zi̍naɔ zi̍ɛ bee guu
yã́i, zi̍ pɔ́ Yudasi bɔ̀u à gɛ̀ gu pɔ́ kɔ̃si̍anɔ guu. 26 Ɔ aa

† 1:13 Luk 6.14-16 ‡ 1:19 Mat 27.3-8 § 1:20 Soũ 69.26
* 1:20 Soũ 109.8

tɛ́lɛpà gbɛ̃ɔn plapiɔ yã́ musu. Matiasi tɛ́lɛblè, ɔ̃ aa
aà dà zi̋na gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ guu.

2

Lua Nisi̋na mɔa

1 Kɛ́ Pãteko* dikpɛgɔɔ kà, aa ku gudoũ ḿpii.
2 Kã́ndo aa kɔ̃fĩ mà à bɔ̀ luabɛ lán zàa'i̋an gbãawa, ɔ̃
à kpɛ́ pɔ́ aa zɔ̏lɛu wȁ. 3 Aa pɔ́ è lán tɛ́lɛpiɔnaɔwa, aa
fȁaa nàna ń baade miwa. 4 Lua Nisi̋na di̋nɛ́ ḿpii, ɔ̃
aa nà yãebui'oawa lá Nisi̋napi dànɛ́ aa owa.

5 Yudaeɔ ku Yelusalɛũ we, luayãmana pɔ́ aa bɔ̀
dṹnia bùsu píi guuɔ ũ. 6 Kɛ́ aa ń zɔapi mà, aa
kȁaańzi dasidasi, ɔ̃ aa bílikɛ̀, kɛ́ aa mà aalɛ ń baade
píi buiyã'ò. 7 Yã́pi ń kṹ gbãa à bɔ̀ ń saɛ aa mɛ̀:
Yã'onapiɔá Galiledeɔnɛ píio lò? 8 Akɛa wá mà aalɛ
wá baade buiyã'òi? 9 Paatiɔ ń Mɛdɛɔ ń Elaũɔn wá
ũ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Mɛsɔpɔtamiɔ ń Yudeo ń Kapadosio ń
Pɔ̃ntuo ń Azio 10 ń Filizio ń Pãmfilio ń Egipio ń Libii
bùsu pɔ́ kú Silɛni saɛo ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ Lomaɔ. 11 Yudaɔ ń
gbɛ̃́ pɔ́ aa ń zɛ́ sɛ̀ɔn wá ũ ń Kɛlɛtiɔ ń Laalubuɔ, ɔ̃ wá
mà, aalɛ Lua yãbɔnsaɛkɛaɔ o ń wá baade buiyãɔ.
12 Yã́pi ń kṹ gbãa, aa bílikɛ̀, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Yã́pi
dɛ kpelewan wei? 13 Gbɛ̃eɔ sɔ̃ aalɛ ń láanikɛ aa mɛ̀:
I mɛ́ ń kã́.

Piɛɛ waasokɛa

14 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ ń a gbɛ̃́ ki̋ni gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ, à yã'ò
gbã́ugbãu à mɛ̀: A Yudaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔ píi,
tó á ye yã́pi dɔ̃, à swã́kpa ma yã́i. 15 I i gbɛ̃́piɔ kã lá

---

* **2:1** Lev 23.15-16

álɛ ewao, asa kɔɔ mɔ̀ kɛ̃okwiɛ. 16 A̋nabi Yoɛli dɔ̀aa
yãɛ́ bee ò à mɛ̀:
17 Lua mɛ̀ gɔɔgbɛzãzi̋
má a Nisi̋na pisi gbɛ̃́piiɛ,
á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ i ãnabikɛkɛ,
á ɛ̀waasoɔ i wɛ́pungu'e,
á maezɔ̃ɔɔ i yãɔ́ e iu.
18 Gɔɔbeezi̋ má a Nisi̋na pisi
ma zɔ̀blenaɔnɛ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi
aai ãnabikɛkɛ.
19 Má seelaɔ kɛ musu,
má yãbɔnsaɛɔ kɛ dṹniau,
au ń tɛ́o ń tɛluo aɔ ku.
20 I̋atɛ̃ a siakũ,
mɔvua a tã lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔ̃ɔ gawide àɔ mɔ́,
21 Dii si̋sinaɔ i bɔ píi.†
22 Isailiɔ, à yãɛ́ bee ma. Lá á dɔ̃ ázi̋awa, Lua
tò a Yesu Nazalɛti dɛa a gbɛ̃́ ũ seela è dabudabuɔ
ń yãbɔnsaɛ pɔ́ a tò Yesupi kɛ̀ á guuɔ yãí. 23 Lua
zɛ̀ò a pɔeã ń a dɔ̃ao guu kɛ́ wà aà kpáwá, ɔ̃ á tò
luayãdɔ̃nsaiɔ aà pàliwa aa aà dɛ̀.‡ 24 Ɔ Lua ga ba
pòlowà à aà vù,§ asa a zɛ́ kú kɛ́ ga fɔ̃ àɔ aà kũao.
25 Asa Davidi aà yã'ò à mɛ̀:
Miɔ Dii e ma wɛ́u gɔɔpii,
lá a ku ma ɔplaai, má kpaguao.
26 A yãí ma pɔ i̋ɔ na,
ma nɔ̀sɛ i̋ɔ yáalɔ,
ma wɛ́ dɔi baa ma mɛ aɔ ku aafiaɛ,
27 asa ńyɔ̃ ma to miauo,

† **2:21** Yoɛ 3.1-5 ‡ **2:23** Luk 23.33 § **2:24** Luk 24.6

ńyɔ̃ wei n gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.
28 N ma ka wɛ̃ni zɛ́wa,
n kı̃́i pɔna i̍ɔ pɛɛau.*
29 Ma gbɛ̃́ɔ, má fɔ̃ wá dezi káau Davidi yã'oɛ́
wásawasa. A̋ gà, wà aà vi̍̀, aà mia ku wɛ̃́lɛu la e ń a
gbão. 30 Aà ãnabikɛ guu a dɔ̃̀ kɛ́ Lua lɛgbɛ̃̀ɛ à mɛ̀ á a
buie kpa a kpalau.† 31 Ɔ Davidi dɔ̀aa Mɛsii vua yã'ò
à mɛ̀:
Lua a aà to miauo,
a wei aà mɛ yaikɛo.
32 Yesupi ɔ̃ Lua aà bɔ̀ gau. A seeladeɔn wá ũ wápii.
33 Zɔ̃lɛa a Mae Lua ɔplaai à aà Nisi̍na pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀wɛ̃ɛ
èwà, ɔ̃ a pi̍siwɛ̃ɛ. Yã́ pɔ́ álɛ e mɛ́ álɛ ma tiaɛ bee bɔ̀
weɛ. 34 Asa i kɛ Davidi mɛ́ fɛ̀lɛ gɛ̀ luabɛo, à mɛ̀:
Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
35 e aà aà ibɛɛɔ kɛɛ̀ aà gbadibɔ ũ.‡
36 Isailiɔ, àɔ dɔ̃ sã́asã kɛ́ Yesu pɔ́ a aà pàliwa ɔ̃ Lua
aà di̍̀lɛ Dii ũ, Mɛsii ũ.
37 Kɛ́ aa yã́pi mà, à ń sɔ̃ zɔ̃̀, ɔ̃ aa Piɛɛ ń zi̍na ki̍niɔ
là aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, wá sɛ́ kpelewa ni? 38 Ɔ Piɛɛ òné: A̋
baade nɔ̀sɛlilɛ, í da'ilɛkɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o, á duuna i
kɛ̃́wá, Lua i á gba a Nisi̍na. 39 Asa lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀pi dɛ
á pɔ́ ũɛ ń á nɛ́ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú zɔ̃̀ɔ, gbɛ̃́ pɔ́ Dii wá Lua a
ń sɛ́piɔ píi. 40 A yãpãleɔ òné dasi, à nàɛmá à mɛ̀: A̋
ázi̍a bɔ gbãgbɛ̃ vãiɛ beeɔ guu. 41 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa aà yã́
si̍ɔ da'ilɛkɛ̀. Zi̍beezi̍ ɔ̃ wà kã̀fi ń guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ àaɔ̃ (3.000).

Yesu náaikɛnaɔ kua ń kɔ̃o

* **2:28** Soũ 16.8-11 † **2:30** Soũ 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ **2:35** Soũ 110.1

42 Aa laaidɔ̀ zi̋naɔ yãdaanɛ́wa ń gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛo ń
Dii blɛbleao ń wabikɛao. 43 Zi̋napiɔ lɛ́ dabudabuɔ
ń yãbɔnsaɛɔ kɛ, ɔ̃ vi̋a gbɛ̃́pii kṹ. 44 Dii náaikɛnaɔ píi
gãli doũ. An pɔvi̋a dɛ ampii pɔ́ ũɛ. 45 Tó aa ń pɔvi̋aɔ
yi̋a, aai̋ a ɔ̃a kpakɔ̃wa lá gbɛ̃́ a bɔɔlɛ vi̋wa. 46 Lá gu
lɛ́ dɔ aai̋ɔ kɔ̃ kãaa Lua ua ń lɛdoũo, aai̋ɔ Dii blɛ ble
kɔ̃ bɛ, aai̋ɔ pɔble ń pɔnao ń nɔ̀sɛmɛndoo. 47 Aai̋ɔ
Lua táasilɛ mɛ́ aai̋ɔ na ń gbɛ̃́piio. Dii i̋ɔ gbɛ̃́ pɔ́ álɛ
ń suabaɔ kã́fi̋ ń guu lá gu lɛ́ dɔ.

3

Gɔ̃ɛ ɛɛ gbã́gbãa

1 Gɔɔewa Piɛɛ ń Zãao gɛ̀ Lua ua i̋atɛ̃ auapilaa
lousisigɔɔ. 2 Gɔ̃ɛe ku we, wà aà i̋ ɛɛ ũɛ. Lá gu lɛ́ dɔ wi̋
aà sɛ mɔ dilɛ Lua ua bɔlɛ pɔ́ wi̋ mɛ Bɔlɛ Kɛfɛnau, ɔ̃ i̋ɔ
baakɛ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gɛ̃ uapiuɔwa. 3 Kɛ́ à Piɛɛ ń Zãao è,
aalɛ mɔ́ gɛ̃i Lua ua, ɔ̃ à baakɛ̀má. 4 Aa wɛpɛ̀wà, ɔ̃ Piɛɛ
mɛ̀: Wá gwa. 5 Ɔ à wɛbi̋imá, àlɛ ń gba dã́. 6 Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ̀:
Má ɔ̃a vi̋o, ãma pɔ́ pɔ́ má vi̋ má n gba. N Yesu Kilisi
Nazalɛti tɔ́o, fɛlɛ táa'o. 7 Ɔ Piɛɛ aà kṹ a ɔplaawa, à aà
fɛ̀lɛ zɛ̀. Wegɔ̃ɔ aà gbálaɔ ń aà gbakũpɛɛki̋iɔ gbãakṹ.
8 A vi̋ zɛ̀, ɔ̃ à nà táa'oawa. A gɛ̃̀ńnɔ Lua ua, àlɛ táa'o,
àlɛ vi̋vi̋, àlɛ Lua sáaukpa. 9 Gbɛ̃́pii aà è, àlɛ táa'o, àlɛ
Lua sáaukpa. 10 Kɛ́ aa aà dɔ̃ baakɛna pɔ́ i̋ɔ zɔ̃lɛ Lua
ua Bɔlɛ Kɛfɛnau ũ, ɔ̃ yã́ pɔ́ wa kɛ̀ɛ̀pi ń kṹ gbãa, à bɔ̀
ń saɛ. 11 Lá à nà Piɛɛ ń Zãaowa gu pɔ́ wi̋ mɛ Salomɔɔ
Bilandaau, ɔ̃ gbɛ̃́pii lɛ́ gɛ̃ ń ki̋i, asa yã́pi bɔ̀ ń saɛɛ.
12 Kɛ́ Piɛɛ gbɛ̃́ɔ è, a ɔ̀nɛ́: Isailiɔ, bɔ́yãi yã́pi bɔ̀ á
saɛi? Bɔ́yãi a wɛfi̋wá màai? Álɛ e wázi̋a gbãa ge
wá ma Ayãmɛto gbɛ̃́ɛ bee táa'ɔ̀e? 13 Wá dezi káauɔ

Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua* gwea kpà a
zi̋kɛna Yesuwa. A̋piɔ sɔ̃ a aà kpà gbãadeɔwa, a bɔ
aà kpɛ Pilati pɔ́ zɛ̀ ń aà gbaɛao aɛ. 14 A bɔ gbɛ̃maa pɔ́
a kua adoapi kpɛ, ɔ̃ a wabikɛ̀ Pilatiwa aà gbɛ̃dɛnae
kɛ̋ɛ́.† 15 A wɛ̃niki dɛ̀, ɔ̃ Lua aà bɔ̀ gau. A seeladeɔn
wá ũ. 16 Yesu náaikɛa mɛ́ tò gɔ̃ɛ pɔ́ á aà dɔ̃ mɛ́ álɛ aà
gwaɛ bee gbȁgbã Yesupi tɔ́ gbãa yá̋i. Yesu náaikɛa
mɛ́ aà gbà aafia ápii wáa. 17 Tia ma gbɛ̋ɔ, má dɔ̃
kɛ́ ápiɔ ń á gbãadeɔ yá̋ pɔ́ á kɛ̀ á wɛ́sia yá̋ɛ. 18 Lua
dɔ̀aa dà ãnabiɔnɛ, ɔ̃ aa ò ḿpii Mɛsii a taasikɛ, ɔ̃ à kɛ̀
màa. 19 Ayãmɛto à nɔ̀sɛlilɛ, i̋ zɛ ń Luao, á duuna i
wolowá, 20 kɛ́ à mɔ́ɛ́ ń dɛ̀ɛpoogɔɔo, i Yesu pɔ́ à dɔ̀aa
dȉlɛɛ́ Mɛsii ũpi zi̋wá. 21 Sema aàɔ ku musu gi̋a e gɔɔ
pɔ́ Lua a pɔ́pii kɛkɛ dafu, lá a dà a ãnabiɔnɛ aa ò
za káauwa. 22 Mɔizi mɛ̀ Dii á Lua a á gbɛ̃e sɛ ãnabi
ũ láawa. A̋ yá̋ pɔ́ a oɛ́ ma píi. 23 Gbɛ̋ pɔ́ i ãnabipi
yãmao, Lua a ade bɔ á guu à dɛɛ.‡ 24 A̋nabi pɔ́ aa
Lua yã'ò sɛa za Samuɛliwaɔ píi gɔɔɛ bee baokpà.§
25 Yá̋ pɔ́ ãnabipiɔ ò ń Lua bàa pɔ́ kú ń á dezi káauɔo
gɔ̏ á pɔ́ ũ, lá a ò Ablahaũɛwa à mɛ̀ á báaada dű̃nia
bui píigu aà bui sabai.* 26 Beewa Lua tò a zi̋kɛnapi
bɔ̀ mɔ̀wá, à aà zȉwá gi̋a aà báaadaágu, kɛ́ á baade
mikɛ̃ a yãvãikɛaɔwa.

4

Yá̋kpalɛkɛa ń Piɛɛo ń Zãao

1 Kɛ́ Piɛɛ ń Zãao lɛ́ yã'o gbɛ̋ɔnɛ, sa'onaɔ ń Lua ua
dɔ̏anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Saduseɔ gɛ̀ńzi. 2 An pɔ pà, kɛ́ aalɛ

* **3:13** Bɔa 3.15 † **3:14** Luk 23.13-23 ‡ **3:23** Iko 18.18-19
§ **3:24** 2Sam 7.12-16 * **3:25** Daa 22.18

gɛɔ vua yãda gbɛ̃́ɔnɛ aalɛ Yesu vua kpàwakɛ yãí. [3] Ɔ
aa ń kṹ aa ń dá kpɛ́u e gu dɔ, asa oosi kɛ̀ kɔ̀ɛ. [4] Ãma
gbɛ̃́ pɔ́ ń yãmà aa Yesu náaikɛ̀ɔ dasi e an gɔ̃ɛɔ dasikũ̀
à kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000) taawa.

[5] Kɛ́ a gu dɔ̀, Yuda gbãadeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ kã̀aa Yelusalɛũ. [6] Sa'onkia Anasi ku
we ń Kaaifao ń Zãao ń Alɛsãndao ń gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ
sa'onkiapi daɛ ũɔ píi. [7] Wà mɔ̀ ń Piɛɛo ń Zãao
gbãadepiɔ aɛ, ɔ̃ wà ń lá: Bɔ́ gbãa ge de tɔ́ a bee kɛ̀ɔ̀i?
[8] Ɔ Lua Nisĩna dɛ̀dɛ Piɛɛwa, a ɔ̀nɛ́ à mɛ̀: Ã gbãadeɔ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ, [9] lá álɛ wá lala gbã maa pɔ́ wá kɛ̀ kɔ̃̀ɔɛ, lá wá
kɛ̀ à gbã̀gbã yãí, [10] á Isailiɔ ápii, àɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa
á aɛɛ bee aafia'è ń Yesu Kilisi Nazalɛti pɔ́ á pàliwa
Lua aà bɔ̀ gau tɔ́oɛ. [11] Beewa
gbɛ pɔ́ á ɛ̃bonaɔ a pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.*
[12] Gbɛ̃pãle ku à gbɛ̃́ɔ suabao, asa dṹnia guu píi Lua
i gbɛ̃e dilɛ gbɛ̃nazĩnaɔnɛ à ń suabao, sema aàpi.

[13] Kɛ́ aa è vĩa i Piɛɛ ń Zãao kũo, mɛ́ aa ń dɔ̃ zɔ̃ɛ
ladɔ̃nsaiɔ ũ, à bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa ń kua ń Yesuo yã́ dɔ̃̀
sa. [14] Lá aa gbɛ̃́ pɔ́ gbã̀gbãpi è zɛa ń saɛ, aai e yãe
zãsĩmáo, [15] ɔ̃ aa ɔ̀nɛ́ aa bɔlɛ. Aa lɛkpàaĩ [16] aa mɛ̀:
Wá sɛ́ ń gbɛ̃́piɔ kpelewa ni? Asa Yelusalɛũdeɔ dɔ̃ píi
kɛ́ aa dabudabu zɔ̃ɔ kɛ̀, wá fɔ̃ gi beeio. [17] Kɛ́ yã́pi
su ligua dɛ kɛ́ao, wà gĩnɛ́ pãsĩpãsĩ aasu yã'o gbɛ̃ɛɛ
ń tɔ́pio lɔo. [18] Ɔ aa ń sisi, aa gĩnɛ́ ĩ̀afĩa aa yã'o ge
aa yãdanɛ́ ń Yesu tɔ́o. [19] Ɔ Piɛɛ ń Zãao wɛ̀má aa mɛ̀:
Ã gwa ázĩawa à gwa. Ã yã́ wà maa, ge Lua pɔ́ɛ? A
kpele mɛ́ maa Luaɛi? [20] Asa wá fɔ̃ gí yã́ pɔ́ wá mà mɛ́

* **4:11** Soũ 118.22

wá è oio. 21 Gbãadeɔ ɛ̀a vi̋adàdańzi, ɔ̃ aa ń gbáɛ. Aai
i̋adaama zɛ́ eo dasi yái̋, asa gbɛ̃́pii lɛ́ Lua sáaukpa
yã́ pɔ́ kɛ̀pi yái̋ɛ. 22 Gbɛ̃́ pɔ́ aa gbã́gbãa dabudabu bee
kɛ̀ɛ̀ zi dɛ wɛ̃̀ blaa.

Gãlideɔ nɔ̀sɛdoũkɛa ń kɔ̃o

23 Kɛ́ wà ń gbáɛ, ɔ̃ aa tà ń gbɛ̃́ɔ ki̋i, aa ònɛ́ lá
sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ònɛ́. 24 Kɛ́ aa mà, aa wiilɛ̀
Luawa ń làasoo doũo aa mɛ̀: Dii, ḿmɛ n musu kɛ̀ ń
tɔɔlɛo ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kú ń guuɔ píi.† 25 Ǹ dà ń zi̋kɛna
wá dezi Davidiɛ ń n Nisi̋na gbãao, ɔ̃ à mɛ̀:
Bɔ́yãi bui ń buio lɛ́ zɔakai?
Bɔ́yãi wàlɛ lɛ́ pã kpaai̋i?
26 Dṹnia kíaɔ lɛ́ zi̋ sɔukɛ,
kpalablenaɔ lɛ́ kãaa Diizi
ń Mɛsii pɔ́ a kpào.‡
27 Si̋anaɛ, Elodi ń Pɔ̃nsi Pilatio kã̀aa wɛ̃́lɛɛ beeu
ń Isailiɔ ń buipãleɔ n zi̋kɛna pɔ́ a kua adoa Yesu
pɔ́ ń kpàpizi.§ 28 Aa kɛ̀ lá n dɔaa n zɛò n gbãa
ń n pɔeãowa. 29 Tiasa Dii, yãpãsi̋ pɔ́ aa ò ma
we. Wápi n zɔ̀blenaɔ, wá gba lɛ́ wà n yã'o ń sɔ̃o
dilɛa. 30 Ɔdauwá wà gbɛ̃́ɔ gbã́gbã wà dabudabuɔ ń
yãbɔnsaɛɔ kɛ ń n zi̋kɛna Yesu pɔ́ a kua adoa tɔ́o.
31 Kɛ́ aa wabikɛ̀ aa làa, gu pɔ́ aa kãaaau lùalua,
Lua Nisi̋na dɛ̀dɛmá ḿpii, ɔ̃ aa gɛ̀ lɛ́ Lua yã'onɛ́ ń sɔ̃o
dilɛa.
32 Yesu náaikɛnaɔ gãli làasoo doũ vi̋ ń lɛdoũo. An
gbɛ̃e lí mɛ a pɔvi̋aɔá a pɔ́ɛ adoo. An pɔ́piiá ampii
pɔ́ɛ. 33 Zi̋naɔ lɛ́ Dii Yesu bɔa gau yã'o gbɛ̃́ɔnɛ ń iko
zɔ̃ɔo. Ampii aa na ń gbɛ̃́ɔ maamaa. 34 Gbɛ̃e pɔe

† **4:24** Bɔa 24.11 Soũ 146.6 ‡ **4:26** Soũ 2.1-2 § **4:27** Luk 23.1,
7-11

taasi vi̋ ń guuo, asa gbɛ̃́ pɔ́ aa bú vi̋ɔ ge kpɛ́ɔ aai̋ yi̋a
aa mɔ́ ń a ɔ̃ao, 35 aa kpa zi̋naɔwaɛ, ɔ̃ wi̋ ɔ̃api kpa
baadewa, lá a a bɔɔlɛ vi̋wa. 36 Levii bui Yosɛfu pɔ́
bɔ̀ Sipi bùsuu kú ń guu. Zi̋naɔ tɔkpàɛ̀ Baanaba. Bee
mɛ̀ nɔ̀sɛninina. 37 A̋ a bú lɛɛ do yi̋a, ɔ̃ à mɔ̀ a ɔ̃a kpà
zi̋naɔwa.

5

A̋nania ń Safilao

1 Gɔ̃ɛ pɔ́ wi̋ mɛ A̋nania ku lɔ ń a na Safilao. A̋ a
tɔɔlɛ yi̋a, 2 à a ɔ̃a ki̋ni kuluyè ń a na dɔ̃ao, ɔ̃ à gɛ̀ a
ki̋ni kpà zi̋naɔwa. 3 Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: A̋nania, bɔ́yãi ń tò
Setãu dɔ̀aanɛ màa, n n tɔɔlɛ ɔ̃a ki̋ni kuluyè, ɔ̃ n ɛɛtò
Lua Nisi̋naɛi? 4 Gɔɔ pɔ́ ni tɔɔlɛpi yi̋ao, n pɔ́ nolo? Kɛ́
ń yi̋a sɔ̃, lá ń yei, ńyɔ̃ kɛ ń a ɔ̃aoo lé? Akɛa n yã̋ bee
kɛa làasookɛ̀i? I kɛ gbɛ̃nazi̋na n ɛɛtɔ̀ɛ̀o, Lua ń tɔ̀ɛ̀.
5 Kɛ́ A̋nania yã̋pi mà, à lɛ̀lɛ à gà. Ɔ vi̋a gbɛ̃́ pɔ́ yã̋pi
màɔ kṹ maamaa. 6 Ɛwaasoɔ gɛ̃̀ aa zwãa kùaàla, ɔ̃
aa aà sɛ̀ gɛ vi̋.

7 Kɛ́ à kà lɛɛlu àaɔ̃ taawa, yãemasai aà na mɔ̀ gɛ̃̀.
8 Ɔ Piɛɛ aà là à mɛ̀: Omɛɛ, a tɔɔlɛpi yi̋a kɛ́wa yã̀?
A wèwà à mɛ̀: Ao, màaɛ. 9 Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: Bɔ́yãi a Lua
Nisi̋na lɛ̀ á gwài? Gbɛ̃́ pɔ́ aa n zã́ vi̋ɔ ku kpɛɛlɛ, aa n
sɛ bɔnnɔ sɔ̃. 10 Wegɔ̃ɔ à lɛ̀lɛ aà aɛ à gà. Kɛ́ ɛ̀waasoɔ gɛ̃̀,
aa è à gà, ɔ̃ aa aà sɛ̀ gɛ vi̋ aà zã́ saɛ. 11 Ɔ vi̋a Yesudeɔ
kṹ maamaa ḿpii ń gbɛ̃́ pɔ́ yã̋pi màɔ píi.

12 Zi̋naɔ lɛ́ dabudabu ń yãbɔnsaɛɔ kɛ gbɛ̃́ɔ guu
dasi. Ampii aai̋ kɔ̃kãaakɛ sãnu Salomɔɔ Bilandaau.
13 Gbɛ̃pãleɔ lí we nàmáo, ãma gbɛ̃́pii i̋ ń tɔnasiɛ,
14 mɛ́ bíla pɔ́ lɛ́ Dii Yesu náaikɛɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi, aai̋ɔ
ká ń guu. 15 Ɔ wà gyãeɔ sɛ̀lɛ ń wúlɛbɔɔ ń mákɛlɛɔ wà

ń kálɛ zɛ́u, kɛ́ tó Piɛɛ lɛ́ gɛ̃, aà nisi̋na e da ń gbɛ̃eɔla.
16 Bíla bɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Yelusalɛũ saɛɔ aa mɔ̀ ń gyãeɔ ń
gbɛ̃́ pɔ́ tã́a lɛ́ i̋adamáɔ, ɔ̃ aa gbã̀gbã píi.

Wɛ́tɛ̃a mɔa zi̋naɔnɛ

17 Ɔ sa'onkia ń Saduse gãlide pɔ́ dɛ aà gbɛ̃́ ũɔ wɛdɔ̀
zi̋naɔnɛ aa fɛ̀lɛńnɔ, 18 aa ń kũkũ aa ń ká kpɛ́u, 19 ɔ̃
Dii malaikae mɔ̀ kpɛ́pi zɛ́ wɛ̃̀nɛ́ gwãasi̋na, à ń bɔ́lɛ à
mɛ̀: 20 A gɛ àɔ ku Lua ua, í wɛ̃ni dafupi yã'o gbɛ̃́piiɛ.
21 Zi̋naɔ yã́pi mà, ɔ̃ aa gɛ̀ Lua ua kɔɔkɔɔ, aalɛ yãdanɛ́.
Kɛ́ sa'onkia ń a gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛ, aa Isaili gbãadeɔ ń ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kã̀aa, ɔ̃ aa dɔaiɔ zi̋ aa gɛ zi̋naɔ bɔlɛ kpɛ́u aa
mɔ́ńnɔ. 22 Kɛ́ dɔaipiɔ kà we, aai ń e kpɛ́uo. Ɔ aa ɛ̀a gɛ
ònɛ́ 23 aa mɛ̀: Kɛ́ wa ka kpɛ́pi ki̋i, wá lè gbaɔ tataaɛ
gíũgiũ, mɛ́ a dɔ̃̀anaɔ ku kpɛɛlɛ, ãma kɛ́ wá wɛ̃̀, wi
gbɛ̃e euo. 24 Kɛ́ Lua ua dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń sa'onkiaɔ
yã́pi mà, aa bílikɛ̀ yã́ pɔ́ zi̋naɔ lèwa. 25 Ɔ gbɛ̃e mɔ
ònɛ́: A ma! Gbɛ̃́ pɔ́ a ń ká kpɛ́uɔ ku Lua ua, aalɛ
yãdanɛ́. 26 Ɔ Lua ua dɔ̃̀anaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔo gɛ̀ ń kũkũ
aa sùńnɔ yãkelesai, asa aalɛ vi̋akɛ gbɛ̃́ɔnɛ, kɛ́ wà su
wà ń pápa ń gbɛo yã́iɛ.
27 Kɛ́ aa sùńnɔ, aa ń zɛ́ gbãadeɔ aɛ, ɔ̃ sa'onkia
yãlàlamá à mɛ̀: 28 Wa gié fi̋afi̋a à yãdanɛ́ ń tɔ́pioɛ,
ɔ̃ á tò yã́pi gi̋ li̋ Yelusalɛũa píi, mɛ́ á ye gbɛ̃́pi gaa
yãdiwɛ̃ɛa?* 29 Ɔ Piɛɛ ń zi̋na ki̋niɔ wèmá aa mɛ̀: Lua
yã́ mɛ́ kũ̀ wà ma dɛ gbɛ̃nazi̋na pɔ́a. 30 Wá deziɔ Lua
mɛ́ Yesu pɔ́ a aà lòo líwa á dɛ̀pi bɔ̀ gau. 31 Lua aà sɛ
zɔ̃̀lɛ a ɔplaai Dɔaana ũ, Suabana ũ, kɛ́ à Isailiɔ gba
zɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ, an duuna i kɛ̃́má. 32 Yã́piɔ seeladeɔn

* **5:28** Mat 27.25

wá ũ, wápiɔ ń Lua Nisỉna pɔ́ Lua ỉ kpa gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a
yãmaɔwao.

33 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ fɛ̃̀, ɔ̃ aa ye zỉnaɔ dɛdɛ.
34 Falisi pɔ́ wỉ mɛɛ̀ Gamaliɛli kú ń guu. Lu-
ayãdanɛdeɛ, gbɛ̃́pii ỉ aà tɔnasi. Ả fɛ̀lɛ zɛ̀ à mɛ̀ wà bɔ
ń gbɛ̃́piɔ gỉa. 35 Ɔ a ɔ̀nɛ́: Isailiɔ, à laaika yã́ pɔ́ á ye kɛ
gbɛ̃́piɔnɛi. 36 A gɔɔ i gɛ̃gɛ̃o kɛ́ Tedasi fɛ̀lɛ lɛ́ azỉa dilɛ
a ka. Wà tɛ̀aàzi gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla taawa. Kɛ́ wà aà dɛ̀, ɔ̃
aà ỉwaɔ gãmblaablɛ̀kɔ̃wa, ɔ̃ yã́ làa. 37 Aà gbɛa Galile
gbɛ̃́ Yuda fɛ̀lɛ naogɔɔ, à gbɛ̃́ɔ gà a nàwa dasi. Ả gà sɔ̃,
ɔ̃ aà ỉwaɔ fầaa píi. 38 Málɛ oɛ́ tia, ásu gbɛ̃́piɔ yãdao,
à ń tó we. Tó an pɔeã ń ń yãkɛaɔ bɔ̀ gbɛ̃nazỉna kỉ́iɛ,
a bãdɛ. 39 Tó à bɔ̀ Lua kỉ́iɛ sɔ̃, á fɔ̃ kpánɛ́o. Ả laaika
zỉkaa ń Luaozi. Aa aà yãmà, 40 ɔ̃ aa zỉnaɔ sỉsi aa ń
gbɛ̃́. Aa gỉnɛ́ aa yã'o ń Yesu tɔ́o, ɔ̃ aa ń gbáɛ.

41 Zỉnaɔ bɔ̀ gbãadeɔ kỉ́i ń pɔnao, asa Lua dỉlɛ an
bɛɛɛ kà wà widamá Yesu tɔbɔa yã́iɛ. 42 Lá gu lɛ́ dɔ
aaỉɔ yãdanɛ́ Lua ua ń ń bɛɔ, aaỉɔ Yesu baokpanɛ́
kã́mabosai, aaỉ mɛ ɔ̃mɛ Mɛsii ũ.

6

Dɔnlɛde gbɛ̃ɔn soplaɔ dilɛa

1 Gɔɔ bee kɛ́ Yesudeɔ lɛ́ kã́ñ, an Gɛlɛki yãmanaɔ
lɛ́ yã́kũtɛ̃ka an Ɛbɛlu yãmanaɔzi aa mɛ̀, tó wàlɛ blɛ
kpaalɛ lá gu lɛ́ dɔ, wỉ pãkpa ń gyaaɔziɛ. 2 Ɔ zỉna
gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ Yesudeɔ sỉsi píi aa mɛ̀: A zɛvỉ wà
pãkpa Lua yã́i wà laaidɔ blɛkpaalɛawao. 3 Ả gɔ̃ɛɔ
plɛ á guu gbɛ̃ɔn sopla, gbɛ̃maa pɔ́ ɔ̃nɔ pànɛ́, Lua
Nisỉna pɛ̀ɛmáɔ, wí ń dilɛ zỉpi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ, 4 wí laaidɔ
wabikɛawa ń luayã'oanɛ́o. 5 Yã́pi kàńgu ḿpii, ɔ̃

aa Ɛtiɛ̃ɛ pɔ́ luanaaikɛa ń Lua Nisi̋nao pɛ̀ɛwà sɛ̀ ń
Filipio ń Pɔlɔkɔɔo ń Nikanɔɔo ń Timɔo ń Paamɛnao
ń Antiɔsi gbɛ̃́ Nikolaa pɔ́ Yudaɔ lousisizɛ sɛ̀ yãao.
6 Wà gɛ̀ńnɔ zi̋naɔ kı̋i, ɔ̃ aa wabikɛ̀nɛ́ aa ɔnàmá.

7 Lua yã́ lɛ́ ligua, Yesudeɔ lɛ́ kã́fi Yelusalɛũ maa-
maa, ɔ̃ sa'onaɔ Yesu yã́ sı̏ dasidasi.

8 Gbɛ̃kɛ ń gbãao pɛ̀ɛ Ɛtiɛ̃ɛwa, ɔ̃ àlɛ dabudabuɔ
ń yãbɔnsaɛɔ kɛ bíla guu. 9 Lousisikpɛe ku wı̏ mɛ
Wɛ̃́ɛɔ lousisikpɛ. A gbɛ̃eɔ bɔ̀ Silɛni ń Alɛsãndio ń
Silisi bùsuo ń Azi bùsuo. Ɔ aa íbɛlɛsɛ̀ ń Ɛtiɛ̃ɛo, aa
lɛkpaakɛ̀aànɔ. 10 Ãma aai fɔ̃ aà fùo ɔ̃nɔ pɔ́ Lua
Nisi̋na aà gbà yã́i. 11 Aa nà gbɛ̃́ɔ kpɛ, ɔ̃ gbɛ̃́piɔ mɛ̀:
Wá mà à bɔ̀ Mɔizi ń Luao yã́ kpɛ. 12 Aa Yudaɔ ń ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ, ɔ̃ aa gɛ̀ Ɛtiɛ̃ɛ
kṻ aa gɛ̀aànɔ ń gbãadeɔ kı̋i. 13 Ɔ aa mɔ̀ ń seelade
ɛgɛnaɔ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ bee mɛ́ ı̏ɔ Lua kpɛ́ ń Mɔizi ikoyão
bɛ̃̀ɛbo láasai. 14 Asa wá mà à mɛ̀ Yesu Nazalɛti a
kpɛ́pi dɛɛlɛ, i wá fɛlɛkaayã pɔ́ Mɔizi dàwɛ̃ɛ lilɛ sɛ́. 15 Ɔ
gbãade pɔ́ kàlɛ weɔ wɛpɛ̀ Ɛtiɛ̃ɛwa píi, aa è aà oa dɛ
lán malaika oawa.

7

Ɛtiɛ̃ɛ yã'oa gbãadeɔnɛ

1 Ɔ sa'onkia Ɛtiɛ̃ɛ là à mɛ̀: N yã́pi ò sı̏ana yã̏? 2 Ɔ
a wɛ̀wà à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ ń ma maeɔ, à ma! Lua
gawide bɔ̀ mɔ̀ wá dezi sɛ̃́ia Ablahaũwa gɔɔ pɔ́ a ku
Mɛsɔpɔtami bùsuu, zadɔ̃ i gɛ́ zɔ̃lɛi Halanao. 3 A òɛ̀:
Bɔ n bùsuu n daɛɔ guu, ní tá bùsu pɔ́ má ɔlɔnɛu.* 4 Ɔ
à bɔ̀ Kaladeɔ bùsupiu, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Halana. Aà mae gaa

---

* **7:3** Daa 12.1

gbɛa Lua sùaànɔ bùsu pɔ́ á kú tiaɛ bee guu.† 5 Lua
i bùsupi tɔɔlɛe kpawà baa kɛ̀sɛ doo, ãma à a lɛgbɛ̏ɛ̀
à mɛ̀ a gɔ̃ aà pɔ́ ũ ń aà buiɔ.‡ Gɔɔ bee sɔ̃ Ablahaũ
nɛ́ vi̍o. 6 Lua ɔ̀ɛ̀ à mɛ̀: N buiɔ nibɔble bùsu pãleu.
We aa zɔbleu, wi i̍adamá wɛ̏ ɔ̀aa pla. 7 Lua mɛ̀ á
i̍ada bui pɔ́ aa zɔblenɛ́ɔwa,§ Ablahaũ buipiɔ bɔlɛ
mɔ a sísi guɛ beeu.* 8 Ɔ Lua tɔ̃zɔ̃yã dà Ablahaũɛ
a bàakuaaànɔ seela ũ.† Kɛ́ à Izaaki i̍, à tɔ̃zɔ̏ɛ̀ a gɔɔ
swaaɔ̃dezi̍. Màa Izaaki kɛ̀ Yakɔbuɛ lɔ, ɔ̃ Yakɔbu kɛ̀
wá dezi káau gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ.

9 Ɔ wá dezi káaupiɔ wɛdɔ̀ ń gbɛ̃do Yosɛfuɛ, aa aà
yi̍a, wà tàaànɔ Egipi. Lua kuaànɔ,‡ 10 à aà bɔ̀ aà
taasi píi guu. Lua Yosɛfupi gbà ɔ̃nɔ, a tò a na ń
Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔo, ɔ̃ à aà di̍lɛ Egipi bùsu dɔaana ũ
ń a bɛ'uao.§ 11 Ɔ nɔana kà Egipi ń Kanaa bùsuo píi.
Taasi kɛ̀ zɔ̃ɔ, wá dezipiɔ i pɔe e blèo. 12 Kɛ́ Yakɔbu
mà ése kú Egipi, à wá dezipiɔ zi̍ we. An gɛa sɛ̃́ian
we.* 13 A gɛ̃n plaade Yosɛfu azi̍a ɔ̀lɔ a vi̍iɔnɛ, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ
Yosɛfu daɛɔ dɔ̏.† 14 Ɔ Yosɛfu gbɛ̃́ zi̍ a mae Yakɔbuwa
aà mɔ́ ń a daɛɔ píi. Ampii aa gbɛ̃ɔn basiiɔ̃ sɔosaiɛ.
15 Ɔ Yakɔbu gɛ̀ Egipi. A gà we ń wá dezipiɔ píi.‡
16 Wà sù ń ń gɛɔ Sikɛũ, ɔ̃ wa ń vi̍́ gbɛ̀'ɛ pɔ́ Ablahaũ
lù Amɔɔ nɛ́ɔwa mia ũ à fi̍abò ń ánusuo guu.§

17 Kɛ́ lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̏ Ablahaũɛ kɛgɔɔ ye kái, wá bui
dasikũ̏ à kã̏fi̍ Egipi maamaa. 18 Ɔ kía dafu pɔ́ Yosɛfu

† **7:4** Daa 11.31, 12.4 ‡ **7:5** Daa 15.18, 17.8 § **7:7** Daa 15.13-14
* **7:7** Bɔa 3.12 † **7:8** Daa 17.10-14, 21.4 ‡ **7:9** Daa 37.28,
39.21 § **7:10** Daa 41.39-41 * **7:12** Daa 42.1-2 † **7:13** Daa
45.1 ‡ **7:15** Daa 46.1-7, 49.33 § **7:16** Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz
24.32

dɔ̃o zɔ̏lɛ kpalau Egipi.* 19 A pãsi̍ ń wá buio, à wá
deziɔ wɛtȁ a tò aa ń nɛ́ɔ kɔ̀lɛ aa gàga.† 20 Gɔɔ bee ɔ̃
wà Mɔizi i̍, aà maa kɛ̀ zài. Wà aà gwà a mae bɛ mɔ
àaɔ̃ɛ. 21 Kɛ́ wà aà vȕaa, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ aà kɔ̃mpa, à
aà gwà azi̍a nɛ́ ũ.‡ 22 Wà Egipiɔ ɔ̃nɔ dàda Mɔiziɛ píi,
à gɔ̏ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ yã'oa ń yãkɛao guu.

23 Kɛ́ à kà wɛ̏ bla, a dà a sɔ̃u à gɛ́ a gbɛ̃́ Isailiɔ gwai.
24 Kɛ́ a è Egipi gbɛ̃́ lɛ́ i̍ada a gbɛ̃dowa, ɔ̃ à yãsi̍ ń a
gbɛ̃́o, à tɔsi̍wà à aà dɛ̀. 25 Alɛ e a gbɛ̃́ɔ dɔ̃ kɛ́ Lua ye
à ń suaba a sabaiɛ, ãma aai dɔ̃o. 26 Kɛ́ a gu dɔ̀ Isaili
gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ sòlekɛ, ɔ̃ à mɔ̀ ń yoaa, à awakpànɛ́ à
mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, bɔ́yãi álɛ i̍adakɔ̃wa kɔ̃tɛ̃ɛi? 27 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́
lɛ́ i̍ada a gbɛ̃dowa ɔzɔ̏ Mɔizizi à mɛ̀: Démɛ n kpa kía
ũ, ɔ̃ ńlɛ yãkɛkɛwɛ̃ɛi? 28 N ye ma dɛ lá n Egipi gbɛ̃dɛ̀
gi̍awa yȁ? 29 Kɛ́ Mɔizi yãpi mà, à bàalɛ̀ tà Madiã
bùsuu.§ We à nɛgɔ̃ɛɔ i̍u gbɛ̃ɔn pla.*

30 Wɛ̏ bla gbɛa ɔ̃ malaika bɔ̀ mɔ̀wà guwaiwaiu
Sinai gbɛ saɛ kàelɛ tɛ́ guu. 31 Kɛ́ Mɔizi dabu bee
è, à bɔ̀ aà saɛ. Kɛ́ à sɔ̏i gwai, à Dii lɔɔ mà à mɛ̀:
32 Mámɛ má n deziɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo
Lua ũ. Vi̍a Mɔizi kȕ, àlɛ lualua, i fɔ̃ wɛsɛ gwào. 33 Ɔ
Dii òɛ̀: N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ́ ń zɛu kua adoaɛ.
34 Ma wɛ́tɛ̃a pɔ́ wàlɛ mɔ́ ma gbɛ̃́ pɔ́ kú Egipiɔnɛ è
sãasã, ma ń aaukɛa mà, ɔ̃ ma mɔ ń boi. Má n zi̍
Egipi sa.† 35 Mɔizi pɔ́ aa gi̍ɛ̀ yãa aa mɛ̀, démɛ aà di̍lɛ
dɔaana ũ à yãgɔ̃gɔ̃nɛ́ipi‡ ɔ̃ Lua aà zi̍, à dɔ̀aanɛ́ à ń
mi̍si malaika pɔ́ bɔ̀ mɔ̀wà kàelɛ guu sabai. 36 Aàpi

* 7:18 Bɔa 1.7-8 † 7:19 Bɔa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 Bɔa 2.2-10
§ 7:29 Bɔa 2.11-15 * 7:29 Bɔa 18.3-4 † 7:34 Bɔa 3.1-10
‡ 7:35 Bɔa 2.14

mɛ́ bɔ̀ńnɔ, à yãbɔnsaɛɔ ń dabudabuɔ kɛ̀ Egipi ń
Ĩsia Tɛ̃ao ń guwaiwai guuo wɛ̃̀ bla.§ 37 Mɔizipi ò
Isailiɔnɛ Lua a ń gbɛ̃e sɛ ãnabi ũ láawa.* 38 Mɔizipi
kú ń gbɛ̃́ pɔ́ kãaaapiɔ guwaiwaiu, a ku we ń wá
deziɔ ń malaika pɔ́ yã'ɔ̀ɛ̀ Sinai gbɛ musuo. Lua yã́
wɛ̃nideɔ kpàwà, ɔ̃ a dàwɛ̃ɛ.†
39 Wá deziɔ gĩ aà yãmai, ɔ̃ aa gĩaàzi, an làasoo
tà Egipi. 40 Aa ò Aalonaɛ aa mɛ̀: Diieɔ kɛwɛ̃ɛ aa
dɔaawɛ̃ɛ, asa Mɔizi pɔ́ wá bɔ́lɛ Egipi, wá dɔ̃ bɔ́ à bɔ̀lɛ
a ũo. 41 Gɔɔ bee ɔ̃ aa tã́a pĩ lán gáaewa, ɔ̃ aa sa'ɔ̀wà
aa dikpɛkɛ̀ pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ ńzĩaɛpiɛ.‡ 42 Ɔ Lua bɔ̀ ń kpɛ
a tò aa kùlɛ luabɛ pɔ́ɔnɛ lá a ku ãnabiɔ lá guuwa à
mɛ̀:
Isailiɔ, i kɛ mámɛ a sa'ɔ̀a guwaiwaiu wɛ̃̀ blao.
43 Tã́a Mɔlɔku zwã̀akpɛ ɔ̃ á sɛa
ń saana Lamfã pɔ́ a zɛɔ̀ taao.
Dii pɔ́ á pĩ a kúlɛnɛ́ɔ yã́i
ɔ̃ má tò wà tàánɔ Babiloni kpɛle.§
44 Wá deziɔ zwã̀akpɛ vĩ guwaiwaiu. Lua a taa ɔ̀lɔ
Mɔiziɛ, ɔ̃ wa kɛ̀ lá Lua ɔ̀ɛ̀wa.* 45 Kpɛ́pi gɔ̃̀ Yozueeɛ
ń wá deziɔ, ɔ̃ aa mɔ̀ buipãle pɔ́ Lua ń yánɛ́ɔ bùsu
sĩomá.† Kpɛ́pi ku we e Davidi gɔɔ. 46 Davidipi
na ń Luao, ɔ̃ à wabikɛ̀wà à e aà kpɛ́ dɔ Isailiɔnɛ.
47 Salomɔɔ mɛ́ kpɛ́pi dɔ̀ɛ̀.‡ 48 Ãma Musude líɔ ku kpɛ́
pɔ́ gbɛ̃nazĩnaɔ dɔ̀ guuo, lá ãnabi ɔ̀wà: 49 Dii mɛ̀:
Musuá ma kpalabaaɛ,
tɔɔlɛá ma gbadibɔɛ.

§ **7:36** Bɔa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * **7:37** Iko 18.15-18 † **7:38** Bɔa 19.18-20 ‡ **7:41** Bɔa 32.1-6 § **7:43** Amɔ 5.25-27 * **7:44** Bɔa 25.9, 40.17 † **7:45** Yoz 3.14-17 ‡ **7:47** 1Kia 6.1-38

Kpɛ́ kpeletaa á dɔmɛɛi?
Gu kpele má e pilaui?
50 Mámɛ mi pɔ́pii kɛo lé?§
51 Luayãdansaiɔn á ũ! Á nɔ̀sɛ paaao! Á swã́
gbãaɛ! Iɔ gi Lua Nisi̋nai, iɔ kɛ lá á deziɔwa.*
52 Ánabi kpele á deziɔ i aà wɛtão ni? Aa gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aa
Gbɛ̃ Maa mɔa yã'ɔ̀ɔ dɛ̀dɛ. Aàpi ɔ̃ a bɔ aà kpɛ a aà dɛ̀
sa. 53 A Lua ikoyã pɔ́ malaikaɔ ɔ̀nɛ́ mà, ãma á kũao.

Ɛtiɛ̃ɛ gaa

54 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ fɛ̃̀aàzi, aa lɛ́sakã̀aàzi. 55 Ɔ
Lua Nisi̋na dɛdɛa Ɛtiɛ̃ɛwa guu à wɛpɛ̀ luabɛwa, ɔ̃ à
Lua gawi è ń Yesuo zɛa aà ɔplaai. 56 Ɔ à mɛ̀: Á ma!
Ma luabɛ è wɛ̃a, Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ zɛa Lua ɔplaai. 57 Ɔ aa
ɔtà ń swã́lɛ aa wii gbãa lɛ̀, ɔ̃ aa kùsiwà sãnusãnu.
58 Aa aà gàlɛ bɔ̀ɔ̀ wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ aalɛ aà papa ń gbɛo wà
aà dɛ. Aa ń uladaɔ bɔ kàlɛ ń ɛ̀waaso pɔ́ wi̋ mɛ Sɔluo.
59 Kɛ́ aalɛ Ɛtiɛ̃ɛ papa ń gbɛo, à wabikɛ̀ à mɛ̀: Dii Yesu,
ma nisi̋na sí. 60 Ɔ à kùlɛ à wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Dii, ńsu
ǹ ń duunaɛ bee dao. Yã́ bee oa gbɛa ɔ̃ à gà.

8

1 Sɔlupi ku gbɛ̃́ pɔ́ aa Ɛtiɛ̃ɛ dɛ̀ɔ kpɛɛ. Zi̋beezi̋ wà
nà wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ mɔa Yelusalɛũ Yesudeɔnɛwa. Mɛ́ i
kɛ zi̋naɔ bàasio, gbɛ̃́ ki̋niɔ fã̀aa píiɛ Yude ń Samali
bùsuɔ guu. 2 Luayãmanaeɔ Ɛtiɛ̃ɛ vi̋, aa aà gaa ɔ́ɔlɔ̀ ń
wii gbãao. 3 Ɔ Sɔlupi ãiakɛ̀ ń Yesudeɔ kaalɛao. Iɔ gɛ̃
ua ń uao àɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ kũkũ, iɔ ń gálɛ gɛ ń ká kpɛ́u.

Baona kpaa Samali bùsuu

§ **7:50** Isa 66.1-2 * **7:51** Isa 63.10

[4] Gbɛ̃́ pɔ́ fȁaaɔ gɛ̀ Yesu baokpà gupiiu. [5] Filipi gɛ̀
Samali bùsu wɛ̃́lɛeu, ɔ̃ à Mɛsii waasokɛ̀nɛ́. [6] Kɛ́ bíla
Filipi yãmà mɛ́ aa dabudabu pɔ́ a kɛ̀ɔ è, aa laaidɔ̀ yã́
pɔ́ àlɛ owa ń nɔ̀sɛmɛndoo. [7] Asa gbɛ̃́ pɔ́ an tã́aɔ gòmá
ń wii gbãaoɔ dasi, mɛ́ gbɛ̃kaaũaɔ ń ɛɛɔ gbȁgbã dasi.
[8] Ɔ wà pɔna zɔ̃ɔ kɛ̀ wɛ̃́lɛpiu.

[9] Gɔ̃ɛe ku we za zi wi̋ mɛ Simɔɔ, i̋ɔ dabudabuna kɛ
i̋ bɔ Samaliɔ saɛ, ɔ̃ à azi̋a di̋lɛ gbɛ̃́ gbia ũ. [10] Nɛ́fɛ̃nɛn
gbɛ̃zɔ̃ɔ píi wi̋ laaidɔ aà yã́wa wi̋ mɛ: Gbɛ̃́pi gbãaá
Lua gbãa pɔ́ wi̋ mɛ Gbãa Zɔ̃ɔɛ. [11] Dabudabuna pɔ́ i̋ɔ
kɛ ń guu à gɛ̃̀gɛ̃ ń kṹ. [12] A̋ma kɛ́ aa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kı̋i bao pɔ́ Filipi kpàǹɛ́ ń Yesu Kilisi tɔ́o mà, aa si̋, ɔ̃
aa da'ilɛkɛ̀ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi. [13] Baa Simɔɔpi yã́pi si̋ à
da'ilɛkɛ̀, ɔ̃ à nà Filipiwa. Kɛ́ à dabudabu ń iko zɔ̃ɔ pɔ́
Filipi lɛ́ kɛɔ è, à bɔ̀ aà saɛ.

[14] Kɛ́ zi̋naɔ mà za Yelusalɛũ Samaliɔ Lua yã́ si̋, aa
Piɛɛ ń Zãao zi̋má. [15] Kɛ́ aa kà we, aa wabikɛ̀nɛ́ kɛ́
aa Lua Nisi̋na e yã́i. [16] Wà ń da'ilɛkɛ̀ ń Dii Yesu
tɔ́o, ãma Lua Nisi̋na i di an gbɛ̃ɛɛ yãao. [17] Kɛ́ aa
ɔnàmá, ɔ̃ aa Lua Nisi̋na è sa. [18] Kɛ́ Simɔɔ è wà Lua
Nisi̋na è ń zi̋naɔ ɔnaamáo, ɔ̃ à mɔ̀nɛ́ ń ɔ̃ao [19] à mɛ̀:
A̋ ma gba ikopi sɔ̃, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma ɔnàwà, ade lí Lua
Nisi̋na e. [20] Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: N ɔ̃a a kaalɛnnɔ, asa ńlɛ e ńyɔ̃
Lua gba e ń ɔ̃aoɛ. [21] N ɔ ku zi̋pi guuo, n bàa ku a
guuo, asa n nɔ̀sɛ maa Luaɛo. [22] Kpɛ li n yãvãipiɛ, ní
wabikɛ Diiwa. Wi̋liɔ dɔ̃o à gí sùuukɛinnɔ ń n làasoo
bee taaoa? [23] Asa má è gɔ̃izi̋na kú n guuɛ, duuna
bakȁnɛ. [24] Ɔ Simɔɔ mɛ̀: A̋ wabikɛmɛɛ Diiwa ázi̋a, kɛ́
yã́ pɔ́ á ò su ma leo yã́i.

[25] Kɛ́ Piɛɛ ń Zãao Dii seeladekɛ kɛ̀ aa aà yã́ dàǹɛ́,

ɔ̃ aa ɛ̀a lɛ́ tá Yelusalɛũ, aalɛ baonakpa Samali wɛ̃́lɛɔ
guu dasi.

Filipi ń Etiopi gbɛ̃eo

26 Dii malaikae yã'ò Filipiɛ à mɛ̀: Fɛlɛ gɛ́
gɛɔmidɔki̍i oi. Zɛ́ pɔ́ bɔ̀ Yelusalɛũ à pã̀ gbáaa à gɛ̀
Gaza sɛ́. 27 Ɔ à dàzɛu. Etiopi gbɛ̃e bɛ zɛ́piu. Etiopi
bùsu nɔɛ kía pɔ́ wi̍ mɛ Kandase ziiaɛ, mɛ́ aà àizɛɛ
dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ. A mɔ̀ lousi̍si Yelusalɛũ, 28 ɔ̃ à ɛ̀a lɛ́
tá zɔ̃lɛa a sɔ̃́go guu, àlɛ ãnabi Isaia lá kyokɛ. 29 Ɔ
Lua Nisi̍na ò Filipiɛ: Gɛ ǹ na sɔ̃́go keewa. 30 Ɔ Filipi
bàalɛ̀ gɛ̀. A mà àlɛ ãnabi Isaia lá kyokɛ, ɔ̃ à aà là à
mɛ̀: N̄ kyó pɔ́ ńlɛ kɛ bɔɔlɛ dɔ̃a? 31 A wèwà à mɛ̀: Tó
gbɛ̃e i a zɛ́ ɔlɔmɛɛo, kpelewa má fɔ̃ mà dɔ̃i? Ɔ à Filipi
si̍si, à gɛ̃̀ zɔ̃̀lɛ aà saɛ. 32 Yã́ pɔ́ àlɛ a kyokɛpin kɛ:
Lán sã pɔ́ wàlɛ gɛ́ a kòlokpaiwa,
lán sã pɔ́ wàlɛ a kãkɛ̃ɛlɛwa,
a nílɛ kpɛ̃́, i a lɛ́ wɛ̃aao.
33 Wà widàwà,
wi yã́kpalɛkɛaànɔ a zɛ́wao.
Démɛ a fɔ̃ aà gɔɔ gbɛ̃́ɔ yã'oi?
Asa wà aà kua dṹnia guu mi̍dɛɛ.*
34 Ɔ gɔ̃ɛpi ò Filipiɛ: Omɛɛ, dé musu ãnabi bee òui?
Aà zi̍a yã̀ ge gbɛ̃pãlɛɛ? 35 Ɔ sɛa Lua yã́piwa Filipi
Yesu baokpàɛ̀. 36 Kɛ́ aalɛ gɛ́ aɛ, aa kà í ki̍i, ɔ̃ gɔ̃ɛpi mɛ̀:
Í gwa kɛ. Bɔ́mɛ a kpamɛɛ mà da'ilɛkɛi? 37 Ɔ Filipi òɛ̀:
Tó n yã́pi si̍ ń nɔ̀sɛmɛndoo, ńyɔ̃ fɔ̃́. A wèwà à mɛ̀: Má
si̍ Yesu Kilisiá Lua Nɛ́ɛ. 38 Ɔ à mɛ̀ wà gó zɛ. Ɔ an pla
ḿpii aa pi̍la aa gɛ̃̀ íu. Ɔ à aà da'ilɛkɛ̀. 39 Kɛ́ aa bùa
si̍si̍a, ɔ̃ Dii Nisi̍na Filipi kpàɛ̀ gui, gɔ̃ɛpi i aà e lɔo, ɔ̃

* **8:33** Isa 53.7-8

pɔna guu à gɛ̃̀zɛa. 40 Filipi su è á kú Azota, ɔ̃ à gɛ̀
Yesu baokpà wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo e à gɛ̀ kàò Sezale.

9

Yesu bɔ mɔa Sɔluwa

1 Gɔɔ bee sɔ̃ Sɔlu lɛ́ pɔbɔ a níu, àlɛ yãpãsi̋ o Dii
i̋waɔ dɛdɛa yã́ musu. A gɛ̀ sa'onkia kĩ́i, 2 a gbɛ̀awà
aà lákɛ̃ Damasi lousisikpɛdeɔnɛ aà kpawa, kɛ́ tó a
su zɛ́pideɔ è we, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi, a ń kṹkũ suńnɔ
Yelusalɛũ. 3 Kɛ́ à dàzɛu, à kãikṹ ń Damasio, ɔ̃ kã́ndo
gupua bɔ̀ luabɛ à kùlɛwà. 4 A bɔ̀lɛlɛ, ɔ̃ à lɔɔ mà, wàlɛ
òɛ̀: Sɔlu, Sɔlu, bɔ́yãi ńlɛ i̋adaai? 5 Ɔ à mɛ̀: Mmɛnn déi
Dii? Ɔ a wèwà à mɛ̀: Mámɛ má Yesu pɔ́ ńlɛ i̋adawà
ũ. 6 Fɛlɛ gɛ̃ wɛ̃́lɛ guu, wi yã́ pɔ́ ńyɔ̃ kɛ onɛ. 7 Gbɛ̃́ pɔ́
aa bɛaànɔɔ gɔ̃̀ sã́ii. Aa lɔɔpi mà, ãma aai gbɛ̃e eo.
8 Kɛ́ Sɔlu fɛ̀lɛ, ɔ̃ à a wɛ́ wɛ̃̀, i gu'eo. Ɔ wà aà kṹ a ɔwa,
wà gɛ̀aànɔ Damasi. 9 A kɛ̀ gɔɔ àaɔ̃ gu'esai, i pɔbleo, i
imio.

10 Yesudee ku Damasi wi̋ mɛ Anania. Dii yã'òɛ̀
wɛ́pungu'ea guu à mɛ̀: Anania. Ɔ a wèwà à mɛ̀: Má
kɛ́ Dii. 11 Ɔ Dii òɛ̀: Fɛlɛ gɛ́ zɛ́ pɔ́ wi̋ mɛ Súsu guu e
Yuda bɛ'ua, ní Taasu gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ mɛ Sɔlu gbɛa. Alɛ
wabikɛa we. 12 Wɛ́pungu'ea guu a è n mɔ n ɔnàwa
kɛ́ a wɛ́ gu'e. 13 Ɔ Anania òɛ̀: Dii, má mà wà gbɛ̃́pi
yã'ò dasi, lá à yãvãikɛ̀ n gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔnɛ.
14 Sa'onkia aà gbà zɛ́ aà gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ n sisi laɔ kṹkũ. A
yã́i à mɔ̀i. 15 Ɔ Dii òɛ̀: Gɛ́, asa ma gbɛ̃́pi sɛ̀ aà gɛ́ ma
tɔbɔi buipãleɔnɛ ń ń kíaɔ ń Isailiɔɛ. 16 Lá a taasikɛ
ma tɔbɔa yã́i, má ɔlɔ̀ɛ̀. 17 Ɔ Anania bɔ̀ à gɛ̀ gɛ̃̀ uapiu, à
ɔnà Sɔluwa à mɛ̀: Sɔlu ma gbɛ̃́, Dii Yesu pɔ́ bɔ̀ mɔ̀ma
zɛ́u gɔɔ pɔ́ ńlɛ mɔ́ la mɛ́ ma zi̋, kɛ́ ǹ gu'e yã́i, Lua

Nisi̍na i dinɛ. 18 Wegɔ̃ɔ pɔ́ bɔ̀lɛ aà wɛ́u lán kpɔ̀tɛɛɔwa
aa lɛ̀lɛ, ɔ̃ à gu'è. Ɔ à fɛ̀lɛ da'ilɛkɛ̀. 19 Kɛ́ à pɔblè, à gbãa
è, ɔ̃ à gɔɔplakɛ̀ ń Yesude pɔ́ kú Damasiɔ.

Sɔlu waasokɛa Damasi ń Yelusalɛũo

20 Ɔ Sɔlu nà Yesu yá̰ waasokpaawa gɔ̀ɔ Yudaɔ
lousisikpɛɔ guu à mɛ̀, Yesu mɛ́ Lua Nɛ́ ũ. 21 Yá̰pi bɔ̀
gbɛ́̃ pɔ́ màɔ saɛ aa mɛ̀: Gbɛ́̃ bee mɛ́ i gbɛ́pi si̍sinaɔ
ásookɛ Yelusalɛũo lò? I mɔ la à ń kṹkũ à táńnɔ
sa'onkiaɔ kḭ́io lò? 22 Sɔlu sɔ̃, aà gbãa i̍ɔ kã́fi̍, à Yesu
Mɛsiikɛyã bi̍iwànɛ́, ɔ̃ aà yá̰ Yuda pɔ́ kú Damasiɔ fù.
23 Gɔɔpla gbɛa Yudaɔ lɛkpàai̍aàzi kɛ́ aa e wà aà dɛ,
24 ɔ̃ à ń lɛkpaai̍api mà. Aa wɛ́̃lɛ bḭ́ibɔlɛɔ dɔ̀a fãanɛ ń
gwãasi̍nao, kɛ́ aa e wà aà dɛ yá̰i. 25 Gwãasi̍na ɔ̃ Sɔlu
gbɛ́̃ɔ aà dà gbíu, aa aà gbàɛ ń bao bàasi bḭ́i musu.
26 Kɛ́ à kà Yelusalɛũ, a wɛ̀ɛlɛ à na Yesudeɔwa,
ɔ̃ aa vi̍akɛ̀ɛ ḿpii, aalɛ aà Yesudekɛ náaikɛo. 27 Ɔ
Baanaba aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ zi̍naɔ kḭ́i, a dàu a si̍unɛ́ lá Sɔlu
Dii è zɛ́u ń yá̰ pɔ́ Dii ò̀ɛo ń lá à Yesu yã'ò gupuau
Damasio. 28 Ɔ Sɔlu gɛ̀̃ Yesudeɔ guu, à bɛ̀bɛńnɔ
Yelusalɛũ, à yã'ò gbɛ́̃ɔnɛ gupuau ń Dii tɔ́o. 29 Kɛ́ à
yã'ò Yuda Gɛlɛki yãmanaɔnɛ, à lɛkpaakɛ̀ńnɔ, ɔ̃ aalɛ
aà wɛ. 30 Kɛ́ Yesudeɔ dɔ̃̀, aa gɛ̀ zɛ̀ɛ Sezale, ɔ̃ à tà
Taasu.
31 Bee gbɛa Yesudeɔ gɔ̃̀ dɔdɔa Yude ń Galileo ń
Samali bùsuo píi, aalɛ zɛdɔ, aalɛ gɛ́ aɛ vi̍akɛa Diiɛ
guu, aalɛ kã́fi̍ ń Lua Nisi̍na dɔnlɛo.

Enɛɛ gbá̰gbãa ń Tabita vuao

32 Piɛɛ i̍ bɛbɛ wɛ́̃lɛ ń wɛ́̃lɛo píi, ɔ̃ à gɛ̀ Lua gbɛ́̃ pɔ́
kú Lidaɔ gwai. 33 A gɔ̃ɛ pɔ́ wi̍ mɛ Enɛɛ è we, à kàaũ
kálɛa wɛ̃̀ swaaɔ̃. 34 Ɔ Piɛɛ ò̀ɛ: Enɛɛ, Yesu Kilisi lɛ́ n

gbãgbã. Fɛlɛ ǹ n pɛ koo. Ɔ à fɛ̀lɛ gɔ̃̀ɔ. 35 Lidadeɔ ń
Salɔnadeɔ aà è, ɔ̃ aa zɛ̀ ń Diio.
36 Nɔɛ Yesudee ku Zope, aà tɔ́n Tabita. N Gɛlɛki
yã́o sɔ̃ Dɔɔkasi. Bee mɛ̀ tue. Yãmaakɛa pɛ̀ɛwà mɛ́ ı̏
wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ. 37 Gɔɔ bee ɔ̃ à gyãkɛ̀ à gà. Kɛ́ wà aà
bɔ̀ í pãsı̏u, wà aà sɛ wùlɛ kpɛdiakɔ̃au musu. 38 Zope
sɔ̃ a zã̀ ń Lidaoo. Kɛ́ Yesudeɔ mà Piɛɛ ku we, aa
ń gbɛ̃ɔn plaɔ zı̏̀wà aa wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Mɔ wá bɛ
kpakpa. 39 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ gɛ̀ńnɔ. Kɛ́ à kà, wà dɛ̀dɛaànɔ
kpɛ́pi musu. Ɔ gyaaɔ sɔ̃̀aàzi ḿpii ń ɔɔlɔo, aa ula ń
pɔkasa pɔ́ Tabita kɛ̀ gɔɔ pɔ́ a kúńnɔɔ ɔ̀lɔɛ̀. 40 Piɛɛ ń yá
ń bɔ́lɛ bàasi. A kùlɛ à wabikɛ̀, ɔ̃ à aɛdɔ̀ gɛpiwa à mɛ̀:
Tabita fɛlɛ! A wɛ́ wɛ̃̀ à Piɛɛ è, ɔ̃ à fɛ̀lɛ zɔ̃̀lɛ. 41 Piɛɛ aà
kṹ̀ a ɔwa à aà fɛ̀lɛ zɛ̀. Ɔ à Lua gbɛ̃́piɔ sı̏si ń gyaaɔ, ɔ̃ à
aà kpàmá bɛ̃́ɛ. 42 Yã́pi lı̏ Zopea píi, ɔ̃ wà Dii náaikɛ̀
we dasi. 43 Piɛɛ gɔɔplakɛ̀ we Simɔɔ báatotona bɛ.

10

Kɔɔnɛi Piɛɛ sı̏sia

1 Gbɛ̃e ku Sezale, aà tɔ́n Kɔɔnɛi. Aàpi mɛ́ sosa
gãli pɔ́ wı̏ mɛ Itali sosa gbɛ̃ɔn basɔɔɔ dɔaana ũ.
2 Gbɛ̃́piá luayãmanaɛ, a Lua vı̏a vı̏, aàpi ń a bɛdeɔ
píi. I wɛ̃nadɔ̃nɛ́ maamaa, mɛ́ ı̏ɔ wabikɛ Luawa
mɔ̀ɔmɔɔ. 3 Gɔɔewa ı̏atɛ̃ auapilaa, wɛ́pungu'ea guu
à Lua malaikae è wásawasa, à gɛ̃̀ a bɛ a ò̀ɛ: Kɔɔnɛi.
4 Kɔɔnɛi wɛ́ gɔ̃̀ biiwà, vı̏ao aà kṹ̀, ɔ̃ à mɛ̀: Bɔ́ ni, Dii?
A wɛ̀wà à mɛ̀: N wabikɛa ń n wɛ̃nadɔ̃a gbɛ̃́ɔnɛo
kà Luagu, ɔ̃ a sı̏nnɔ. 5 Gbɛ̃́ɔ zı̏ Zope sa, aa Simɔɔ
pɔ́ wı̏ mɛ Piɛɛ sísi. 6 A pı̏la gbɛ̃́ pɔ́ wı̏ mɛ Simɔɔ
báatotonawa. Aà bɛ ku ísialɛ. 7 Kɛ́ malaikapi tà,

Kɔɔnɛi a zȉkɛna gbɛ̃ɔn plaɔ sȉsi ń sosa luayãmana
pɔ́ nawao. 8 Kɛ́ a dàu a sȉunɛ́ píi, ɔ̃ à ń zi̋ Zope.

9 Kɛ́ a gu dɔ̀, ɔ̃ aa dàzɛu, aa kà kãi ń wɛ̋lɛpio.
Gɔɔ bee Piɛɛ dɛ̀dɛ kpɛ́ musu ȉatɛ̃ minanguo wabikɛi.
10 Nɔana lɛ́ aà dɛ, a ye pɔble, ɔ̃ gɔɔ pɔ́ wàlɛ blɛkɛ, à
wɛ́pungu'è. 11 Ȁ luabɛ è wɛ̃a, pɔe lɛ́ pila lán zwȁa
zɔ̃ɔwa. Wà ba dɔ̀dɔ a swa̋ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa píi, wàlɛ gbaɛ
zi̋lɛ. 12 Nɔ̀bɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ píi ká a guu.
13 Ɔ wa ò̀ɛ̀: Piɛɛ, fɛlɛ dɛ ǹ só. 14 Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Bauo Dii,
mi tɛ̃e ge pɔ́ gbãlɛa ble ziio. 15 Ɔ à lɔɔpi mà a gɛ̃n
plaade wà mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ Lua gbãbɔ̀ɛ̀, ńsu ǹ a tɛ̃boo. 16 Ȁ
kɛ̀ màa gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ ka̋ndo wà pɔ́pi gà wà tàò luabɛ.

17 Piɛɛ lɛ́ bílikɛ wɛ́pungu pɔ́ a è ya̋wa, ɔ̃ Kɔɔnɛi
zȉna pɔ́ aa Simɔɔ bɛ gbɛ̀aɔ kà gɔ̏ɔ, aa zɛa bɔlɛu. 18 Aa
lɛzȕ aa gbɛ̀a tó wekȉi Simɔɔ pɔ́ wȉ mɛ Piɛɛ pȉlau. 19 E
tia Piɛɛ lɛ́ làasookɛ wɛ́pungu pɔ́ á èwa, ɔ̃ Lua Nisi̋na
ò̀ɛ̀: Gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ lɛ́ n gbɛa. 20 Pila gɛ́ńnɔ seasai, asa
mámɛ ma ń zi̋ma. 21 Ɔ Piɛɛ pȉla gɛ̀ gbɛ̋piɔ ki̋i à mɛ̀:
Mámɛ má gbɛ̋ pɔ́ álɛ gbɛa ũ. Bɔ́yãi a mɔi lai? 22 Aa
mɛ̀: Sosaɔ dɔaana Kɔɔnɛi mɛ́ wá zi̋. Gbɛ̃maaɛ, a Lua
vȉa vȉ. Yudaɔ píi ȉ aà tɔnasi. Lua malaikae ò̀ɛ̀ aà n
sísi a bɛ, aà n yãma. 23 Ɔ Piɛɛ gɛ̏ńnɔ ua à ń yàaekɛ̀.

Kɛ́ a gu dɔ̀, à fɛ̀lɛ dàńnɔ zɛ́u. Zope Yesudeeɔ gɛ̀
aà kpái. 24 A gɔɔ àaɔ̃de aa kà Sezale. Kɔɔnɛi a daɛɔ
ń a gbɛ̃na fɛ̏ɛɛɔ kȁaa, àlɛ ń da̋. 25 Kɛ́ Piɛɛ gɛ̏ ua, ɔ̃
Kɔɔnɛi gɛ̀ dàaȁlɛ à kȕlɛɛ̀. 26 Ɔ Piɛɛ aà fɛ̀lɛ à mɛ̀: Fɛlɛ
zɛ. Gbɛ̃nazȉnan ma ũ sɔ̃. 27 Ȁlɛ yã'oaànɔ e aa gɛ̀
gɛ̏ kpɛ́u, ɔ̃ à gbɛ̋ɔ lè kãaaa we dasidasi. 28 A ònɛ́:
A̋ dɔ̃ kɛ́ Yudaɔ zɛvȉ aa yãalɛ ń buipãleo ge aa gɛ̃
aà uao. A̋ma Lua ɔ̀lɔmɛɛ másu gbɛ̃e gbãsȉ bo ge

mà aà tɛ̃boo. 29 A yã̋i tò kɛ́ wà ma sisi, ma mɔ
zi̋ozi̋onakɛsai. Má ye mà yã̋ pɔ́ a ma sisiwà ma sa.
30 Ɔ Kɔɔnɛi mɛ̀: A gɔɔ síiɔ̃n la, kɛ́ málɛ wabikɛ ma bɛ e
i̋atɛ̃ gɛ̀ aua pi̋laȍ maa'i kɛ́wa. Ɔ kã̋ndo ma gbɛ̃e è zɛa
ma aɛ pɔ́ tɛkɛa daa 31 à mɛ̀: Kɔɔnɛi, Lua n wabikɛa
si̋, mɛ́ n wɛ̃nadɔ̃anɛ kàaàgu. 32 Gbɛ̃́ɔ zi̋ Zope Simɔɔ
pɔ́ wi̋ mɛ Piɛɛ sísii. A pi̋la Simɔɔ báatotona bɛ ísialɛ.
33 Ɔ ma gbɛ̃́ɔ zi̋ma gɔ̃̀ɔ. Lá n mɔ, à kɛ̀ maa. Tia kɛ́wa,
wápii wá kú la Lua dɔ̃a guu, kɛ́ wà yã̋ pɔ́ Dii ònɛ ma
yã̋i.

Lua Nisi̋na dia buipã̋leɔnɛ

34 Piɛɛ yãsɛ̀ à mɛ̀: Má si̋ si̋ana sa kɛ́ Lua lí gbɛ̃e
zãboo.* 35 Bui píi guu gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ vi̋akɛɛ̀ mɛ́ i̋ yãmaakɛ,
ade yã̋ mɛ́ i̋ kaaàgu. 36 Lua a yã̋ dà Isailiɔnɛ, à
kɛaanɔ na Yesu Kilisi sabai baokpànɛ́. Aàpi mɛ́ bui
píi Dii ũ. 37 A̋ yã̋ pɔ́ kɛ̀ Yude bùsu píi guu dɔ̃, lá à
dàalɛ Galile Zãa kpàwakɛa ń gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛao gbɛa.
38 A̋ dɔ̃ lá Lua a Nisi̋na pi̋si Yesu Nazalɛtiwa, ɔ̃ a kú ń
gbãao, à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo à yãmaakɛ̀nɛ́, à gbɛ̃́ pɔ́ Ibiisi
ń gã li̋nɛ́ ń kpɛɔ gbã̀gbã, asa Lua kuaànɔɛ. 39 Wá dɛ
yã̋ pɔ́ a kɛ̀ Yude bùsuu ń Yelusalɛũo píi seeladeɔ ũ.
Wà aà lòo líwa wa dɛ̀, 40 ɔ̃ Lua aà vù a gɔɔ àaɔ̃de zi̋,
a tò à azi̋a ɔ̀lɔwɛ̃ɛ. 41 I kɛ gbɛ̃́piiɛ no, wá gbɛ̃́ pɔ́ Lua
dɔ̀aa wá sɛ́ aà seelade ũɔnɛ. Aà bɔa gau gbɛa wa
pɔblèaànɔ, wa imi̋aànɔ. 42 Ɔ a di̋lɛwɛ̃ɛ wà waasokɛ
gbɛ̃́ɔnɛ, wí onɛ́ ámɛ á dɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua di̋lɛ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ ń
gyaadeɔ píi yã̋kpalɛkɛna ũ. 43 A̋nabiɔ píi aà yã'ȍ aa
mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ aa aà náaikɛ̀ɔ duuna a kɛ̃́má aà tɔ́ yã̋i.

* **10:34** Iko 10.17

44 Gɔɔ pɔ́ Piɛɛ lɛ́ yɑ̃́pi onɛ́, Lua Nisi̋na di̋ gbɛ̃́ pɔ́
lɛ́ yɑ̃́pi maɔnɛ píi. 45 Yɑ̃́pi di̋ Yuda Yesude pɔ́ mɔ̀
ń Piɛɛoɔwa, kɛ́ baa buipɑ̃leɔ, Lua a Nisi̋na pi̋simá
gba ũ yɑ̃́i. 46 Asa aa mà, aalɛ yɑ̃ebui'o, aalɛ Lua
yɑ̃bɔnsaɛkɛaɔ o. Ɔ Piɛɛ mɛ̀: 47 Gbɛ̃́piɔ Lua Nisi̋na
è láwáwa. Démɛ a fɔ̃ gínɛ́ aa da'ilɛkɛi? 48 Ɔ a ò
wà ń da'ilɛkɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o. Ɔ aa wabikɛ̀wà aà
gɔɔplakɛńnɔ.

11

Piɛɛ buipɑ̃leɔ yɑ̃'oa

1 Zi̋naɔ ń Yesude pɔ́ kú Yudeɔ mà lá buipɑ̃leɔ
Lua yɑ̃́ si̋ sɔ̃. 2 Kɛ́ Piɛɛ sù Yelusalɛũ, an gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀
ń tɔ̃zɔ̃yɑ̃oɔ aà tàae è 3 aa mɛ̀: N gɛ̃ gyafɔɔdeɔ bɛ n
pɔblɛ̀ńnɔ. 4 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ lɛ́ yɑ̃́pi bɔɔlɛkɛnɛ́ zɛ́zɛ à mɛ̀:
5 Má kú Zopeɛ, málɛ wabikɛ, ɔ̃ ma wɛ́pungu'è. Ma
pɔe è lán zwɑ̃̀a zɔ̃ɔwa, ba dɔdɔa a swɑ̃́ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa.
A bɔ̀ luabɛ, àlɛ pila ma ki̋i. 6 Ma wɛpɛ̀wà tíũu, ma
nɔ̀bɔɔ è a guu, sɛ̃̀a pɔ́ɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bɑ̃ɔ. 7 Ɔ
ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Piɛɛ, fɛlɛ dɛ ǹ só. 8 Ɔ ma mɛ̀,
bauo Dii, asa tɛ̃ ge pɔ́ gbɑ̃lɛa i gɛ̃ ma lɛ́u ziio. 9 Lɔɔpi
bɔa luabɛ gɛ̃n plaade wà mɛ̀, pɔ́ pɔ́ Lua gbɑ̃bɔ̀ɛ̀,
másu mà a tɛ̃boo. 10 A kɛ̀ màa gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ wà ɛ̀a gà
tàò luabɛ píi. 11 Gɔɔ bee gɔ̃̀ɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ pɔ́ wà ń zi̋a
bɔa Sezaleɔ mɔ̀ ua pɔ́ má kúu. 12 Ɔ Lua Nisi̋na òmɛɛ
mà gɛ́ńnɔ seasai. Wá gbɛ̃́ gbɛ̃ɔn sooloɛ beeɔ gɛ̀ ma
kpái sɔ̃, ɔ̃ wa gɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃́piɔ zi̋a bɛ. 13 Ɔ a òwɛ̃ɛ lá
a malaika è, à bɔ̀ mɔ̀wa a kpɛ́u, a òɛ à gbɛ̃́ zi̋ Zope
ma sísii, 14 mà yɑ̃́ pɔ́ a api ń a bɛdeɔ píi suaba oɛ.
15 Kɛ́ ma na yɑ̃'oawa, Lua Nisi̋na di̋nɛ́ lá a di̋wɛ̃ɛ a
daalɛgɔɔwa. 16 Ɔ yɑ̃́ pɔ́ Dii ò dɔ̀magu à mɛ̀, Zɑ̃a gbɛ̃́ɔ

da'ilɛkɛ̀ ń íoɛ, api sɔ̃ á wá da'ilɛkɛ ń Lua Nisi̍nao.*
17 Lá Lua gba doũ pɔ́ á dàwɛ̃ɛ gɔɔ pɔ́ wa Dii Yesu
Kilisi náaikɛ̀ dànɛ́ lɔ, dén ma ũ mà fɔ̃ giɛ̀i? 18 Kɛ́
aa yā́pi mà, aa ni̍lɛ, ɔ̃ aa Lua tɔbɔ̀ aa mɛ̀: Wá è Lua
buipãleɔ gbà zɛ́ lɔ aa nɔ̀sɛlilɛ, aai wɛ̃ni láasai e.

Antiɔsideɔ zɛa ń Yesuo

19 Wɛ́tɛ̃amɔanɛ́ pɔ́ fɛ̀lɛ Ɛtiɛ̃ɛ gaa guu† mɛ́ tò gbɛ̃́ɔ
fã̀aa tà Fenisi bùsuu ń Sipi bùsuo ń Antiɔsio, aalɛ
Lua yã'o Yudaɔnɛ ńtɛ̃ɛ. 20 Ɔ an gbɛ̃eɔ bɔ̀ Sipi bùsuu
ń Silɛni bùsuo aa gɛ̀ Antiɔsi, ɔ̃ aalɛ yã'o buipãleɔnɛ
sɔ̃, aalɛ Dii Yesu baokpanɛ́. 21 Dii lɛ́ ɔdamá, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ
yā́pi si̍ dasi aa zɛ̀ ń Diipio.

22 Yelusalɛũ Yesudeɔ swā́ kà̃ yā́piwa, ɔ̃ aa Baan-
aba zi̍ Antiɔsi. 23 Kɛ́ à kà we, a è lá Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́,
ɔ̃ aà pɔ kɛ̀na. A lɛdàmá ḿpii aa zɛ ń Diio ń
nɔ̀sɛmɛndoo. 24 Baanabaá gbɛ̃maaɛ, Lua Nisi̍na
ń luanaaikɛao pɛ̀ɛwà, ɔ̃ wà kà Dii gbɛ̃́ɔ guu dasi.
25 Ɔ Baanaba gɛ̀ Taasu Sɔlu wɛɛlɛi. 26 Kɛ́ à aà è, ɔ̃
à sùaànɔ Antiɔsi. Aai̍ɔ kãaa ń Yesudeɔ dasi, aaɔ
yãdanɛ́ e wɛ̃̀ bṹu do. Antiɔsi we wà dɔ̀aa tɔkpàu
Yesu i̍waɔnɛ Kilisideɔ.

27 Gɔɔ bee ãnabiɔ bɔ̀ Yelusalɛũ aa mɔ̀ Antiɔsi.
28 An gbɛ̃́ pɔ́ wi̍ mɛ Agabu fɛ̀lɛ zɛ̀ à dɔ̀aa nɔana zɔ̃ɔ
pɔ́ a ka dṹnia guu píi yã'ònɛ́ ń Lua Nisi̍na gbãao.
Kolodi kpalablea gɔɔ ɔ̃ nɔanapi kà. 29 Ɔ Yesudeɔ zɛ̀ò
wà ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Yudeɔ kámasa ká lá baade gbãa fɔ̃̀,
wi kpā́sãnɛ́. 30 Ɔ aa kɛ̀ mà̀a, aa Baanaba ń Sɔluo zi̍ò
kpái an gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa.

---

* **11:16** Luk 3.16, Zi̍n 1.5 † **11:19** Zi̍n 8.1-4

12

Piɛɛ daakpɛu

1 Gɔɔ bee kí Elodi ɔpɛ̀lɛ Yesudeeɔwa pãsi̋pãsi̋. 2 A̋
Zãa vi̋i Zaaki dɛ̀ ń fɛ̃ndao. 3 Kɛ́ a è yá̋ bee kà
Yudaɔgu, ɔ̃ à ɛ̀a Piɛɛ kṹ lɔ. A̋ bee kɛ̀ Kàaso dikpɛ zi̋ɛ.
4 Kɛ́ à Piɛɛ kṹ a dàkpɛu, à aà nà sosaɔnɛ ń ɔzi̋ aa aà
dɔ̃́a. Sosapiɔ gãli do gbɛ̃ɔn síiɔ̃siiɔ̃ɛ e lɛɛ síiɔ̃. A di̋lɛ
à yá̋kpalɛkɛaànɔ bíla wáa Gɛ̃amusu dikpɛ gbɛa. 5 Ɔ
wa Piɛɛ kũa kpɛ́u, Yesudeɔ lɛ́ wabikɛɛ̀ Luawa zɛsai.
6 Gu pɔ́ a dɔ Elodi bɔaànɔ, a gwá̋ Piɛɛ lɛ́ i'o sosa
gbɛ̃ɔn plaɔ zãnguo yea ń mɔdaonao mɛ̀n pla, mɛ́
gbɛ̃ɔn plaɔ ku kpɛɛlɛ, aalɛ kpɛ́pi dɔ̃́a. 7 Ká̋ndo gɔ̃̀ɔ
Dii malaikae gɛ̃̀ we, ɔ̃ kpɛ́pi pù. A̋ Piɛɛ lɛ̀ a gbã̀tɛ̃ɛwa
à aà vù à mɛ̀: Fɛlɛ kpakpa. Ɔ mɔdaonapiɔ wòlo aà
ɔwa. 8 Ɔ malaikapi ò̀ɛ: N n ula da, ní n kyale kpá.
Piɛɛ kɛ̀ màa, ɔ̃ malaikapi mɛ̀: N n ula kãaa ǹ kṹ, ní
tɛmazi. 9 Ɔ Piɛɛ bɔ̀ tɛaàzi. I yá̋ pɔ́ malaika lɛ́ kɛɛ dɔ̃
si̋ana ũo, àlɛ e nana álɛ o. 10 Aa gɛ̃̀ gudɔ̃ana sɛ̃́iala ń
a plaadeo, ɔ̃ aa kà bɔlɛu. Bɔlɛpi gbaá mɔɛ, ɔ̃ à wɛ̃̀né
ń azi̋ao, aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ̃ wɛ̃́lɛu. Ká̋ndo gɔ̃̀ɔ ɔ̃ malaikapi
Piɛɛ tò zɛa guu we. 11 Kɛ́ Piɛɛ wɛ́ dɔ̀dɔ à mɛ̀: Má dɔ̃
sá̋asã sa kɛ́ Dii a malaika zi̋, à ma bɔ Elodi ɔzi̋ ń yá̋
pɔ́ Yudaɔ wɛ́ dɔi wà kɛmɛɛo píi.
12 Kɛ́ aà wɛ́ kɛ̃̀, à gɛ̀ Zãa pɔ́ wi̋ mɛ lɔ Maaku da
Maliama bɛ. Wa kãaaa we dasi, wàlɛ wabikɛ. 13 Kɛ́
à bɔlɛ gba lɛ̀, ɔ̃ nɔɛ zi̋kɛna pɔ́ wi̋ mɛ Loda gɛ̀ gwai.
14 Kɛ́ à Piɛɛ lɔɔ dɔ̃̀, pɔna guu i zɛ́ wɛ̃o, à ɛ̀a bàalɛ̀ gɛ
ònɛ́ Piɛɛ mɛ́ kú bɔlɛu we. 15 Wa ò̀ɛ: I̋ana kàma yá̋? Ɔ
à zɛ̀ò kɛ́ si̋anaɛ. Ɔ wà mɛ̀: Aà malaikaɛ. 16 Piɛɛ gi̋ lɛ́
gbalɛ. Kɛ́ aa wɛ̃̀, aa aà è, ɔ̃ yá̋pi di̋má. 17 A̋ ɔkɛ̀nɛ́ aa

nílɛ, ɔ̃ a dàu a si̋uné lá Dii a bɔ kpéu. Ɔ à mɛ̀: A gɛ o
Zaakiɛ ń wá gbɛ̃́ ki̋niɔ. Ɔ à bɔ̀ gɛ̀ gupãlei.
18 Kɛ́ gu dɔ̀, kɔ̃fi̋ gbãa dà sosaɔ zãnguo, aalɛ kɔ̃ lala
aa mɛ̀: Bɔ́ Piɛɛ kɛ̀ a ũi? 19 Elodi ò wà aà wɛɛlɛ. Kɛ́ wi
aà eo, ɔ̃ à yãlàla gudɔ̃anapiɔwa, ɔ̃ a ò wà ń dɛdɛ.

Elodi gaa

Bee gbɛa Elodi bɔ̀ Yude, à gɛ̀ gɔɔplakɛ̀ Sezale.
20 Aà pɔ pà Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔzi maamaa, ɔ̃ gbɛ̃́ beeɔ
lɛdoũkɛ̀ aa mɔ̀ aà gwai sãnu. Aa gɛ̀ kíapi bɛ ziia
Blasitu ki̋i. Kɛ́ Blasitu ń yã́zɛ è, aa gɛ̀ lɛdoũkɛi ń
Elodio, asa an bùsu pɔblea i̋ bɔ aà bùsuuɛ.
21 Kɛ́ gɔɔ pɔ́ wa di̋lɛ kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gɛ̀
zɔ̃̀lɛ a gi̋naa, ɔ̃ à yã'ò bílaɛ. 22 Bíla wiilɛ̀ à mɛ̀: Luae
mɛ́ lɛ́ yã'o, i kɛ gbɛ̃nazi̋na no. 23 Wegɔ̃ɔ Dii malaikae
aà lɛ nɛ̀, kɛ́ i zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ Luaɛo yái̋, ɔ̃ aà mɛ kɔ̀ɔkà à gà.
24 Lua yã́ i̋ɔ ligua, i̋ɔ kã́fi̋. 25 Baanaba ń Sɔluo sɔ̃,
kɛ́ aa ń kámasa yã́ kɛ̀kɛ aa làa, aa bɔ̀ Yelusalɛũ aa
Zãa pɔ́ wi̋ mɛ Maaku sɛ̀ tàò.

13

Baanaba ń Sɔluo zi̋a

1 Ãnabiɔ ń yãdanɛdeɔ ku Antiɔsi Yesudeɔ guu,
an tɔ́ɔn kɛ: Baanaba ń Simɛɔ pɔ́ wi̋ mɛ Báasiao ń
Silɛni bùsu gbɛ̃́ Lusiuo ń Manaɛ pɔ́ nɛblè ń kí Elodio
sãnuo ń Sɔluo. 2 Gɔɔ pɔ́ aalɛ Dii sisi ń lɛyeao, Lua
Nisi̋na mɛ̀: À Baanaba ń Sɔluo dilɛ ńdoa zi̋ pɔ́ ma ń
sɛ́wà yái̋. 3 Kɛ́ aa lɛyè aa wabikɛ̀, ɔ̃ aa ɔnàmá aa ń
gbáɛ, aa dàzɛu.
4 Kɛ́ Lua Nisi̋na Baanaba ń Sɔluo zi̋̀ màa, aa gɛ̀
Sɛlusi. Za we aa gɛ̃̀ gɔ́'ilɛnau aa gɛ̀ Sipi bùsuu. 5 Kɛ́
aa kà Salami, aa Lua yã́ waasokɛ̀ Yudaɔ lousisikpɛɔ

guu. Zãa Maaku kúńnɔ dɔnlɛde ũ. 6 Aa ísia
gũgũnapi baa vȉ e Pafɔsi, ɔ̃ aa kpàaũ ń Yuda dabud-
abukɛna pɔ́ dɛ ãnabi ɛgɛna ũo we. Aà tɔ́n Yesunɛ.
7 Iɔ kú ń bùsupi gbɛ̃zɔ̃ɔ Sɛɛziu Pɔluo. Gbɛ̃zɔ̃ɔpiá
ɔ̃nɔnaɛ, ɔ̃ à Baanaba ń Sɔluo sȉsi, kɛ́ a ye Lua yãma
yã́i. 8 Dabudabukɛnapi tɔ́n Ɛlima ń Gɛlɛki yã́o. Ã́
íbɛlɛsɛ̀ńnɔ, àlɛ wɛɛlɛ gbɛ̃zɔ̃ɔpi swã́fɛ̃, kɛ́ asu Yesu
náaikɛo. 9 Ɔ Sɔlu pɔ́ wȉ mɛ Pɔlu sɔ̃, Lua Nisȉna
dɛ̀dɛwà, ɔ̃ à wɛpɛ̀wà à mɛ̀: 10 Ibiisi nɛ́ɔ do! Maa
píi ibɛɛ! Gbɛ̃nazȉn vãi píi paɛmade! Wɛzɛ̃n pãsȉ!
Nyɔ̃ Dii zɛ́ súsu kpaanlaboa too lé? 11 Tiasa Dii a
ɔkulɛma, ní vȉakũ. Nyɔ̃ gɔɔplakɛ ńyɔ̃ ȉatɛ̃ eo. Wegɔ̃ɔ
Ɛlima wɛ́ gɔ̃̀ dȁadãa, gusia kȕlɛwà. Ɔ àlɛ ɔmalɛmalɛ,
àlɛ gbɛ̃́ wɛɛlɛ aà a ɔ kṹ. 12 Kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi yã́ pɔ́ kɛ̀pi è, à
Dii náaikɛ̀, asa aà yã́ pɔ́ wa dàɛ̀ aà kũ̏ gbãaɛ.

Kua Antiɔsi pɔ́ kú Pisidi bùsuu

13 Ɔ Pɔlu gɛ̃̀ gó'ilɛnau ń a gbɛ̃́ɔ, aa bɔ̀ Pafɔsi aa
gɛ̀ Pɛɛga, Pãmfili bùsuu. We Zãa Maaku ń tóu, à
ɛ̀a tà Yelusalɛũ. 14 Bɔa Pɛɛga aa gɛ̀ Antiɔsi pɔ́ kú
Pisidi bùsuu. Kã́mabogɔɔzȉ aa gɛ̀ zɔ̃̀lɛ lousisikpɛu.
15 Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ láɔ kyokɛa gbɛa lousisikpɛ
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ gbɛ̃́ zȉ wà oné, tó aa kã́fia yãe vȉ aa o bílaɛ,
aa o. 16 Ɔ Pɔlu fɛ̀lɛ ɔkɛ̀nɛ́ à mɛ̀: Isailiɔ ń buipãle
lousisinaɔ à ma yãma. 17 Isailiɔ Lua wá deziɔ sɛ̀,
ɔ̃ à ń bui kɔ̃̀ an kua Egipi bùsuu. Ɔ à ń bɔ́lɛ we ń a
gbãa zɔ̃ɔo.* 18 A ń gwá guwaiwaiu wɛ̃̀ bla taawa.†
19 A gbãamɔ̀ Kanaa bùsu bui mɛ̀n soplaɔnɛ, ɔ̃ à ń
bùsupi kpàmá.‡ 20 Apii kà wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń blakwio

* **13:17** Bɔa 1.7, 12.51 † **13:18** Nao 14.34 ‡ **13:19** Iko 7.1, Yoz 14.1

taawa. Bee gbɛa à dɔaanaɔ di̋lɛnɛ́ e à gɛ̀ pɛ̀ò ãnabi
Samuɛliwa.§ 21 Kɛ́ aa kía gbɛ̀a, ɔ̃ Lua Kisi nɛ́ Saulu,
Bɛ̃yãmɛɛ bui di̋lɛnɛ́.* A kpalablè wɛ̏ bla, 22 ɔ̃ Lua aà
bɔ̀ kpalau, à Davidi kpà aà gbɛu. Lua Davidi yã'ò à
mɛ̀, á è Yɛse nɛ́ Davidi làasoo doũanɔ, a a pɔeã píi
kɛɛ.† 23 Aà bui guu à Yesu bɔ̀u Isailiɔnɛ Suabana
ũ, lá à a lɛgbɛ̏wa. 24 E Yesupi àɔ gɛ́ mɔ́i Zãa dɔ̀aa
waasokɛ̀ Isailiɔnɛ píi, a ònɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ aa da'ilɛkɛ.‡
25 Kɛ́ Zãa zi̋ ye láai à mɛ̀: Dé álɛ e má dɛ a ũi? Gbɛ̋ pɔ́
á wɛ́ dɔin ma ũo. A ma! Alɛ mɔ́ ma gbɛa, mi ka mà
aà sabala bɔbɔɛ̀o.§
26 Ma gbɛ̋ɔ, Ablahaũ buiɔ ń buipãle lousisinaɔ,
wámɛ Lua suabayãɛ bee kpȁsãwɛ̃ɛ. 27 Yelusalɛũdeɔ
ń ń gbãadeɔ aai Yesu dɔ̃o, aai ãnabiɔ lá pɔ́ wi̋ɔ
a kyokɛ kã́mabogɔɔzi̋ píi zɛ́ dɔ̃o, ɔ̃ aa ãnabipiɔ yã́
pàpa, aa yãdàaàla. 28 Aai yãe ewà à kà wà aà dɛo, ɔ̃
aa gbɛ̀a Pilatiwa wà aà dɛ.* 29 Kɛ́ aa yã́ pɔ́ wa kɛ̏ aà
yã́ musu kɛ̀ píi, wà aà bùa líwa wà aà dà mia'ɛu.†
30 Lua aà bɔ̀ gau. 31 A gɔɔ dasi kɛ́ à bɔ̀ mɔ̀ gbɛ̋ pɔ́ aa bɔ̀
Galile aa gɛ̀aànɔ Yelusalɛũɔwa.‡ Aamɛ aà seeladeɔ
ũ gbɛ̋ɔnɛ. 32 Wápiɔ sɔ̃, ɔ̃ wa mɔ aà baokpaiɛ́. Lɛ́ pɔ́
Lua gbɛ̏ wá deziɔnɛ, 33 a kɛ̀ wá gbɛ̋ pɔ́ wá dɛ an buiɔ
ũɔnɛ, à Yesu vù lá wa ò Soũ plaade guuwa. Lua mɛ̀:
Ma nɛ́n n ũ,
n Maen ma ũ gbã.§
34 Lá a yaikɛo, mɛ́ Lua a aà bɔ gau, a yã́ ɔ̃ Luapi ò
yãa à mɛ̀:

---

§ **13:20** 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * **13:21** 1Sam 8.5 † **13:22** 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ **13:24** Luk 3.3 § **13:25** Zãa 1.20, Mat 3.11 * **13:28** Luk 23.1-23 † **13:29** Luk 23.50-56 ‡ **13:31** Zi̋n 1.3 § **13:33** Soũ 2.7

Má báaa seasai pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ Davidiɛ daágu.*
35 Ɔ wa ò guei lɔ:

Nyɔ̃ wei n gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.†
36 Davidipi sɔ̃ à Lua pɔeã kɛ̀ a gɔɔ. Kɛ́ à gà, wà aà mia
kpàkɔ̃i ń a deziɔ, ɔ̃ à yaikɛ̀. 37 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà vùpi sɔ̃ i
yaikɛo. 38 Ma gbɛ̃́ɔ, àɔ dɔ̃ kɛ́ duunakɛ̃ama waaso pɔ́
wálɛ kɛɛ́ kú aà kɩ̃́iɛ. 39 Mɔizi ikoyã lí fɔ̃ tò yã́ bɔńnɔ
nao, ãma gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu náaikɛɔ, yã́pii i bɔńnɔ na.
40 A̍ laaika kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabiɔ ò su á leo 41 aa mɛ̀:

A̍ ma, á gbɛ̃́ awiambɔnaɔ,
à gilikɛ, í sãalɛ,
asa má yãe kɛ á gɔɔ,
baa tó wa dàu lɛ́ siuɛ́, á sio.‡

42 Kɛ́ Pɔlu ń Baanabao lɛ́ bɔlɛ lousisikpɛu, wà
wabikɛ̀má aa ɛa mɔ yã́pi onɛ́ kã́mabogɔɔ si̍a lɔ. 43 Kɛ́
wàlɛ fãaa Yudaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ ì lousisińnɔɔ bɔ̀ tɛ Pɔlu ń
Baanabaozi dasi. Aa yã'òńɛ́, aalɛ lɛdamá aaɔ gɛ́ aɛ
ń gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀ńnɔo.

44 Kã́mabogɔɔ si̍a wɛ̃́lɛdeɔ kã̀aa píi Dii yãmaa yã́i.
45 Kɛ́ Yudaɔ bílapi è, à kɛ̀nɛ́ ɩ̃́i maamaa, ɔ̃ aalɛ Pɔlu
yã́ bɛ̃̀ɛbo, aalɛ aà sɔ̃sɔ̃. 46 Ɔ Pɔlu ń Baanabao yã'òńɛ́
vi̍asai aa mɛ̀: A̍mɛ à kṹ wà Lua yã'oɛ́ gi̍a. Lá a gi,
álɛ e i ka à wɛ̃ni láasai eo, wá ɛa aɛdɔ buipãleɔwaɛ
sa. 47 Asa Dii yã́ɛ bee di̍lɛwɛ̃ɛɛ à mɛ̀:
Ma n dilɛ gupua ũ buipãleɔnɛ,
kɛ́ ǹ gɛ́ ń suabayão e tɔɔlɛ lɛ́wa.§

* **13:34** Isa 55.3 † **13:35** Soũ 16.10 ‡ **13:41** Abk 1.5 § **13:47**
Isa 49.6

48 Kɛ́ buipãleɔ yã́pi mà, an pɔ kɛ̀na, aa Dii yã́ sı̋
sı̋ana ũ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń dílɛ wɛ̃ni láasai pɔ́ ũɔ Yesu
náaikɛ̀.
49 Ɔ Dii yã́ lı̋ bùsupia píi. 50 Yudaɔ ɔzɔ̃̀ buipãle
nɔɛ lousisin gbiaɔ ń wɛ̃́lɛ gbãadeɔzi, ɔ̃ aa ı̋adà Pɔlu
ń Baanabaowa, aa ń yá ń bùsuu. 51 Aa kɔɔlɛ̀má ń
tàae seela ũ,* ɔ̃ aa gɛ̀ Ikɔniu. 52 Yesudeɔ sɔ̃, pɔna ń
Lua Nisı̋nao pɛ̀ɛmá.

14

Pɔlu ń Baanabao kua Ikɔniu ń Lisitao

1 Aa kɛ̀ Ikɔniu lá aaı̋ kɛwa, aa gɛ̃̀ Yudaɔ
lousisikpɛu aa yã'ò e Yudaɔ ń buipãleɔ Dii náaikɛ̀
dasidasi. 2 Ɔ Yuda pɔ́ aa gı̋ yã́pi síiɔ buipãleɔ swãfɛ̃̀
Yesudeɔnɛ, aa ı̋isɛ̀ńnɔ. 3 N beeo Pɔlu ń Baanabao
gɔɔplakɛ̀ we, aa yã'ò vı̋asai daa Dii gɛ̃̀u, ɔ̃ Dii ń gbá
zɛ́ an yãbɔnsaɛkɛaɔ ń ń dabudabukɛaɔ a gbɛ̃kɛ yã́ pɔ́
aalɛ oné sı̋anapı̋liwàné. 4 Ɔ wɛ̃́lɛdeɔ kɔ̃kpaalɛ̀, gbɛ̃eɔ
zɛ̀ ń Yudaɔ, gbɛ̃eɔ ń zı̋naɔ. 5 Ɔ Yudaɔ ń buipãleɔ ń
ń gbãadeɔ zɛ̀ò wà ı̋adamá wà ń pápa ń gbɛo. 6 Kɛ́
Pɔlu ń Baanabao ń yã́ dɔ̃̀, ɔ̃ aa bàasi tà Likaoni
bùsu wɛ̃́lɛɔu, Lisita ń Dɛɛbɛo ń a zɔ̃ɛwiaɔ. 7 Ɔ aa gı̋
lɛ́ baonapi kpáné we.
8 Gɔ̃ɛe ku Lisita, aà gbáɔ imia. Zaa wà aà ı̋, a dɛ
ɛɛ ũɛ, i táa'oo. 9 Alɛ swã́kpa Pɔlu yã́i, ɔ̃ Pɔlu wɛpɛ̀wà
soee, a è aà Yesu náaikɛa kà à aà gbã́gbã, 10 ɔ̃ a ò̀ɛ
ń lɔɔ gbãao: Fɛlɛ zɛ n gbáwa. Ɔ à vı̋ zɛ̀, à bɔ̀ ń táo.
11 Kɛ́ bíla è lá Pɔlu kɛ̀, ɔ̃ aa kɛ̃̀aa wiiwa ń Likaoni
yã́o aa mɛ̀: Tã́aɔ lı̋ gbɛ̃nazı̋naɔ ũ aa pı̋lawá. 12 Aa

---

* **13:51** Luk 9.5, 10.11

tɔkpà Baanabaɛ Zupitɛɛ, Pɔlu sɔ̃ Mɛɛkiu,* kɛ́ ɔ̃mɛ ì̋
dɔaa ń yã'oao yá̃i. 13 Zupitɛɛpi kpɛ́ kú wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ aà
gbàgbana mɔ̀ ń zuswana pɔ́ à lávu zãblèmáɔ wɛ̃́lɛ
bi̋ibɔlɛu. A ye dasi sa'o zi̋naɔwa. 14 Kɛ́ Baanaba
ń Pɔluo yá̃pi mà, aa ń ulaɔ ga kɛ̃̀kɛ̃, ɔ̃ aa sì̋ dasi
guu ń wiio 15 aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, bɔ́yãi álɛ kɛ beewai?
Gbɛ̃nazi̋naɔn wá ũ sɔ̃ lááwa. Baona wálɛ kpáɛ́, kɛ́ à
kpɛ lí pɔ́ gianaɛ beeɔnɛ, í zɛ ń Lua bɛ̃́ɛo. Ɔmɛ musu
kɛ̀ ń tɔɔlɛo ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ píi.† 16 A̋ bui píi tò
yãa, aa ńzi̋a zɛ́ sɛ̀. 17 N̋ beeo à azi̋a ɔ̀lɔnɛ́ maakɛa
guu. I to lou maɛ́ à pɔkɛkɛ a gɔɔwa. I á gba blɛ àɔ
ku pɔna guu. 18 Baa ń yá̃ bee oao, dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo ɔ̃ aa gì̋
gbɛ̃́ɔnɛ aa sa'omá.

19 Ɔ Yudaɔ bɔ̀ Antiɔsi ń Ikɔniuo aa mɔ̀ wa̋ bíla
swãfɛ̃̀. Ɔ aa Pɔlu pàpa ń gbɛo aa aà gàlɛ bɔ̀ɔ̀ wɛ̃́nkpɛ,
aalɛ e à gàɛ. 20 Kɛ́ Yesudeɔ kàaaaàzi, ɔ̃ à fɛ̀lɛ gɛ̃̀ wɛ̃́lɛ
guu. Kɛ́ a gu dɔ̀, aàpi ń Baanabao aa gɛ̀ Dɛɛbɛ.

Zi̋naɔ taa Antiɔsi

21 Kɛ́ aa baonakpànɛ́ wɛ̃́lɛpi guu, aa gbɛ̃́ɔ è dasi. Ɔ
aa ɛ̀a gɛ̀ Lisita ń Ikɔniuo ń Antiɔsio, 22 aalɛ Yesudeɔ
gba gbãa, aalɛ lɛdamá aa wɛtã Yesu náaikɛawa aa
mɛ̀: Sema wà taasikɛ maamaa, wí gbasa gɛ̃ kpala
pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i guu. 23 Aa gbɛ̃zɔ̃ɔ di̋lɛnɛ́ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo,
ɔ̃ aa wabikɛ̀nɛ́ ń lɛyeo, aa ń ná Dii pɔ́ aa aà náaikɛ̀ɛ̀
ɔzi̋.

24 Kɛ́ aa pa̋ Pisidi bùsua, aa kà Pãmfili bùsuu.
25 Aa Lua yã'ò Pɛɛga, ɔ̃ aa gɛ̀ Atali. 26 We aa gɛ̃̀
gó'ilɛnau aa tà Antiɔsi, gu pɔ́ wà ń náu Luaɛ a ɔzi̋
yãa aà gbɛ̃kɛkɛnɛ́ zi̋ pɔ́ aa kɛ̀ aa làa tia yá̃ musu.

---

* **14:12** An tá̃aɔ tɔ́ɔn we. † **14:15** Bɔa 20.11, Soũ 146.6

27 Kɛ́ aa kà, aa Yesudeɔ kȁaa aa yȁ́ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́
ònɛ́ píi, lá à buipãleɔ gbà zɛ́ aa a náaikɛ̀. 28 Ɔ aa
gɔɔplakɛ̀ńnɔ we.

15

Lɛkpaaȉa Yelusalɛũ

1 Gbɛ̃eɔ bɔ̀ Yude aa mɔ̀ Antiɔsi, ɔ̃ aa yãdà
Yesudeɔnɛ aa mɛ̀: Tó i tɔ̃zɔ̃ lá Mɔizi dȉlɛwao,* á
zia'eo. 2 Pɔlu ń Baanabao zɔadɔ̀má aa lɛkpaakɛ̀ńnɔ
maamaa yȁ́pi musu. Ɔ Yesudeɔ zɛ̀ò Pɔlu ń Baan-
abao ń ń gbɛ̃eɔ gɛ́ Yelusalɛũ yȁ́pi gɔ̃́gɔ̃i ń zi̋naɔ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ. 3 Aa gɛ̀ zɛ̀nɛ́, ɔ̃ aa pȁ Fenisi ń Samalio
bùsuɔla. Aa buipãleɔ nɔ̀sɛlilɛa yȁ́ dàu a sȉu ń gbɛ̃́ɔnɛ
we, ɔ̃ an pɔ kɛ̀na zɔ̃ɔ. 4 Kɛ́ aa kà Yelusalɛũ, Yesudeɔ
ń zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ gbȃakpàńzi, ɔ̃ aa yȁ́ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́
píi baokpànɛ́. 5 Ɔ Falisi Yesudeeɔ fɛ̀lɛ mɛ̀: Sema
buipãleɔ tɔ̃zɔ̃, wi onɛ́ aaɔ Mɔizi ikoyã kũa. 6 Ɔ zi̋naɔ
ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɔ̃ kȁaa, aalɛ yȁ́pi gwa. 7 Kɛ́ lɛkpaaȉa
gbȁakũ̀, Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ a ònɛ́: Ma gbɛ̃́ɔ, á dɔ̃ kɛ́ Lua ma
dilɛ á guu à gɛ̀gɛ̃, kɛ́ buipãleɔ Yesu bao ma ma lɛ́u,
aai aà náaikɛ. 8 Lua dee gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃, ɔ̃ à ń gbá a
Nisȉna a siańnɔ seela ũ,† lá à wá gbáwa. 9 Lua i ń
dilɛ dodoa ń wápiɔo. A ń nɔ̀sɛ pȉpinɛ́, kɛ́ aa Yesu
náaikɛ̀ yȁ́i. 10 Bɔ́yãi álɛ Lua wɛi tiai? Aso pɔ́ wá
deziɔ fùa sɛ́i ń wápiɔ ɔ̃ á ye dinɛ́a? 11 Màa no! Wá a
náai vȉ kɛ́ wá bɔ Dii Yesu gbɛ̃kɛ yȁ́iɛ, lá ampiɔwa sɔ̃.
12 Gbɛ̃́ɔ kɛ̀ kílikili píi, ɔ̃ aa swãkpà Baanaba
ń Pɔluozi, aalɛ seelaɔ ń dabudabu pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́
buipãleɔ guuɔ o. 13 Kɛ́ aa yã'ò aa làa, Zaaki fɛ̀lɛ yãsɛ̀

* **15:1** Lev 12.3 † **15:8** Zi̋n 11.15-18

à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, à ma yãma. 14 Simɔɔ ò lá Lua dɔ̀aa
buipãleɔ wɛgwà, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ sɛ̀ ń guu a pɔ́ ũ. 15 A̋nabiɔ
yã́ɔ kɔ̃sɛ̀ ń beeo, asa aa mɛ̀:
16 Bee gbɛa má ɛa mɔ Davidi bɛzi̋ bo,
mí a gufooɔ kɛkɛ tata lɔ,
17 kɛ́ buipãleɔ ma kı̋i wɛɛlɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ma ń sisi ma ń sɛ́piɔ píi.
18 Dii pɔ́ lɛ́ yã́pi kɛ mɛ́ ò,
a tò wa yã́pi dɔ̃ za káau.‡
19 Ayãmɛto má è a maa wà yã́ zi̋'ũ dilɛ buipãle pɔ́
aa zɛ̀ ń Luaoɔnɛo. 20 Wà lákɛ̃né aa mikɛ̃ pɔ́ pɔ́ gbã̋lɛ̀
tã́a kı̋iwa ń gbãsi̋kɛao ń nɔ̀ɔ kòlokpasaio ń kpàao.§
21 Asa à gɛ̃̀gɛ̃ wi̋ɔ Mɔizi lá kyokɛ lousisikpɛɔ guu
kã́mabogɔɔzi̋ píi, wi̋ɔ aà yã́ waasokɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo.

Zi̋naɔ gbɛ̃́ɔ zi̋a buipã̋le Yesudeɔwa

22 Ɔ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Yesudeɔ píi zɛ̀ò wà gbɛ̃́ɔ sɛ́
ń guu, wà ń zi̋ Antiɔsi ń Pɔluo ń Baanabao. Ɔ aa
ń dɔaanaeɔ sɛ̀, Yuda pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Baasaba ń Silivɛ̃ɛo.
23 Wà taala di̋né, yã́ pɔ́ wa kɛ̃̀ a guu mɛ̀: Wá zi̋naɔ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ wa fɔkpà wá gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ buipãleɔ ũ Antiɔsi
ń Sili bùsuo ń Silisi bùsuoɔwa. 24 Wá mà wá gbɛ̃eɔ
gɛ̀ á kı̋i aa á nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpàɛ́, aa á dá bíliu ń yã'oa guu.
Wá lɛ́ kú a guuo, 25 ɔ̃ wa lɛdoũkɛ̀ wa zɛò kɛ́ wà gbɛ̃́ɔ
sɛ wà ń zi̋wá ń wá gbɛ̃́ yenzideɔ Baanaba ń Pɔlu
26 pɔ́ aa gi̋ ń wɛ̃nii wá Dii Yesu Kilisi tɔbɔa yã́io.
27 Ayãmɛto wálɛ Yuda ń Silivɛ̃ɛo zi̋wá, aa yã́ pɔ́ wá
kɛ̃̀ láu oɛ́ ń lɛ́o. 28 Asa Lua Nisi̋na ń wápiɔ wa zɛò
wà asoe diɛ́o, sema a pɔ́ zɛvi̋ɛ beeɔ. 29 A mikɛ̃ nɔ̀ɔ pɔ́

‡ **15:18** Amɔ 9.11-12 § **15:20** Bɔa 34.15-17, Lev 18.6-23, 17.10-16

wà sa'òò tã́awa soawa ń kpàao ń nɔ̀ɔ kòlokpasaio
ń gbãsi̋kɛao. A maa à mikɛ̃ beeɔwa. Wà kɔ̃'e aafia!
30 Ɔ wà ń gbáɛ, aa gɛ̀ Antiɔsi. Aa Yesudeɔ kầaa
píi, ɔ̃ aa lápi kpàmá. 31 Kɛ́ aa a kyokɛ̀, ɔ̃ an pɔ
kɛ̀na maamaa ń nɔ̀sɛ níniyãpio. 32 Yuda ń Silivɛ̃ɛoá
ãnabiɔnɛ, ɔ̃ aa lɛdà ń gbɛ̃́piɔwa maamaa, aa ń gbá
gbãa. 33 Kɛ́ aa gɔɔplakɛ̀ we, Yesudeɔ lɛzàmá, ɔ̃ aa tà
ń zi̋naɔ kí̋i aafia. 34-35 Pɔlu ń Baanabao gɔ̀ Antiɔsi.
Ŋ gbɛ̃́ dasi pãleɔ aa Dii yãdànɛ́ aa baonakpànɛ́.

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃n plaade

36 Gɔɔpla gbɛa Pɔlu ò Baanabaɛ: Wà ɛa gɛ́ Yesudeɔ
gwai wɛ̃́lɛ pɔ́ wa Dii yã́ waasokɛ̀u yãaɔ guu, wíɔ dɔ̃
lá aa dɛ. 37 Baanaba ye Zãa Maaku sɛ aà gɛ́ńnɔ, 38 ɔ̃
Pɔlu lɛ́ e a maa wà gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃̀má Pãmfili, i tɛ́ńzi ń zi̋
guuo sɛ lɔo.* 39 Aai makɔ̃ɛo, ɔ̃ aa kɛ̃̀kɔ̃wa. Baanaba
Maaku sɛ̀ aa gɛ̃̀ gó'ilɛnau aa gɛ̀ Sipi. 40 Ɔ Pɔlu Silivɛ̃ɛ
sɛ̀. Yesudeɔ ń ná Diiɛ a ɔzi̋ aà gbɛ̃kɛkɛnɛ́, ɔ̃ aa dàzɛu.
41 Aa pầ Sili ń Silisiola, aa Yesudeɔ gbà gbãa.

16

Timɔtee gɛa ń Pɔluo ń Silivɛ̃ɛo

1 Pɔlu kà Dɛɛbɛ ń Lisitao. Weki̋i Yesudee ku
wi̋ mɛɛ̀ Timɔtee. Aà daá Yuda Yesudeɛ, mɛ́ aà
maeá Gɛlɛkiɛ. 2 Yesude pɔ́ aa ku Lisita ń Ikɔniuoɔ
aà tɔnasi̋. 3 Pɔlu ye aà gɛanɔ, ɔ̃ à tɔ̃zɔ̃̀ɛ̀ Yuda pɔ́
kú wɛ̃́lɛpiɔ guuɔ yã́i, asa ampii aa dɔ̃ kɛ́ aà maeá
Gɛlɛkiɛ. 4 Wɛ̃́lɛ pɔ́ aa gɛ̀u píi, aa yã́ pɔ́ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
di̋lɛ Yelusalɛũ̋ ò Yesudeɔnɛ aaɔ kũ̋a. 5 Ɔ aalɛ gbãakũ̋
ń Yesu náaikɛa guu, aalɛ dasikũ̋ lá gu lɛ́ dɔ.

* **15:38** Zi̋n 13.13

Pɔlu gɛa Masedoni bùsuu

6 Lua Nisi̋na gi̋nɛ́ aa gɛ́ Lua yã́'oi Azi bùsuu, ɔ̃ aa
pã̀ Filizi ń Galatio bùsuɔla. 7 Kɛ́ aa kà Misi bùsu
zɔ̃lɛu, aa yɔ̃̀wà wà gɛ̃ Bitini bùsuu, ɔ̃ Yesu Nisi̋na i
weinɛ́o. 8 Kɛ́ aa Misi bùsu baa vi̋̀, ɔ̃ aa kà Toloasi.
9 Gwã́asi̋na Pɔlu Masedoni bùsu gbɛ̃e è zɛaala iu,
àlɛ awakpaɛ̀ à mɛ̀: Buawá Masedoni, dɔwálɛ. 10 Kɛ́
a è iu màa, ɔ̃ wa Masedoni sɔukɛ̀ gɔ̃̀ɔ, asa wá dɔ̃̀ sa,
kɛ́ Lua mɛ́ lɛ́ wá sisi wà gɛ baonakpanɛ́.

11 Ɔ wa gɛ̃ gó'ilɛnau Toloasi, wa mipɛ̀
Samɔtasiwa. Kɛ́ a gu dɔ̀ wa ka Nɛapɔli. 12 Bɔa
we wa gɛ Filipi, Masedoni bùsu saalopi mɛɛwia pɔ́
Lomadeɔ vi̋, ɔ̃ wa gɔɔplakɛ̀ wɛ̃́lɛpiu. 13 Kã́mabogɔɔzi̋
wa bɔ wɛ̃́nkpɛ, wa gɛ swa saɛ, gu pɔ́ wálɛ e wi̋
lousisiu. Ɔ wa zɔ̃lɛ wa yã́'ò nɔɛ pɔ́ kãaaa weɔnɛ.
14 Nɔɛe ku we, wi̋ mɛɛ̀ Lidia. Tiatii gbɛ̃́ zwã̀a tɛ̃a
yi̋anaɛ, mɛ́ lousisinaɛ. A̋lɛ yã́ pɔ́ Pɔlu lɛ́ o ma, ɔ̃
Dii aà sɔ̃ wɛ̃̀ɛ̀, à yã́pi si̋. 15 A̋ da'ilɛkɛ̀ ń a bɛdeɔ, ɔ̃ à
wabikɛ̀wá à mɛ̀: Tó a ma Dii náaikɛa si̋ɛ, à mɔ pila
ma bɛ. Ɔ wa aà yã́zɛ èɛ.

Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo daakpɛu Filipi

16 Zi̋ewa kɛ́ wálɛ gɛ́ wabikɛki̋i, wa kpaaũ ń zɔnɔɛ
pɔ́ tã́a mlɛ̃ vi̋o. Aà diiɔ i̋ ɔ̃a e maamaa aà àsi'oanɛ́ yã́
musu. 17 Ɔ à bɔ̀ tɛ́wázi, wápiɔ ń Pɔluo, àlɛ wiilɛ à mɛ̀:
Gbɛ̃́ beeɔá Lua Musude zɔ̀blenaɔnɛ, aalɛ suabazɛ
kpàwakɛɛ́. 18 Iɔ kɛ màa lá gu lɛ́ dɔ, ɔ̃ yã́pi Pɔlu wã̀. A̋
li̋li ò tã́apiɛ: Má ònɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o, go nɔɛpiwa. Ɔ
à gòwà gɔ̃̀ɔ.

19 Kɛ́ aà diiɔ è ài'ea aà yã́ musu tãmaa ń nɛ́, ɔ̃ aa
Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo kṹ aa ń gálɛ gɛ̀ńnɔ gbãadeɔ ki̋i gãaɛ.

20 Aa gɛ̀ńnɔ yấkpalɛkɛnaɔ kĩ́i aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeɔá
Yudaɔnɛ, mɛ́ aalɛ wá wɛ̃́lɛ ɔ̃̀ɔkpa. 21 Fɛlɛkaayã pɔ́
wá Lomadeɔ ikoyã gi̋ wà si ge wà kɛ ɔ̃ aalɛ danɛ́.
22 Gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛńnɔ dasi, ɔ̃ yấkpalɛkɛnapiɔ mɛ̀ wà ń ulaɔ
wolomá, wà ń gbɛ̃ ń goo. 23 Kɛ́ wà gbɛ̃a gbãa kɛ̀nɛ́, ɔ̃
wà ń dá kpɛ́u, wa ò kpɛ́pi dɔ̃̀anaɛ aà ń dɔ̃́a maamaa.
24 Kɛ́ wa òɛ̀ mȁa, ɔ̃ à ń dá kpɛ́pi guonau, à ń gbáɔ
dàliu gíũgiũ.

25 Wɛɛdo taawa Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo lɛ́ wabikɛ Luawa,
aalɛ aà táasilɛ, mɛ́ dakpɛunaɔ lɛ́ swấkpa ń yấi.
26 Kấndo tɔɔlɛ lùalua ń gbãao e kpɛ́pi gi̋ɔ dèe. Wegɔ̃ɔ
a gbaɔ wɛ̃̀wɛ̃ píi, ɔ̃ dakpɛunaɔ mɔdaonaɔ pòlomá
píi. 27 Kɛ́ kpɛdɔ̃ana vù, à gbaɔ è wɛ̃wɛ̃a píi, ɔ̃ à
a fɛ̃nda wò, a ye azi̋a dɛ, asa àlɛ e dakpɛunaɔ
bàasiɛ. 28 Ɔ Pɔlu pũ̀na ń lɔɔ gbãao à mɛ̀: Nsu i̋akpa
nzi̋aio. Wá kú la wápii. 29 Kpɛdɔ̃anapi mɛ̀ wà mɔ́
ń filiao, ɔ̃ à si̋ńzi ń bao à kùlɛ Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo aɛ,
àlɛ kpakpanaga. 30 A̋ bɔ̀ńnɔ bàasi, ɔ̃ à mɛ̀: Maeɔ,
kpelewa má kɛ mà zia'ei? 31 Aa òɛ̀: Dii Yesu náaikɛ,
ńyɔ̃ zia e, mpi ń n bɛdeɔ píi. 32 Ɔ aa Dii yã'òɛ̀ ń a bɛ
gbɛ̃́ɔ píi. 33 Wɛɛdo bee, kpɛdɔ̃anapi ń sɛ́ à gɛ̀ ń gui̋aɔ
pi̋piné, ɔ̃ à da'ilɛkɛ̀ gɔ̃̀ɔ ń a gbɛ̃́ɔ ḿpii. 34 Ɔ à gɛ̃̀ńnɔ a
bɛ à blɛkɛ̀nɛ́. Aàpi ń a bɛdeɔ an pɔ kɛ̀na maamaa,
kɛ́ aa Lua náaikɛ̀ yấi.

35 Kɛ́ gu dɔ̀, yấkpalɛkɛnaɔ dɔaiɔ zi̋ aa gɛ o wà
gbɛ̃́piɔ gbaɛ. 36 Ɔ kpɛdɔ̃anapi ò Pɔluɛ: Yấkpalɛkɛnaɔ
gbɛ̃́ɔ zi̋a mà á gbaɛ. A̋ bɔlɛ, í á taanankɛ. 37 Ɔ Pɔlu
ò dɔaipiɔnɛ: Aa wá gbɛ̃́ bíla wáa yấkpalɛkɛawanɔ
sai, aa wá dá kpɛ́u, wá gbɛ̃́ pɔ́ Lomadeɔn wá ũ.
Tiasa ɔ̃ aa ye wá bɔlɛ asii guua? Ɔ̋'o! A kɛ màao.

Sema aa mɔ wá bɔlɛ ńzi̋a. 38 Dɔaipiɔ yã́pi sɛ̀lɛ ò
yã́kpalɛkɛnaɔnɛ. Kɛ́ aa mà Lomadeɔn ń ũ, ɔ̃ vi̋a
ń kṹ. 39 Ɔ aa mɔ̀ awakpàné aa ń bɔ́lɛ kpɛ́u, ɔ̃ aa
wabikɛ̀má aa bɔnɛ́ ń wɛ̃́lɛu. 40 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ kpɛ́u, aa
gɛ̀ Lidi bɛ. Aa Yesudeɔ lè we, ɔ̃ aa ń nɔ̀sɛ ni̋niné aa
gɛ̃̀zɛa.

17

Pɔlu kua Tɛsaloni

1 Aa bɔ̀lɛ ń Amfipɔlio ń Apɔlonio, ɔ̃ aa kà Tɛsaloni,
gu pɔ́ Yudaɔ lousisikpɛ kúu. 2 Ɔ Pɔlu gɛ̃̀ lousisikpɛu
lá i̋ɔ kɛwa, à waasokɛ̀nɛ́ yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau
musu kã́mabogɔɔ là àaɔ̃. 3 A̋lɛ a bɔɔlɛkɛnɛ́ lá à kũ̀
Mɛsii taasikɛ, i bɔ gau, à mɛ̀: Yesu pɔ́ málɛ aà yã'oɛ́
mɛ́ Mɛsiipi ũ. 4 An gbɛ̃eɔ yã́pi zɛ́ è, ɔ̃ aa nà Pɔlu ń
Silivɛ̃ɛowa. Màa Gɛlɛki lousisin dasiɔ nàmá sɔ̃ ń nɔɛ
tɔde bílaɔ lɔ.

5 Ɔ Yudaɔ i̋isɛ̀ńnɔ, aa bɛ̀bɛmpãdeɔ kɑ̃̀a aa
dasikũ̀, ɔ̃ aa wɛ̃́lɛ lòo. Aa gɛ̀ li̋a Zasɔ̃ bɛi, aalɛ Pɔlu
ń Silivɛ̃ɛo wɛɛlɛ ń kũ bɔńnɔ balu guu. 6 Kɛ́ aai ń eo,
aa Zasɔ̃ ń Yesude pãleɔ gàlɛ bɔ̀ńnɔ wɛ̃́lɛ gbãadeɔ ki̋i,
aalɛ wiilɛ: Gbɛ̃́piɔá dṹniadɛnaɔnɛ. Aa mɔ̀ la, 7 ɔ̃ Zasɔ̃
ń dílɛ a bɛ. Gbɛ̃́piɔ lɛ́ pã Sezaa ikoa ḿpii, aai̋ mɛ kía
pãle ku wi̋ mɛ Yesu. 8 Yã́pi zɔ̃̀ bíla ń wɛ̃́lɛ gbãadeɔ
pɔwa. 9 Ɔ aa ɔ̃asi̋ Zasɔ̃ ń gbɛ̃́ ki̋niɔwa aa ń gbáɛ.

Pɔlu kua Belee

10 Gwãasi̋na bee gɔ̃̀ɔ Yesudeɔ Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo gbàɛ
Belee. Kɛ́ aa kà we, ɔ̃ aa gɛ̃̀ Yudaɔ lousisikpɛu.
11 Gbɛ̃́ beeɔ nɔ̀sɛ maa dɛ Tɛsalonideɔla, aa Lua yã́
si̋ ɔplapla. Lá gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ wɛ́tɛ Luayãtaalai, kɛ́ aa

e dɔ̃ tó Pɔlu yã́piɔ si̋ana vi̋. 12 An gbɛ̃́ pɔ́ Dii náaikɛɔ
dasi ń Gɛlɛki nɔɛ gbiaɔ ń Gɛlɛki gɔ̃ɛɔ dasidasi lɔ. 13 Kɛ́
Tɛsaloni Yudaɔ mà Pɔlu lɛ́ Lua yã́ waasokɛ Belee lɔ,
ɔ̃ aa mɔ̀ we, aa yãkele dà aa bíla pɔ fɛ̀lɛ. 14 Ɔ Yesudeɔ
Pɔlu gbàɛ gɔ̃̀ɔ ísia oi, ãma Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeo gɔ̃̀
we. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ zɛi Pɔluɛɔ gɛ̀aànɔ Atɛni, ɔ̃ aa ɛ̀a tà
Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeowa ń Pɔlu lɛgbɛo, à mɛ̀ aa mɔ a le
kpakpa.

Pɔlu kua Atɛni

16 Kɛ́ Pɔlu lɛ́ ń dã́ Atɛni, aà kã́ fɛ̀lɛ si̋̀, kɛ́ a è tã́a
di wɛ̃́lɛpiu yã́i. 17 Ɔ à waasokɛ̀ Yudaɔnɛ ń buipãle
lousisinaɔ lousisikpɛu ń gbɛ̃́ pɔ́ i̋̀ɔ ń le ɛlɛu lá gu
lɛ́ dɔɔ. 18 Pɔlu lɛ́ yãbɔbɔ kɔ̃ lɛ́u ń yãwaaipana pɔ́
wi̋̀ mɛnɛ́ Ɛpikuliɔ ń Sitoisiɔ. Ɔ an gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Bɔ́ yã́
dàobãnapi lɛ́ bɔlɛi? Gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Wálɛ e tã́a dafuɔ yã́
kpàwa àlɛ kɛ. Aa ò màa kɛ àlɛ Yesu yã́ ń aà bɔa gau
yã́o baokpanɛ́ yã́iɛ. 19 Ɔ aa Pɔlu sɛ̀ gɛ̀ò gbɛ̃zɔ̃ɔ ki̋́
Aleopaga aa mɛ̀: Ŋyɔ̃ yã́ dafu pɔ́ ni danɛ́ owɛ̃ɛo lé?
20 Wa yãbɔnsaɛ màma, wá ye a bɔɔlɛ dɔ̃. 21 Atɛnideɔ
píi ń nibɔ pɔ́ kú weɔ, aaliɔ ye yãpãleio, sema yã́
dafu maa ń a wàaipaao bàasio.

22 Ɔ Pɔlu fɛ̀lɛ zɛ̀ Aleopagadepiɔ guu à mɛ̀:
Atɛnideɔ, má è á misiilɛa tã́aɔnɛ ãia vi̋ maamaa
yã́pii guu. 23 Kɛ́ má bɛ á wɛ̃́lɛu, málɛ pɔ́ pɔ́ i kúlɛnɛ́ɔ
tàasika, ɔ̃ ma sa'oki̋ie è, wà lakɛ̃̀wà wà mɛ̀: Lua pɔ́
wá dɔ̃o pɔ́. Lua pɔ́ á aà dɔ̃o mɛ́ álɛ misiilɛ̀, aà bao
málɛ kpáɛ́. 24 Lua dṹnia kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi. A
dɛ musu ń tɔɔlɛo Dii ũ, i̋̀liɔ ku kpɛ́ pɔ́ gbɛ̃nazi̋naɔ dɔ̀ɛɔ
guuo.* 25 Aà bàa kú ń gbɛ̃nazi̋na dɔnlɛeoo. Aàpi mɛ́

* **17:24** 1Kia 8.27

ȉ wɛ̃ni ń nisȉnao ń pɔ́piio kpa gbɛ̃́piiwa.† 26 A̋ bui
píi bɔ̀ gbɛ̃́ mɛ̀ndo kȉi̋ɛ, ɔ̃ aa ku dű́nia gola síiɔ̃ píiu. A̋
dɔ̀aa gɔɔdȉlɛdilɛ bui píiɛ ń gu pɔ́ aaɔ kuu lɛ́o. 27 A̋ ń
kɛ́ kɛ́ aaɔ a wɛɛlɛ aa ɔmalɛmalɛ e aa gɛ bɔwa. Baa ń
beeo a zầ ń wá gbɛ̃eoo. 28 Asa aàpi mɛ́ ȉ to wàɔ wɛ̃ni
vȉ, wíɔ ku, wí fɔ̃ wà wá mɛ sɛ́. Lá á lakɛ̃naeɔ ò aa mɛ̀:
Wá dɛ aà buiɔ ű sɔ̃. 29 Lá Lua buiɔn wá ű, wásu wàɔ
e a dɛ lán tấa pɔ́ gbɛ̃nazȉna kɛ̀ ń vuao ń ấnusuo ń
gbɛo à gɔ̃inakɛ̀wà lá a yeiwawao. 30 Lua wɛkpà a
vȉ wá wɛ́siagɔɔ yấla, ɔ̃ àlɛ lɛda gbɛ̃́ɔwa gupiiu tia aa
nɔ̀sɛlilɛ. 31 Asa à gɔɔdȉlɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ á sɛ̀ a yấkpalɛkɛ
ń dű́niao a zɛ́wa. Lua gbɛ̃́ pɔ́ a sɛ̀pi bɔ̀ gau, kɛ́ gbɛ̃́pii
e dɔ̃.

32 Kɛ́ aa bɔa gau yấpi mà, an gbɛ̃eɔ aà láanikɛ̀,
ãma an gbɛ̃eɔ mɛ̀: Wá n yấpi ma zȉewa lɔ. 33 Ɔ Pɔlu
bɔ̀ ń kȉi̋. 34 Gbɛ̃eɔ nàwà aa Yesu náaikɛ̀. Aleopaga
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ do pɔ́ wȉ mɛ Denisi kú ń guu ń nɔɛ pɔ́ wȉ mɛɛ̀
Damalio ń gbɛ̃eɔ lɔ.

18

Pɔlu gɔɔplakɛa Kɔlɛni

1 Bee gbɛa Pɔlu bɔ̀ Atɛni à gɛ̀ Kɔlɛni. 2 A̋ kpàaũ
ń Yudaeo we, Pɔ̃ntu bùsu gbɛ̃́ pɔ́ wȉ mɛɛ̀ Akilasi
ń a na Pisiio. Aa sù ń Itali bùsuo dafu, kɛ́ Sezaa
Kolodi dȉlɛ Yudaɔnɛ aa bɔlɛ Loma yấi. Pɔlu gɛ̀ ń kȉi̋,
3 ɔ̃ à pȉlamá, àlɛ zȉkɛńnɔ, kɛ́ ɔzȉdoũkɛnaɔn ń ũ yấi.
Asa zwầakpɛkɛnaɔn ń ũ ḿpii. 4 Kấmabogɔɔzȉ píi
ȉ waasokɛ lousisikpɛu, àlɛ wɛɛlɛ Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ a
yấzɛ e.

† **17:25** Isa 42.5

5 Kɛ́ Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeo bɔ̀ Masedoni bùsuu aa
kà, Pɔlu zɛ̀ ń waasokɛao, àlɛ o Yudaɔnɛ wásawasa
Yesu mɛ́ Mɛsii ũ. 6 Kɛ́ Yudaɔ i̋isɛ̀aànɔ aa aà sɔ̏sɔ̃, ɔ̃
à a pɔkasaɔ kpòɛńla à mɛ̀: Yã́ pɔ́ á kɛ̀ wí á musu,
ma yã́n lɔo. Za tia má gɛ́ buipãleɔ ki̋iɛ. 7 Bɔa we
à gɛ̀ pi̋la buipãle lousisina pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Titiu Yusitu
bɛ lousisikpɛpi saɛ. 8 Lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Kilisipu Dii
náaikɛ̀ ń a bɛdeɔ píi. Kɔlɛnideɔ Pɔlu yãmà dasi, ɔ̃ aa
Yesu náaikɛ̀ aa da'ilɛkɛ̀. 9 Gwãa̋si̋na Dii ò Pɔluɛ iu
à mɛ̀: Ńsu to vi̋a n kũo, ńsu kã́mabo ń yã'oanɛ́oo,
10 asa gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũ wɛ̃́lɛɛ bee guuɔ dasi. Má
kunnɔ, gbɛ̃e a n kũ à i̋adamao. 11 Ɔ Pɔlu wɛ̏ do ń mɔ
sooloo kɛ̀ we, i̋ɔ Lua yãda gbɛ̃́ɔnɛ.
12 Gɔɔ pɔ́ Loma gbɛ̃́ Galiɔ̃ dɛ Gɛlɛsi bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ
ũ, Yudaɔ lɛdoũkɛ̀ aa ɑ̏na Pɔluwa, aa gɛ̀aànɔ
yã́kpalɛkɛki̋i 13 aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee lɛ́ tɛ́kpa gbɛ̃́ɔgu aaɔ
lousisiyã pɔ́ pãa wá ikoyãla kũaɛ. 14 Kɛ́ Pɔlu ye yã'o,
ɔ̃ Galiɔ̃ ò Yudaɔnɛ à mɛ̀: Yudaɔ, tó dàae ge tàae zɔ̃ɔɛɛ
yãa, à kũ̏ mà mɛnakɛánɔ. 15 Lá álɛ yãkeletã gbɛ̃́ɔ tɔ́
yã́ musu ń ázi̋a ikoyão, à gɔ̏ á yã́ ũɛ. Ma gi yã́ bee
taa gɔ̃́gɔ̃iɛ. 16 Ɔ à ń yá ń bɔ́lɛ yã́kpalɛkɛkpɛu. 17 Ɔ aa
ɑ̏na lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Sɔsɛniwa ḿpii, aa aà gbɛ̏gbɛ̃
yã́kpalɛkɛkpɛ kpɛɛlɛ. Galiɔ̃ i a yãdao.
18 Pɔlu gɔɔplakɛ̀ Kɔlɛni lɔ, ɔ̃ à lɛzà Yesudeɔwa à
gɛ̏ gó'ilɛnau, àlɛ tá Sili bùsuu. Pisii ń Akilasio
gɛ̀aànɔ. A mibò Sãkele lɛ́ pɔ́ a kɛ̀ Luawa yã́i.*
19 Kɛ́ aa kà Ɛfɛsɛ, Pɔlu Pisii ń Akilasio tò we. A gɛ̀
lousisikpɛu à waasokɛ̀ Yudaɔnɛ, 20 ɔ̃ aa wabikɛ̀wà
aà gɔɔplakɛńnɔ. I weio, 21 ãma kɛ́ àlɛ lɛzamá à
mɛ̀: Tó Lua wèi, má ɛa mɔ́ á gwai. Ɔ à bɔ̀ Ɛfɛsɛ ń

* **18:18** Nao 6.18

gó'ilɛnao. 22 Kɛ́ à kà Sezale, à gɛ̀ fɔkpà Yesudeɔwa
Yelusalɛũ, ɔ̃ à tà Antiɔsi. 23 Kɛ́ à gɔɔplakɛ̀ we, à ɛ̀a
dàzɛu à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Galati bùsuu ń Filizi bùsuo,
à Yesudeɔ gbà gbãa ḿpii.

Apoloo

24 Yudae ku, aà tɔ́n Apoloo, Alɛsãndi gbɛ̃́ɛ. Aà lɛ́
na mɛ́ a Lua yã́ dɔ̃ maamaa. 25 Wà Dii zɛ́ yãdàdaɛ̀,
ɔ̃ Yesu yã'oanɛ́ aà kãsi̋. I dadanɛ́ a zɛ́wa, ãma
Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛa ɔ̃ a dɔ̃. A mɔ̀ Ɛfɛsɛ, 26 ɔ̃ à nà
yã'oawa lousisikpɛu vi̋asai. Kɛ́ Pisii ń Akilasio aà
yãmà, ɔ̃ aa aà si̋si aa Lua zɛ́ bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀ wásawasa.
27 Kɛ́ Apoloo ye gɛ́ Gɛlɛsi bùsuu, Yesudeɔ aà gbà
sɔ̃, ɔ̃ aa lakɛ̃ Yesude pɔ́ kú weɔnɛ aa aà kũ ɔplapla.
Kɛ́ à kà we, à ɔdà gbɛ̃́ pɔ́ Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́ aa Yesu
náaikɛ̀ɔwa maamaa. 28 Asa aà yã́ Yudaɔ wɛ̃̀ dasi
wáa máũmaũ, à ɔ̀lɔnɛ́ Luayãtaalau kɛ́ Yesu mɛ́
Mɛsii ũ.

19

Pɔlu kua Ɛfɛsɛ

1 Gɔɔ pɔ́ Apoloo ku Kɔlɛni, Pɔlu Azi bùsu si̋si̋ɔ baa
vi̋, ɔ̃ à kà Ɛfɛsɛ. A Yesudeeɔ lè we, 2 ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Kɛ́ a
Dii náaikɛ̀, aà Nisi̋na di̋ɛ́a? Aa wèwà aa mɛ̀: Aawo,
wi aà Nisi̋na kua yãma seo. 3 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Da'ilɛ
kpele á kɛ̀i? Aa wèwà aa mɛ̀: Zãa pɔ́ɛ. 4 Ɔ Pɔlu ònɛ́:
Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ an nɔ̀sɛlilɛa seela ũɛ. A ò gbɛ̃́ɔnɛ aa
gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ a kpɛ náaikɛ.* Yesu àlɛ o. 5 Kɛ́ aa yã́pi
mà, aa da'ilɛkɛ̀ ń Dii Yesu tɔ́o. 6 Kɛ́ Pɔlu ɔnàmá, Lua
Nisi̋na di̋nɛ́, ɔ̃ aa yãebui'ò aa ãnabikɛkɛ̀. 7 Gbɛ̃́piɔ
píi kà lán gbɛ̃ɔn kuɛpla taawa.

* **19:4** Luk 3.16

8 Pɔlu ȉɔ gɛ́ lousisikpɛu e mɔ àaɔ̃. A̋ yã'ònɛ́ vȉasai,
àlɛ waasokɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ̋i yã̋ musu, kɛ́ aa
a yã̋zɛ e. 9 A̋ma an gbɛ̃eɔ swã̋gbãakɛ̀, aai Lua yã̋
sio, ɔ̃ aa zɛ́pi bɛ̃̀ɛbò dasi guu. Ɔ Pɔlu gbɛ̃́ pɔ́ Yesu
náaikɛ̀ɔ sɛ̀lɛ aa bɔ̀ ń guu. Ɔ ȉɔ waasokɛ gbɛ̃́ɔnɛ Tilanu
kyókpɛu lá gu lɛ́ dɔ. 10 A kɛ̀ màa e wɛ̃̀ pla, ɔ̃ Azi
bùsudeɔ Dii yãmà, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi.

Seva nɛ́ɔ

11 Lua Pɔlu gbà zɛ́ à dabudabu bɔnsaɛɔ kɛ̀.
12 Beewa baa tó wà isimawaabɔɔ ge fùaɔ nà Pɔlu
mɛwa wà gɛ nà gyãeɔwa, aaȉ gbã̋gbãɛ, an tã̋aɔ ȉ
gɛ̃zɛa. 13 Yuda tã̋agona pɔ́ aaȉɔ bɛbɛeɔ wɛ̀ɛlɛ tã̋a gò
ń Dii Yesu tɔ́o aa mɛ̀: Wá òɛ́ ń Yesu pɔ́ Pɔlu ȉ a yã̋
waasokɛ tɔ́o, à go. 14 Yudaɔ sa'onkia pɔ́ wȉ mɛ Seva
nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn soplaɔ mɛ́ ȉ kɛ màa. 15 Ɔ tã̋a ònɛ́: Má
Yesu dɔ̃ mɛ́ ma Pɔlu bao mà. A̋piɔ sɔ̃, dén á ũi?
16 Ɔ tã̋adepi kùsimá à gbãamɔ̀nɛ́, à ń kwɛ́ píi à ń
kɛkɛ'ȉa, ɔ̃ aa bàalɛ̀ bɔ̀lɛ uapiu puizi. 17 Kɛ́ Ɛfɛsɛdeɔ
yã̋pi mà, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi, vȉa ń kṹ, ɔ̃ Dii Yesu
tɔbɔ̀ maamaa. 18 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu náaikɛ̀ɔ mɔ̀ dasi,
aalɛ ń yãkɛaɔ o gupuau. 19 Gbɛ̃kɔɔlɛkɛnaeɔ ń taalaɔ
nàaa mɔ kàtɛu bíla wáa. Kɛ́ wà lápiɔ ɔ̃a dɔ̀dɔ, wa
è à kà ã̋nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi (50.000).
20 Beewa ɔ̃ Dii yã̋ ȉɔ kã̋fȉ, ȉɔ ɔta ń gbãao.

Zɔakaa Ɛfɛsɛ

21 Yã̋ bee gbɛa Pɔlu zɛ̀ò a nɔ̀sɛ guu à bɔlɛ ń Mase-
doni bùsuo ń Gɛlɛsi bùsuo, i gɛ́ Yelusalɛũ, à mɛ̀:
Tó ma gɛ we, sema mà gɛ́ Lomadeɔ gwai. 22 Ɔ à a
dɔnlɛde gbɛ̃ɔn plaeɔ Timɔtee ń Elasao zȉ Masedoni.
Aàpi sɔ̃ à gɔ̃̀ Azi bùsuu gȉa.

23 Gɔɔ bee ɔ̃ yã̋kele fɛ̀lɛ maamaa Dii zɛ́ yã́ musu.
24 Ȁnusupinae ku wȉ mɛɛ̀ Demɛtiu, ȉ Aatɛmi tã́akpɛ
taa pí ń ã́nusuo. Aà zỉkɛnaɔ ȉ àì zɔ̃ɔ e zỉpiwa. 25 Ɔ à ń
kãaa ń gbɛ̃́ pɔ́ ȉ zỉ bee taa kɛɔ, a ònɛ́: Gbɛ̃́ɔ, á dɔ̃ kɛ́ ɔzỉɛ
bee mɛ́ wá blekỉi ũ. 26 Álɛ e mɛ́ álɛ ma lá Pɔlupi lɛ́
kɛ, à mɛ̀: Tã́a pɔ́ wà ń píɔá luaɔ no. Ɔ à gbɛ̃́ dasiɔ mi
lȉaa, wà aà yã́zɛ è. I kɛ Ɛfɛsɛ la ado no, ń Azi bùsuo
píiɛ. 27 Yã́ bee a fɔ̃ músi'iwɛ̃ɛ. I kɛ wá ɔzỉ yã̋fũkũa
ado no, a yã́ a to tã́a nɔɛzɔ̃ɔ Aatɛmi kpɛ́ gɔ̃ pɔe ũo,
tã́a pɔ́ Azi bùsudeɔ ń dű́nia gbɛ̃́piio ȉ kúlɛɛ̀pi gawi a
láaɛ.

28 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ pà, ɔ̃ aa nà wiiwa aa
mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ Aatɛmi zɔ̃ɔ. 29 Wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́ɔ bàalɛ̀
lɛ́ si kɔ̃kãaakɛkỉiu, ɔ̃ wà Masedoni bùsu gbɛ̃ɔn pla
Gaiusi ń Alisaka pɔ́ aaȉ gɛ́ wɛ̃́lɛu ń Pɔluoɔ kũ̏ gɛ̀ńnɔ.
30 Pɔlu ye gɛ̃ zã guu, ɔ̃ Yesudeɔ i weiɛ̀o. 31 Azi bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ dɛ aà gbɛ̃naɔ ũ, ɔ̃ aa gbɛ̃́ɔ zȉ aa lɛdàwà asu
gɛ̃ zãuo. 32 Kɔ̃kãaa yà, wàlɛ wiilɛ, wàlɛ kɔ̃ yãmao,
asa gbɛ̃́ daside dɔ̃ bɔ́yãi wà kȁaaio. 33 Yudaɔ ɔzɔ̃̏
Alɛsãndazi aà yã'o, ɔ̃ bíla guu gbɛ̃eɔ lɛ́ lɛdɔdɔwà.
Alɛsãndapi ɔkɛ̀nɛ́ aa nílɛ, a ye Yudaɔ mi bɔ bíla wáa.
34 Kɛ́ wà aà dɔ̃̏ Yuda ũ, ɔ̃ ampii aa wiilɛ̀ sãnusãnu mɔ̀
pla taawa aa mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ Aatɛmi zɔ̃ɔ.

35 Ɔ wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń zɔa zɛ̀ à mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ, gbɛ̃́pii dɔ̃
kɛ́ á dɛ tã́a zɔ̃ɔ Aatɛmi kpɛ́ dɔ̃̏ana ũ ń luakimɔo pɔ́
kú weo. 36 Lá gbɛ̃e a fɔ̃ bɔ bee kpɛo, à ázỉa kũ tɛɛɛ.
Ásu yãe kɛ ń nɔnwãaoo. 37 A mɔ́ ń gbɛ̃́ɛɔ la, aai ɔkã
wá tã́akpɛ pɔewao, aai wá tã́a tɔbɛ̃ɛsio. 38 Ayãmɛto
tó Demɛtiu ń a zỉkɛnaɔ yãvỉ ń gbɛ̃eo, yã́kpalɛkɛgɔɔɔ
kú ń yãkɛkɛnaɔ. Aa gɛ́ kɔ̃ gbɛa we. 39 Tó á yãpãle vỉ

lɔ, wa gɔ̃́gɔ̃ɛ́ kɔ̃kãaa pɔ́ gbãadeɔ gbɛ̀a guu. 40 Asa wa
fɔ̃ wá tàae e zɔa pɔ́ kɛ̀ gbãɛ bee musu. Wá yȁzɛde e
o zɔapi musuo, asa a gbá vi̋o. 41 Yá bee oa gbɛa ɔ̃ à
gbɛ̃́ɔ gbàɛ.

20

Ɛtiki bãɛa fɛnɛntiu

1 Kɛ́ zɔa làa, Pɔlu Yesudeɔ kȁaa à ń gba sɔ̃, à
lɛzàmá, ɔ̃ à gɛ̀ Masedoni. 2 Kɛ́ àlɛ pã bùsupia, à
gbɛ̃́ɔ gbà sɔ̃ ń yȁɔ dasi, ɔ̃ à gɛ̀ kàò Gɛlɛsi, 3 ɔ̃ à mɔ
àaɔ̃ kɛ̀ we. Kɛ́ àlɛ gɛ́ gɛ̃i gó'ilɛnau à ta Sili bùsuu, a
mà Yudaɔ lɛkpàai̋azi, ɔ̃ à zɛ̀ò à ɛa tá ń Masedonio.
4 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀aànɔɔ tɔ́n kɛ: Belee gbɛ̃́ Pilusi nɛ́ Sɔpatɛɛ
ń Tɛsaloni gbɛ̃́ɔ Alisaka ń Sɛkɔ̃duo ń Dɛɛbɛ gbɛ̃́
Gaiusio ń Timɔteeo ń Azi bùsu gbɛ̃́ɔ Tisiki ń Tɔfiũo.
5 Gbɛ̃́ beeɔ dɔ̀aa gɛ̀ lɛ́ wá dȁ Toloasi. 6 Wápiɔ sɔ̃,
Kàaso dikpɛ gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛnau Filipi, ɔ̃ gɔɔ sɔo
gbɛa wa ń lé Toloasi. We wa ãsɔ̃a do dɛ̀u.

7 A̋sɔ̃anɛnzi̋ wa kɔ̃ kȁaa wà Dii dɔngubɔ ble. Pɔlu
lɛ́ waasokɛnɛ́, a ye ta tó gu dɔ̀ɛ, ɔ̃ à dàyãla e wɛɛdo.
8 Filia dasi kú kpɛ́ lɛsi̋ pɔ́ wá kãaaaupiu. 9 Ɛwaasoe
zɔ̃lɛa fɛnɛntiu, wi̋ mɛɛ̀ Ɛtiki, àlɛ igofampa. Kɛ́ Pɔlu
waasokɛa kɛ̀ gbȁa, i aà lɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ za kpɛdiakɔ̃api
àaɔ̃de fɛnɛntiu à lɛ̀lɛ, ɔ̃ wà aà sɛ̀ gɛ̀. 10 Ɔ Pɔlu pi̋la
à kùsiwà, ɔ̃ à aà sɛ kpà a kùɛ à mɛ̀: A̋su gilikɛo, a
bɛ̃́ɛ. 11 Kɛ́ à ɛ̀a dɛ̀dɛ musu, wa Dii dɔngubɔ blè. Pɔlu
yã'ò maamaa e gu gɛ̀ dɔ̀ò, ɔ̃ à dàzɛu. 12 Ɔ wà tà ń
ɛ̀waasonapio bɛ̃́ɛ, gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛ ni̋ni a dɛ beeao.

13 Wápiɔ sɔ̃ wa gɛ gɛ̃ gó'ilɛnau, wa dɔaa Pɔluɛ Aso,
wɛ̃́lɛ pɔ́ wá aà sɛu. Màa à zɛ̀ò, asa a ye gɛ́ we kɛ̀sɛɛ.

14 Kɛ́ à wá lé Aso, ɔ̃ wa aà sɛ̀ wa gɛ Mitilɛni. 15 Kɛ́ a
gu dɔ̀, wa bɔ we ń gó'ilɛnao, wa gɛ Kio. Gu si̋a dɔa
wa gɛ Samɔ, a gɔɔ àaɔ̃de ɔ̃ wa ka Milɛti. 16 Pɔlu zɛ̀ò
yãa à dɔ Ɛfɛsɛzi, kɛ́ gɔɔ su gɛ̃wa Azi bùsuuo yã́i, asa
àlɛ wã à e ka Yelusalɛũ e Pãteko dikpɛ àɔ kaɛ, tó a
zɛkɛ̀.

Pɔlu lɛzaa Ɛfɛsɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa

17 Pɔlu gbɛ̃́ɔ zi̋ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa Ɛfɛsɛ, à mɛ̀ aa mɔ Milɛti.
18 Kɛ́ aa kà, ɔ̃ a òné: A̋ dɔ̃ lá mi kɛ gɔɔ pɔ́ má
kúánɔ za zi̋ pɔ́ ma gbapɛ̀lɛ Azi bùsula. 19 Ma
zi̋kɛ̀ Diiɛ zi̋abusaa guu ń wɛ́'io. Ma taasikɛ̀ lɛ́ pɔ́
Yudaɔ kpàai̋mazìɔ yã́i. 20 Mi kã́fi̋a yãe ulɛ́ɛo, ma
waasokɛ̀ɛ́, má dàdaɛ́ balu guu ń á bɛɔ. 21 Ma lɛdà
Yudaɔwa ń Gɛlɛkiɔ píi aa zɛ ń Luao, aai wá Dii Yesu
náaikɛ. 22 Tiasa málɛ gɛ́ Yelusalɛũ, lá Lua Nisi̋na
ma dauwa, yã́ pɔ́ a ma le we dɔ̃sai. 23 Wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo
Lua Nisi̋na lɛ́ omɛɛ, yea ń mɔdaonao ń wɛ́tɛ̃ao lɛ́ ma
dã́. 24 A̋ma ma wɛ̃ni gbiamɛɛ lɔo, sema mà yã́ pɔ́
málɛ yá le, mà zi̋ pɔ́ Dii Yesu dàmɛɛ kɛ mà a midɛ.
Ɔmɛ Lua gbɛ̃kɛ baokpaa gbɛ̃́ɔnɛ ũ.

25 A̋ gbɛ̃́ pɔ́ ma bɛbɛ á guu, ma kpala pɔ́ bɔ̀
Lua ki̋i waasokɛ̀ɛ́ɔ, má dɔ̃ tiasa kɛ́ wá wɛsikɔ̃lɛ lɔo.
26 Ayãmɛto má ɔ̀ɛ́ gbã, tó á gbɛ̃e su vũaa, ma yã́n
bee ũ lɔo. 27 Ma Lua pɔeã píi ɔ̀ɛ́, mi a kee ulɛ́ɛo. 28 A̋
laaidɔ ázi̋awa ń sã pɔ́ Lua Nisi̋na á dílɛ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũɔ
píi. A Lua gãlide pɔ́ à ń bó ń azi̋a auopiɔ gwa. 29 Má
dɔ̃ kɛ́ ma taa gbɛa àwalɛwan pãsi̋ɔ siágu, mɛ́ aa sãɔ
wɛ̃na vi̋o. 30 Baa á gbɛ̃eɔ fɛlɛ yã́ kolea danɛ́, aa gbɛ̃́ɔ
ga namá. 31 Ayãmɛto à itɛ̃kɛ. Lá ma lɛdà á baadewa

ń wɛ́'io gwãasi̋na ń fãanɛo e wɛ̃̀ àaɔ̃ kã́mabosai, a
yã́ àɔ dɔágu.

32 Tiasa málɛ á na Luaɛ a ɔzi̋ ń a gbɛ̃kɛyã pɔ́ a fɔ̃
gbãa kã́fi̋ɛ́o, i á gba zɛ́ á baa àɔ daaa ń a gbɛ̃́ɔ píi.
33 Mi gbɛ̃e ɔ̃a ge aà pɔkasae nidɛo. 34 A̋ dɔ̃ ázi̋awa,
kɛ́ ma zi̋kɛ̀ ń mazi̋a ɔoɛ, ɔ̃ ma pɔ́ pɔ́ wálɛ a nidɛ ń
ma gbɛ̃́ɔ è. 35 Má ɔ̀lɔ́ɛ́ apii guu à zi̋kɛ beewa, í dɔ
yɛ̃̀ɛɛsaideɔlɛ. Yã́ pɔ́ Dii Yesu ò àɔ dɔágu à mɛ̀, gbadaa
pɔna vi̋ dɛ gba'eala.

36 Yã́ bee oa gbɛa à kùlɛ a kosowa ń ń baade píio,
aa wabikɛ̀. 37 Aa wɛ́'ikàu ḿpii, aa Pɔlu kpàkpa ń
kùɛ, aa lɛpɛ̀pɛwà. 38 Yã́ pɔ́ ń pɔ siakũ̀ zɔ̃ɔ mɛ́ dɛ kɛ́ à
mɛ̀ ń wɛ́ a sikɔ̃lɛ lɔo ũ. Ɔ aa gɛ̀ zɛiɛ̀ e gó'ilɛna kĩ́i.

21

Pɔlu taa Yelusalɛũ

1 Wá kɛ̃amá gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛnau wa dazɛu, wa
mipɛ̀ Kosuwa. Gu si̋a dɔa wa ka Lode, ɔ̃ bɔa we wa
gɛ Patala. 2 We wa gó'ilɛna pɔ́ lɛ́ gɛ́ Fenisi bùsuu
èu, ɔ̃ wa gɛ̃u wa dazɛu. 3 Kɛ́ wa Sipi è kãaa, wá
gbà ɔzɛɛ, wálɛ gɛ́ Sili bùsuu, ɔ̃ wa ka Tii, gu pɔ́ wà
gó'ilɛna aso bɔ̀lɛu. 4 Wa Yesudeɔ wɛ̀ɛlɛ, ɔ̃ wa ãsɔ̃a do
kɛ̀ńnɔ. An gbɛ̃eɔ ò Pɔluɛ ń Lua Nisi̋na gbãao asu gɛ́
Yelusalɛũo. 5 A̋ma kɛ gɔɔ beeɔ lɛ́ pà, wa fɛlɛ, wálɛ tá.
Aa gɛ̀ zɛiwɛ̃ɛ ḿpii ń ń naɔ ń ń nɛ́ɔ wɛ̃́nkpɛ e ísialɛ. Ɔ
wa kulɛ wá kosowa wa wabikɛ̀. 6 Kɛ́ wa lɛzàkɔ̃wa,
wa gɛ̃ gó'ilɛnau. Ampiɔ sɔ̃ aa ɛ̀a ń bɛ.

7 Bɔa Tii wa ɛa dazɛu e wa ka Tɔlɛmai. Wa fɔkpà
Yesudeɔwa wa kɛńnɔ gɔɔ do. 8 Kɛ́ a gu dɔ̀, wa fɛlɛ gɛ
Sezale, wa gɛ pila baonakpana Filipi bɛ. A dɛ gbɛ̃ɔn

sopla pɔ́ wà ń sɛ́ yãaɔ do ũ.* 9 A nɛnɔɛ ãnabiɔ vi̋
gbɛ̃ɔn síiɔ̃, aai zãkɛ yãao. 10 Wa gɔɔplakɛa we guu
ãnabi pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Agabu† bɔ̀ Yude bùsuu à mɔ̀. 11 Kɛ́
à mɔ̀ wá ki̋i, à Pɔlu ula ba sɛ̀ à azi̋a gbáɔ ń a ɔɔ yèò
à mɛ̀: Lá Lua Nisi̋na òn kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ baɛ bee vi̋, màa
Yudaɔ aa aà ye Yelusalɛũ, aai aà kpa buipãleɔwa.
12 Kɛ́ wa yã́pi mà, wá ń beleɔ wa awakpà Pɔluɛ
asu gɛ́ Yelusalɛũo. 13 Ɔ à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ ɔ́ɔlɔ álɛ ma
nɔ̀sɛ ɔ̀ɔkpamɛɛi? Asu àɔ yea ũ seo. Baa tó ma ga
Yelusalɛũ Dii Yesu tɔ́ yã́i, ma sɔu mà. 14 Kɛ́ wi fɔ̃
wa aà fùo, wa kã́mabò wa mɛ̀: Dii pɔeã kɛ. 15 Bee
gbɛa wa sɔukɛ̀, ɔ̃ wa gɛ Yelusalɛũ. 16 Yesude pɔ́
kú Sezaleeɔ gɛ̀ pi̋lawanɔ Sipi gbɛ̃́ Manasɔ̃ bɛ. A dɛ
Yesude ũ za zi.

Pɔlu gɛa Zaaki gwai

17 Kɛ́ wa ka Yelusalɛũ, Yesudeɔ wá sí ń pɔnao.
18 Kɛ́ a gu dɔ̀, Pɔlu gɛ̀wanɔ Zaaki bɛ. Gbɛ̃zɔ̃ɔ kãaaa
we ḿpii. 19 Pɔlu fɔkpàmá, ɔ̃ à yã́ pɔ́ Lua kɛ̀ a zi̋
musu buipãleɔ guu dàu a si̋unɛ́ dodo píi. 20 Kɛ́ aa
yã́pi mà, aa Lua sáaukpà. Ɔ aa òɛ: Yã́pi gwa, wá
gbɛ̃́. Yudaɔ Yesu náaikɛ̀ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ũma'ũma, mɛ́
ampii aai̋ kã́asikɛ Mɔizi ikoyãwa. 21 Wà n yã'ònɛ́
wà mɛ̀, ńlɛ yãda Yuda pɔ́ kú buipãleɔ guuɔnɛ aa
bɔ Mɔizi ikoyã kpɛ, aasu tɔ̃zɔ̃ ń nɛ́ɔnɛo, aasu wàɔ
ń fɛlɛkaayãɔ kũao. 22 Wá kɛa ni? Asa aa gí n mɔa
maio. 23 Kɛ lá wá onɛwa. Wá guu gbɛ̃ɔn síiɔ̃eɔ lɛkɛ̀
Luawa.‡ 24 N ń sɛ́ à gɛ gbãbɔ ázi̋aɛ, ní ń fi̋abo aa e
mibo, gbɛ̃́pii iɔ dɔ̃ kɛ́ yã́ pɔ́ aa mà n musuá si̋ana no.
Aa e mpi sɔ̃ ń tɛ́ Mɔizi ikoyãi. 25 Buipãle Yesudeɔ sɔ̃,

* **21:8** Zi̋n 6.5 † **21:10** Zi̋n 11.28 ‡ **21:23** Nao 6.21

wa lakɛ̃ wá ònɛ́ wa zɛò aa laaika sa'onɔɔi ń kpàao ń
nɔ̀ɔ kòlokpasai sóao ń gbãsi̍kɛao.§
26 Ɔ Pɔlu gbɛ̃́piɔ sɛ̀ tàńnɔ. Kɛ́ a gu dɔ̀ aa gbãbɔ̀
ńzi̍aɛ, ɔ̃ à gɛ̃̀ Lua ua, à gbãbɔ láagɔɔ sa pɔ́ wa o an
baadeɛ yã'ò.

Pɔlu kũa

27 Kɛ́ gbãbɔa gɔɔ sopla bee kà láaa, Azi bùsu
Yudaeɔ Pɔlu è Lua ua. Aa tɛkpà bílagu, ɔ̃ aa aà kũ̀.
28 Aalɛ wiilɛ aalɛ mɛ: Isailiɔ, à wá leò. Gbɛ̃́ɛ bee
mɛ́ i̍ɔ yãda gbɛ̃́piiɛ gupiiu, ì̍ Isailiɔ awiambɔ ń Mɔizi
ikoyão ń guɛ beeo. Bee gbɛa à dɔ̀ɛ Lua uawa lɔ, à
gɛ̃̀u ń Gɛlɛkiɔ. 29 Aa ò màa kɛ́ aa Ɛfɛsɛ gbɛ̃́ Tɔfiũ* è
ń Pɔluo wɛ̃́lɛ guu yãa yɑ̃́iɛ, ɔ̃ aalɛ e Pɔlu gɛ̃̀aànɔ Lua
uaɛ.
30 Wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́ɔ wi̍ ń bao za gupiiu, aa mɔ̀ Pɔlu kũ̀
Lua ua, aa aà gàlɛ bɔ̀ò. Wegɔ̃ɔ wà a gbaɔ tàta. 31 Kɛ́
aa ye aa aà dɛ, yɑ̃́pi bao Loma sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lè, a mà
Yelusalɛũ lòo. 32 Wegɔ̃ɔ à sosa badeɔ sɛ̀ ń sosa nɛ́ɔ,
ɔ̃ aa gɛ̃̀má ń bao. Kɛ́ gbɛ̃́ɔ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi è ń sosaɔ
sãnu, aa Pɔlu gbɛ̃a tò. 33 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi sɔ̃̀ Pɔluzi, à aà
kũ̀ à mɛ̀ wà aà ye ń mɔdaonaɔ mɛ̀n pla. A ń lá à mɛ̀:
Dén gbɛ̃́pi ũi? Bɔ́ yɑ̃́ a kɛ̀i? 34 Ɔ bíla guu gbɛ̃́ɔ lɛ́ wiilɛ,
aalɛ yɑ̃́ doũ oo. Kɛ́ zɔa tò gbɛ̃zɔ̃ɔpi fɔ̃ lɛ́ a súsu mao,
à mɛ̀ wà gɛaànɔ sosaɔ bɛ. 35 Kɛ́ wà kàaànɔ dɛdɛki̍i,
sosaɔ mɛ́ sù aà sɛ̀ gbɛ̃́ɔ nɔnɔaaa yɑ̃́i. 36 Asa gbɛ̃́pii
tɛaàzi ń wiio, aalɛ mɛ: A aà dɛ.

Pɔlu yã'oa Yelusalɛũdeɔnɛ

37 Kɛ́ wa ye gɛ̃ ń Pɔluo sosaɔ bɛ, ɔ̃ à gbɛ̃zɔ̃ɔpi là à
mɛ̀: Nyɔ̃ we mà yã'onɛ́a? Ɔ a òɛ̀: Ni Gɛlɛki yãmaa?

---

§ **21:25** Zi̍n 15.29 * **21:29** Zi̍n 20.4

38 Egipi gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̀lɛ ń gbãadeɔ zi̍́azi̍a à gɛ̀ guwaiwaiu
ń bùsudɛnaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃n n ũo lò? 39 Pɔlu
wèwà à mɛ̀: Yudan ma ũ. Wà ma i Taasu, Silisi
bùsuuɛ. Wɛ̃́lɛ tɔsaide no. Ma wabikɛ̀ma, ma gba
zɛ́ mà yã'o gbɛ̃́ɔnɛ. 40 A aà gbà zɛ́, ɔ̃ Pɔlu zɛ̀ dɛdɛki̍́i,
à ɔkɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ. Kɛ́ aa ni̍̀lɛ kílikili, à yã'ònɛ́ ń Ɛbɛlu yã́o
à mɛ̀:

22

1 Ma gbɛ̃́ɔ ń ma maeɔ, à swã́kpa à ma yã́zɛ ma
sa. 2 Kɛ́ aa mà àlɛ yã'onɛ́ ń Ɛbɛlu yã́o, aa zɛ̀ kílikili.
Ɔ Pɔlu mɛ̀: 3 Yudan ma ũ, wà ma i Taasu, Silisi
bùsuuɛ, ɔ̃ ma nɛblè wɛ̃́lɛu la. Gamaliɛli ki̍́i ma ikoyã
pɔ́ wá deziɔ kũa dàdau a zɛ́wa. Má ãiavi̍ Luaɛ lá á
kú gbã ápiiwa. 4 Ma i̍adà Yesu zɛdeɔwa e an gbɛ̃eɔ
gà, ma gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ kṹkũ ma ń ká kpɛ́u.* 5 Sa'onkia
ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɛ́ ma seeladeɔ ũ ḿpii. Ma lá pɔ́ aa kɛ̃̀
Damasi Yudaɔnɛ si̍ ń ɔzi̍, málɛ gɛ́ we mà zɛ́pideɔ
kṹkũ mà suńnɔ Yelusalɛũ wà ń wɛtã.† 6 Kɛ́ má bɛ
zɛ́u, ma kãikũ̀ ń Damasio i̍atɛ̃ minanguo taawa, ɔ̃
kã́ndo gupua zɔ̃ɔ bɔ̀ luabɛ à kùlɛa. 7 Ma bɔ lɛlɛ tɔɔlɛ,
ɔ̃ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Sɔlu, Sɔlu, àkɛa ńlɛ i̍adaai?
8 Ɔ ma mɛ̀: Mmɛnn déi Dii? Ɔ a òmɛɛ: Mámɛmaa
Yesu Nazalɛti. Mámɛ ńlɛ i̍adaa. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ kumanɔɔ
gupuapi è, ãma aai gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yã'omɛɛ lɔɔ mao. 10 Ɔ
ma aà là, kpelewa má kɛi, Dii? Ɔ a òmɛɛ mà fɛlɛ
gɛ̃ Damasi, we wa yã́ pɔ́ a di̍̀lɛmɛɛ mà kɛ omɛɛ píi.
11 Gupuapi í gbãa tò ma wɛ́ lɛ́ gu'e lɔo, ɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ ma
kũ ma ɔwa, aa gɛ̃̀manɔ Damasi.

---

* **22:4** Zi̍n 8.3 † **22:5** Zi̍n 9.1-2

12 Lousisinae ku we wi̋ mɛɛ̀ A̋nania. I misiilɛ Lua
ikoyãɛ mɛ́ Damasi Yudaɔ píi ì aà tɔnasi. 13 A̋ mɔ̀ ma
ki̋i à zɛ̀ ma saɛ, ɔ̃ a òmɛɛ: Sɔlu ma gbɛ̃́, ɛa gu'e. Wegɔ̃ɔ
ma wɛ́ wɛ̃̀, ɔ̃ ma aà è. 14 A̋ mɛ̀ wá deziɔ Lua mɛ́ ma sɛ,
kɛ́ mà wɛsi Gbɛ̃maalɛ, mà yãma aà lɛ́u, mí aà pɔeã
dɔ̃. 15 A̋ mɛ̀ máɔ dɛ aà seelade ũ, míɔ yã́ pɔ́ má è ń
yã́ pɔ́ má màò o gbɛ̃́piiɛ. 16 Ɔ à mɛ̀ bɔ́ málɛ dã́ lɔi, mà
fɛlɛ da'ilɛkɛ, ma duuna i woloa ń a sísiao?

17 Kɛ́ ma ɛa Yelusalɛũ, málɛ lousisi Lua ua, ɔ̃
ma wɛ́pungu'è. 18 Ma Dii è, a òmɛɛ mà kɛ mà bɔ
Yelusalɛũ kpakpa, asa gbɛ̃́ɔ yã́ pɔ́ málɛ o a musu sio.
19 Ɔ má ò Diiɛ, aa dɔ̃ sã́asã kɛ́ miɔ gɛ̃ lousisikpɛ ń
lousisikpɛo màɔ aà náaikɛnaɔ ká kpɛ́u wàɔ ń gbɛ̃.
20 Kɛ́ wàlɛ aà seelade Ɛtiɛ̃ɛ dɛ sɔ̃, mapi má kú weɛ,
ma zɛ ń aà dɛnaɔ, má ń ulaɔ kũané.‡ 21 Ɔ Dii òmɛɛ
mà gɛ́, a ma zi̋ e buipãleɔ ki̋i zɛ̃̀zãɛ.

22 Aa swãkpà aà yã́i e à gɛ̀ kà buipãleɔ yã́piwa,
ɔ̃ aa nà wiiwa aa mɛ̀: A̋ aà dɛ! Gbɛ̃́ɛ bee taa kua
zɛvi̋o! 23 Aalɛ wiilɛ, aalɛ ń ulaɔ gbãɛ, aalɛ bùsuti
zu musu. 24 Ɔ Loma sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɛ̀ wà gɛ̃ ń Pɔluo
ń bɛ, wà aà gbɛ̃ ń flàalao e aà si̋ana'o, wi e yã́ pɔ́
wàlɛ wiidɔwà a yã́i ma. 25 Kɛ́ wàlɛ Pɔlu ɔɔ poo wà
aà ye, a ò sosa bade pɔ́ kú wɛɛ: A̋ a zɛ́ vi̋ à Loma
gbɛ̃́ gbɛ̃ yã́kpalɛkɛsaia? 26 Kɛ́ sosapi yã́pi mà, à gɛ̀ a
ò ń gbɛ̃zɔ̃ɔɛ à mɛ̀: Ǹlɛ kɛ kpelewa ni? Gbɛ̃́piá Loma
gbɛ̃́ɛ. 27 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi mɔ̀ Pɔlu là à mɛ̀: Omɛɛ, Loma
gbɛ̃́n n ũa? A wèwà à mɛ̀: Ao. 28 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi òɛ̀: Ma
ɔ zɔ̃ɔ kpàɛ, ɔ̃ ma gɔ̃ Loma gbɛ̃́ ũ. Ɔ Pɔlu òɛ̀: Mapi, wà
ma i a ũɛ. 29 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa ye yãlalawà yãaɔ bɔ̀zã gɔ̃̀ɔ.
Kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi dɔ̃̀ Pɔluá Loma gbɛ̃́ɛ, vi̋a aà kũ̀, kɛ́ a tò

‡ **22:20** Zi̋n 7.58

wà mɔkàwà yấi. 30 A gu dɔ̀, kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ye à yấ pɔ́
Yudaɔ mɔ̀ò sấasã ma, à mɔpòlowà, ɔ̃ à sa'onkiaɔ ń
Yuda gbãadeɔ kȁaa, à mɔ̀ ń Pɔluo ń aɛ.

23

Yuda gbãadeɔ yấkpalɛkɛa ń Pɔluo

1 Pɔlu wɛpɛ̀ gbãadeɔwa à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, yãe lɛ́ ma
sɔ̃ vi̋ Lua aɛo e ń a gbão. 2 Ɔ sa'onkia Ananía ò a
dɔaiɔnɛ aa aà lɛ a lɛ́wa. 3 Ɔ Pɔlu òɛ̀: Lua n lɛ sɔ̃,
gbɛ̃nazi̋n kaadɔɛmbɛ.* N zɔ̃lɛ ńlɛ yấkpalɛkɛmanɔ
ikoyã musu, mɛ́ mpi sɔ̃, n bɔ a kpɛ, ń ò wà ma lɛ́. 4 Ɔ
dɔaipiɔ mɛ̀: Mmɛ ńlɛ Lua gbàgbankia sɔ̃sɔ̃ màaa?
5 Pɔlu mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, mi dɔ̃ sa'onkia no, asa a kɛ̃a láu wà
mɛ̀, wásuli wá bùsu gbãade tɔbɛ̃ɛsio.†
6 Pɔlu dɔ̃ kɛ́ gbãadepiɔ gbɛ̃ɛɔá Saduseɔnɛ, an
gbɛ̃ɛɔ sɔ̃ Falisiɔnɛ, ɔ̃ a ònɛ́ gbấugbãu: Ma gbɛ̃́ɔ,
Falisin ma ũ, Falisiɔ nɛ́n ma ũ. Gɛɔ vua yấ pɔ́ ma
wɛ́ dɔi yấi ɔ̃ álɛ yấkpalɛkɛmanɔ. 7 Kɛ́ à yấpi ò, Falisiɔ
ń Saduseɔ fɛ̀lɛkɔ̃wa ń lɛkpaao, ɔ̃ kãaakɛnaɔ kɛ̏aa
lɛɛ pla. 8 Saduseɔ ì mɛ gɛɔ lí vuo,‡ mɛ́ malaikaɔ ń
nisi̋naɔ kuo. Falisiɔ sɔ̃ aa zɛ̀ ń beeɔ kuao. 9 Wii
gbãa da ń guu, ɔ̃ Falisi pɔ́ aai̋ Mɔizi ikoyã danɛ́eɔ
fɛ̀lɛ ń lɛkpaa gbãao aa mɛ̀: Wi yãvãie e gbɛ̃́ɛ bee-
wao. Tó nisi̋na ge malaika mɛ́ yã'òɛ̀ sɔ̃ bɛ? 10 Kɛ́
lɛkpaa gbãakȕ, sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lɛ́ vi̋akɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ su Pɔlu
taitaikɔ̃ɛo, ɔ̃ a ò a sosaɔnɛ aa pila gɛ̃ ń guu, aa aà kũ
gɛaànɔ ń bɛ.
11 A gwấ Dii bɔ̀ mɔ̀ Pɔluwa à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ! Lá n ma
yã'ò Yelusalɛũ la, sema ǹ o Loma lɔ.

---

* **23:3** Mat 23.27-28 † **23:5** Bɔa 22.27 ‡ **23:8** Luk 20.27

Lɛkpaai̋a Pɔluzi

12 Kɛ́ a gu dɔ̀ Yudaeɔ kȁaa asii guu, aa lɛgbɛ̏
aa mɛ̀ wa pɔbleo, wa imio e gɔɔ pɔ́ wà Pɔlu dɛ̀.
13 Lɛkpaai̋napiɔ dɛ gbɛ̃ɔn blala. 14 Aa gɛ̀ sa'onkiaɔ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kı̋i, aa ònɛ́: Wá sı̋ ń Luao wa mɛ̀, tó wi Pɔlu
dɛo, tó wa pɔblè, Lua láaikɛwá. 15 A̋piɔ ń gbãadeɔ
píi à gɛ o sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ aà mɔ́ɛ́ ń Pɔluo lá á ye à aà
yã́ɔ tàasika dɛ a káaulawa. Wápiɔ sɔ̃ wáɔ ku sɔu
guu wà aà dɛ zɛ́u e àɔ gɛ́ kái la.
16 Pɔlu dãe nɛgɔ̃ɛ ń baikpaapi mà, ɔ̃ à gɛ̀ gɛ̏ sosaɔ
bɛ, a ò Pɔluɛ. 17 Ɔ Pɔlu sosa badee sı̋si a òɛ̀: Gɛ́ ń
ɛ̀waasoɛo á gbɛ̃zɔ̃ɔ kı̋i, asa a ye baoe kpaɛ̀. 18 Ɔ à
aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ kı̋i à mɛ̀: Pɔlu dakpɛuna ma
sisi, a gbɛ̀aa mà mɔ n kı̋i ń ɛ̀waasoɛo. A yãe vı̋ a
ye onɛ. 19 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ɛ̀waasopi kȕ a ɔwa à gɛ̀aànɔ
gusaɛ ḿpla, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Bɔ́ yã́ ń vı̋ ǹ omɛɛi? 20 Ɔ à
mɛ̀: Yudaɔ mɛ́ lɛkpàai̋, aa ye gbɛama ǹ mɔ́ ń Pɔluo
ń gbãadeɔnɛ zia, lá aa ye aà yã́ gwa dɛ a káaulawa.
21 Nsu we ń yã́io, asa an gbɛ̃́ɔ lɛ́ aà dã́ zɛ́u, aa dɛ
gbɛ̃ɔn blala. Aa lɛgbɛ̏ aa mɛ̀ wa pɔbleo, wa imio e
gɔɔ pɔ́ wà aà dɛ̀. An sɔu mà kɔ̀, n yã́ an swã́ dɔi.
22 Gbɛ̃zɔ̃ɔpi ò ɛ̀waasopiɛ: Nsu to gbɛ̃e dɔ̃ ń òmɛɛo.
Ɔ à aà gbàɛ.

Pɔlu gbaɛa Sezale

23 Ɔ à sosa bade gbɛ̃ɔn plaɔ sı̋si, a ònɛ́: A o sosa
fɛ̃ndade gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɔnɛ aa sɔukɛ aa gɛ́ Sezale oosi
ublegɔɔ ń sɔ̃de gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ ń sɔ̃nde gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
doɔ. 24 A sɔ̃́ yã́ kɛkɛ Pɔluɛ aà dikpɛ gɛò bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ
Felisi kı̋i yãkelesai. 25 Ɔ à lakɛ̏ɛ̀ à mɛ̀: 26 Bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔ Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma láɛ bee kɛ̏nɛ,

ma fɔkpàma. 27 Yudaɔ mɛ́ gbɛ̃́ɛ bee kṹ, aa ye aa aà
dɛ. Kɛ́ ma aà dɔ̃̀ Loma gbɛ̃́ ũ, ɔ̃ ma gɛ ń sosaɔ ma aà
si̋má. 28 Kɛ́ má ye mà aà yã́ pɔ́ aa mɔ̀oa ma, ma aà
sɛ̀ ma gɛò an yã́kpalɛkɛnaɔ ki̋i. 29 We má dɔ̃̀u aà yã́
pɔ́ aa mɔ̀oa dɛ an ikoyã ũɛ, i yã́ pɔ́ kà wà a dɛ ge wà a
dakpɛu kɛo. 30 Kɛ́ wà lɛkpàai̋aàzi, wà a kpã́i kɛ̀mɛɛ,
ɔ̃ ma aà gbàɛoma gɔ̃̀ɔ, má ò yãdeɔnɛ aa gɛ́ ń aà yã́o
n ki̋i we.
31 Ɔ sosaɔ kɛ̀ lá wa ònɛ́wa, aa Pɔlu sɛ̀ gɛ̀ò Antipati
gwãasi̋na. 32 Kɛ́ gu dɔ̀, sosa pɔ́ bɛ kɛ̀sɛɔ Pɔlu nà
sɔ̃deɔnɛ ń ɔzi̋ aa gɛaànɔ aɛ, ɔ̃ aa ɛ̀a tà ń bɛ. 33 Kɛ́ sɔ̃deɔ
kà Sezale, aa lápi kpà bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpiwa, ɔ̃ aa Pɔlu
nàɛ̀ a ɔzi̋. 34 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi lápi kyokɛ̀, ɔ̃ à Pɔlu là
bùsu pɔ́ à bɔ̀u. A mà Silisi bùsu à bɔ̀u, 35 ɔ̃ a ò̀ɛ: Tó
gbɛ̃́ pɔ́ yãvi̋nnɔɔ mɔ̀, má ma lá aa o. Ɔ à mɛ̀ wàɔ aà
dɔ̃́a ua. Elodi mɛ́ uapi kpà yãa.

24

Yudaɔ fɛlɛa ń Pɔluo Sezale

1 Gɔɔ sɔo gbɛa sa'onkia A̋nania mɔ̀ Sezale ń
gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ ń ikoyã̀dɔ̃na pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Tɛɛtuluo. Aa mɔ̀ ń
Pɔlu yã́o bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ki̋i. 2 Kɛ́ wà Pɔlu si̋si, Tɛɛtulu
fɛ̀lɛ lɛ́ yã̀daaàla à mɛ̀: Felisi, ń n báaao wá bùsu na
à kɛ̀ zài. N zia làasookɛa mɛ́ mɔ̀ ń wá kálɛa maao.
3 Wi̋ n tɔnasi, wàɔ n sáaukpa gupiiu gɔɔpii. 4 Kɛ́ má
ye mà n gágao, má wabikɛma, sùuukɛwanɔ, wá yã́
yɔɔnaɛ ma. 5 Wá è gbɛ̃́piá gbɛ̃nazi̋n èbɛɛ. I zɔada
Yudaɔ guu dṹnia guu píi, a dɛ lousisizɛ ɛɛ pɔ́ wi̋
mɛ Nazalɛtideɔ dɔaanaɔ do ũ. 6 Baa se a ye Lua ua
gbãlɛ, ɔ̃ wa aà kṹ. 7-8 Tó n gɔ̃ɛpi làla nzi̋a, ńyɔ̃ aà yã́

pɔ́ wa mɔɔ̀ si̋ana dɔ̃. 9 Ɔ Yudaɔ yá̃'idi̋a aa mɛ̀ lá yá̃piɔ
dɛn we.
10 Ɔ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi mikɛ̀ Pɔluɛ aà yã'o. Ɔ Pɔlu mɛ̀:
Lá má n dɔ̃ yá̃kpalɛkɛna ũ bùsuɛ bee guu a wɛ̃ gɛ̃̀gɛ̃,
ɔ̃ málɛ a mibɔayã'ɔ̀ ma laaiwa. 11 Tó ń gbɛ̀a, wa onɛ
ma gɛa Yelusalɛũ lousisii dɛ gɔɔ kuɛplalao. 12 Wi
ma e málɛ lɛkpaakɛ ń gbɛ̃eo Lua uao. Wi ma e málɛ
zɔada lousisikpɛɔ guu ge wɛ̃́lɛ guuo. 13 Gbɛ̃́piɔ fɔ̃
yá̃ pɔ́ aa li̋amazi seelade enɛo. 14 Si̋ana má ɔ̀nɛ, zɛ́
pɔ́ aalɛ mɛ lousisizɛ ɛɛɛ guu ɔ̃ málɛ zɔble wá deziɔ
Luaɛ. Má yá̃ pɔ́ wa kɛ̃̀ Mɔizi ikoyã guu ń ãnabiɔ pɔ́ɔ
náai vi̋. 15 Ma wɛ́ dɔ Luai lá ampiɔwa, kɛ́ gbɛ̃maaɔ ń
gbɛ̃vãiɔ bɔ gau píi. 16 Ayãmɛto miɔ azi̋a toto gɔɔpii
kɛ ma sɔ̃ su àɔ vi̋ Lua aɛ ge gbɛ̃nazi̋na aɛo. 17 Ma
wɛ̃kɛa ń ma bùsuo gbɛa ma ɛa su ɔdama kɛ̀nɛ́, ma
sa'ɔ̀ 18 Lua ua. Kɛ́ málɛ sa'o ma gbãbɔa gbɛa, ɔ̃ wà
ma le we. Mi bíla kãaao, mɛ́ zɔa kuo.* 19 Azi bùsu
Yudaeɔ mɛ́ yãdeɔ ũ. Sema aa mɔ wà yãbɔ kɔ̃ lɛ́u n
ki̋i. 20 Tó màa no, tó gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laɔ dàa pɔ́ aa ɛ̀a
gɔɔ pɔ́ aa yá̃kpalɛkɛ̀manɔ o. 21 Sema yá̃ mɛ̀ndo pɔ́
má ɔ̀nɛ́ ń lɔɔ gbãao ma mɛ̀, gɛɔ vua yá̃ musu ɔ̃ aalɛ
yá̃kpalɛkɛimanɔ bàasio.†
22 Felisi Yesu zɛ́ bɔɔlɛ dɔ̃, ɔ̃ à lakà Yudaɔ yá̃a à mɛ̀:
Tó sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Lisia mɔ̀, má á yá̃ midɛɛ́. 23 A ɔ̀ sosa
badeɛ aàɔ Pɔlu dɔ̃́a, ãma aà aà gba i̋ana, i to aà gbɛ̃́ɔ
dɔaàlɛ.
24 Gɔɔpla gbɛa Felisi mɔ̀ ń a Yuda nɔ pɔ́ wi̋
mɛɛ̀ Dusiio. A Pɔlu si̋si, ɔ̃ à Kilisi Yesu náaikɛa
yãmàwà. 25 Pɔlu lɛ́ yã'o maakɛa musu ń zi̋akũadɔ̃o
ń yá̃kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ɔ pɔ́ lɛ́ mɔo, ɔ̃ vi̋a Felisi kṹ à mɛ̀:

* **24:18** Zi̋n 21.26-27 † **24:21** Zi̋n 23.6

Fɛlɛ tá gi̋a. Gɔɔ pɔ́ ma ɔ'è, má ɛa n sísi. 26 Aà wɛ́
dɔi Pɔlu a gbagusaɛdaɛɛ, ɔ̃ i̋ɔ aà sisi mɔ̀ɔmɔɔ aà mɔ
faaiboanɔ. 27 Kɛ́ à kɛ̀ wɛ̋ pla, Pɔɔsiu Fɛsɛtu zɔ̋lɛ Felisi
gbɛu. Kɛ́ Felisi ye àɔ na ń Yudaɔ yấi, ɔ̃ à Pɔlu tò
dakpɛu.

25

Pɔlu zɛa ń gɛa Sezaa kî́io

1 Fɛsɛtu zɔ̃lɛa kpalau gɔɔ àaɔ̃ gbɛa, à fɛ̀lɛ Sezale à
gɛ̀ Yelusalɛũ. 2 Weki̋i sa'onkiaɔ ń Yuda gbãadeɔ mɔ̀
aà kî́i, aa fɛ̀lɛ ń Pɔlu yấo. Aa wabikɛ̀wà 3 aà sùuukɛ,
aà to Pɔlu mɔ́nɛ́ Yelusalɛũ. Asa aa zɛ̀ò wà baikpaɛ̀
zɛ́u wà aà dɛɛ. 4 Ɔ Fɛsɛtu ònɛ́: Pɔlu ku kpɛ́u Sezale,
mapi sɔ̃ má tá we tia. 5 A̋ gbãadeeɔ mɔ gɛmanɔ, tó à
yãvãikɛ̀ɛ, í o.
6 Fɛsɛtu kɛ̀ńnɔ gɔɔ swaaɔ̃ ge kwi taawa, ɔ̃ à ɛ̀a tà
Sezale. Kɛ́ a gu dɔ̀, à zɔ̋lɛ a gi̋naa à mɛ̀ wà mɔ́ ń Pɔluo.
7 Kɛ́ à mɔ̀, Yuda pɔ́ bɔ̀ Yelusalɛũɔ li̋aaàzi, ɔ̃ aa yãzɔ̃ɔ
pɔ́ wi fɔ̃ a seela èoɔ dɔ̀wà dasidasi. 8 Pɔlu yấzãsi̋má
à mɛ̀: Mi zã Yudaɔ ikoyã ge Lua ua yấwao. Mi zã
yãewa Sezaaɛo. 9 Fɛsɛtu lɛ́ wɛɛlɛ àɔ na ń Yudaɔ ɔ̃ à
Pɔlu là à mɛ̀: Nyɔ̃ we gɛ́ Yelusalɛũ mà yấkpalɛkɛnnɔ
we yấɛ beeɔ musua? 10 Pɔlu mɛ̀: Sezaa ikoyã pɔ́
kṹ wà yấkpalɛkɛmanɔ ɔ̃ má kúu la. Mi tàaekɛ
Yudaeɛo, lá mpi ń dɔ̃ sấasãwa. 11 Tó ma tàaekɛ̀ à
kà wà ma dɛɛ, má gí wà ma dɛo. A̋ma lá mi yấ pɔ́
gbɛ̋ɛɔ lɛ́ o ma musue kɛo, gbɛ̃e zɛvi̋ à ma kpámáo.
Gɛa Sezaa kî́i ɔ̃ ma zɛò. 12 Kɛ́ Fɛsɛtu lɛkpàai̋ ń a gbɛ̋ɔ
à mɛ̀: Sezaa n zɛò, aà kî́i ńyɔ̃ gɛ́u.

Gɛa ń Pɔluo ki Agipa ń Beenisio aɛ

[13] Gɔɔpla gbɛa kí Agipa ń Beenisio mɔ̀ Sezale
fɔkpai Fɛsɛtuwa. [14] Kɛ́ aalɛ gɔɔplakɛ we, Fɛsɛtu
bɔ̀ ń Pɔlu yã́o kípiɛ à mɛ̀: Gɔ̃ɛe ku la, Felisi aà tò
dakpɛu. [15] Kɛ́ ma gɛ Yelusalɛũ, sa'onkiaɔ ń Yuda
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fɛ̀lɛmɛɛ ń aà yã́o, aa mɛ̀ mà sùuukɛ mà
yãdaaàla. [16] Má ònɛ́, tó gbɛ̃́ pɔ́ wà yãdɔ̀wà i kɔ̃'e ń a
yãdɔmadeɔo mɛ́ i zɛ'è à yã́pi zãsi̍máo, wá Lomadeɔ
wili aà kpámáo. [17] Kɛ́ aa sùmanɔ la, mi zɛzɛo. Kɛ́
a gu dɔ̀ gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ ma zɔ̃lɛ ma gi̍́naa ma mɛ̀ wà mɔ́ ń
gbɛ̃́pio. [18] Gbɛ̃́ pɔ́ yãvi̍aànɔpiɔ yã'ò, aai yãvãi pɔ́
málɛ e wa dɔwà o aà yã́ musuo. [19] Aa yãkele vi̍aànɔ
ń lousisizɛ yã́ musu ń gɔ̃ɛ pɔ́ wi̍ mɛɛ̀ Yesu yã́o. A̍ gà, ɔ̃
Pɔlu zɛ̀ ń aà kua bɛ̃́ɛ yã́o. [20] Ma bílikɛ̀ yã́pi zɛ́ dɔ̃awa,
ɔ̃ ma aà là tó a ye gɛ́ Yelusalɛũ wà yã́pi gɔ̃́gɔ̃ɛ̀ we.
[21] Ɔ Pɔlu mɛ̀ Loma kí ɔ̃ a zɛò, wàɔ a kũa. Ɔ ma mɛ̀
wàɔ aà dɔ̃́a e màɔ gɛ́ aà gbaɛi Sezaawa. [22] Ɔ Agipa ò
Fɛsɛtuɛ: Má ye mà gbɛ̃́pi yãma mazi̍a. Ɔ Fɛsɛtu mɛ̀:
Nyɔ̃ yãma aà lɛ́u zia.

[23] Kɛ́ a gu dɔ̀ Agipa ń Beenisio mɔ̀ ń gawi zɔ̃ɔo, ɔ̃ aa
gɛ̃̀ kɔ̃kãaakɛkpɛu ń sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń wɛ̃́lɛ gbɛ̃́ gbiaɔ.
Kɛ́ Fɛsɛtu lɛsi̍, wà mɔ̀ ń Pɔluo. [24] Ɔ Fɛsɛtu yãsɛ̀ à mɛ̀:
Kí Agipa ń gbɛ̃́ pɔ́ kúwanɔ laɔ píi, a gbɛ̃́ɛ bee èa?
Yuda pɔ́ kú Yelusalɛũɔ ń laɔ píi gbɛ̃́pi yã́ sɛ̀ mɔ̀oa,
aalɛ wiilɛa aa mɛ̀, a maa àɔ ku lɔo. [25] Mapi, mi e à
yãe kɛ̀ à kà wà aà dɛo, ɔ̃ lá à zɛ̀ ń Sezaao, ma zɛò
mà aà gbaɛwà. [26] Mi yã́pi gbadɔ̃ mà lákɛ̃ kíɛ aà
yã́ musuo. A yã́i tò ma mɔaànɔ á aɛ, atɛ̃sa mpi kí
Agipa, kɛ́ yãlalaawà gbɛa mà yã́ e mà a lákɛ̃. [27] Asa
dakpɛuna gbaɛama yã́ pɔ́ wa dàaàla oa wásawasa
sai, i kɛmɛɛ zɛvi̍o.

26

Pɔlu yã̋'oa ki̋ Agipa aɛ

1 Ɔ Agipa ò Pɔluɛ: Ǹ zɛvi̋ ǹ n yã̋'o. Ɔ Pɔlu ɔsɛ̀ à
azi̋a yã́ bɔɔlɛkɛ̀ à mɛ̀: 2 Kí Agipa, má è ma minakɛ̀, kɛ́
má è málɛ mazi̋a yã́ bɔɔlɛkɛ n aɛ gbã, yã́ pɔ́ Yudaɔ
li̋amazi musu píi. 3 Atɛ̃sa kɛ́ ń Yudaɔ fɛlɛkaayã dɔ̃
píi ń ń yãkeleɔ. Bee yã́i ma wabikɛ̀ma, ma yã́ɛ
mamɛɛ. 4 Yudaɔ ma kua dɔ̃ za ma nɛ́fɛ̃nɛnzi̋ daalɛa
ma bùsuu e Yelusalɛũ. 5 Aa ma dɔ̃ à gɛ̃̀gɛ̃. Tó aa yei,
aa fɔ̃ o má dɛ wá lousisin gãli pɔ́ gbãa ń Lua yã́o wi̋
mɛ Falisiɔ gbɛ̃́ ũ. 6 Tiasa wàlɛ yã́kpalɛkɛmanɔ, kɛ́
ma wɛ́ dɔ lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ wá deziɔnɛzi yã́i. 7 Wá bui
kuɛplaɔ aai̋ɔ zɔble Luaɛ gwãasi̋na ń fãanɛo wɛdɔa
lɛgbɛ̃a doũpizi guu. Kí, wɛdɔa yã́pizi yã́i Yudaɔ
fɛ̀lɛmanɔ. 8 Bɔ́yãi Lua gɛɔ vua kɛ̀ɛ́ yã́zɛsai ũi?
9 Mapi yãa, ma zɛò kɛ́ yã́ pɔ́ a bɔ Yesu Nazalɛti
yã́ kpɛ píi ɔ̃ máliɔ kɛ. 10 Màa má kɛ̀ Yelusalɛũ.
Sa'onkiaɔ ma gba zɛ́, ɔ̃ ma Lua gbɛ̃́ɔ kà kpɛ́u dasi.
Tó wàlɛ ń dɛdɛ sɔ̃, ma lɛ́ i̋ɔ ku a guuɛ.* 11 Miɔ gɛ́
lousisikpɛ ń lousisikpɛo mɔ̀ɔmɔɔ màɔ wɛ́tɛ̃amɔnɛ́,
mi gãnamá aa dɔ́ɛ ń Luao. Ma pɔ fɛ̃ańzi, ɔ̃ mi gɛ́
i̋adaimá ń wɛ̃́lɛ baaɔ.†

Pɔlu zi̋kɛa Yesuɛ

12 Beewa málɛ gɛ́ Damasi ń iko pɔ́ sa'onkiaɔ ma
gbaɛoo. 13 Kí, kɛ́ má bɛ zɛ́u i̋atɛ̃ minanguo, ma
gupua è à bɔ̀ luabɛ à kùlɛa ń ma gbɛ̃́ɔ, a pãsi̋ dɛ i̋atɛ̃a.
14 Wa lɛlɛ zi̋́lɛ wápii, ɔ̃ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ ń Ɛbɛlu
yã́o wà mɛ̀: Sɔlu, Sɔlu, bɔ́yãi ńlɛ i̋adaiai? Lípanazɔ̃a
ń teo mɛ́ lɛ́ i̋akpanzi fá! 15 Ma mɛ̀: Mmɛnn déi, Dii?

* **26:10** Zi̋n 8.1-3 † **26:11** Zi̋n 9.1-2

Ɔ Dii mɛ̀: Mámɛ má Yesu pɔ́ ńlɛ i̋adawà ũ. 16 Fɛlɛ zɛ.
Ma bɔ mɔma kɛ́ mà n sɛ ma zi̋kɛna ũɛ, níɔ dɛ yá̃ pɔ́ ń
è ń yá̃ pɔ́ má ɔlɔnɛo seelade ũ. 17 Má n suaba Yudaɔ
ɔzi̋ ń buipãleɔ. Málɛ n zi̋má, 18 kɛ́ ǹ ń wɛ́ kɛ̃́nɛ́, aa
bɔ gusiau aa gɛ̃ gupuau, aa bɔ Setãu ikou aa gɛ̃ Lua
pɔ́u, an duuna i kɛ̃́má, an bàa iɔ kú ń gbɛ̃́ pɔ́ an kua
adoaɔ ma náaikɛa yá̃i.

19 Kí Agipa, Ayãmɛto mi gí luabɛ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀
mɔ̀a yã'onɛ maio. 20 Ma waasokɛ̀ Damasi gi̋a ń
Yelusalɛũo,[‡] ɔ̃ má kɛ̀ Yude bùsu gupiiu ń buipãleɔ
kí̃io. Má ònɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ aa zɛ ń Luao, aai yá̃ pɔ́ a to
wà dɔ̃ aa nɔ̀sɛli̋lɛ kɛ. 21 Bee yá̃i Yudaɔ ma kũ Lua ua,
aa ye ma dɛ. 22 Lua dɔnlɛ má kuò e ń a gbão, ɔ̃ má
zɛa aà seelade ũ nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ píi. Mili yãpãle
oo, sema yá̃ pɔ́ ãnabiɔ ń Mɔizio ò à kɛ̀ bàasio. 23 Aa
mɛ̀ Mɛsii a taasikɛ, ɔ̃mɛ a bɔ gau sɛ̃́ia, i gupua yã'o
Yudaɔnɛ ń buipãleɔ.[§]

24 Kɛ́ Pɔlu lɛ́ azi̋a yá̃ bɔɔlɛkɛ mà̀a, Fɛsɛtu wiidɔ̀wà
à mɛ̀: I̋ana kàma yà̃ Pɔlu? N dɔ̃a zɔ̃ɔ mɛ́ lɛ́ n mi liaa.
25 Ɔ Pɔlu mɛ̀: I̋ana i kaao, Fɛsɛtu. Yá̃zɛde málɛ o mɛ́
si̋anaɛ. 26 Kí, lá ń yá̃ beeɔ dɔ̃, má fɔ̃ mà a yã'onɛ
wásawasa bakũaanakɛsai. Má dɔ̃ kɛ́ a kee i kɛ n mi
kpɛo, asa yá̃pia gusaɛ yá̃ no. 27 Kí Agipa, n yá̃ pɔ́
ãnabiɔ ò si̋a? Má dɔ̃ kɛ́ ń si̋. 28 Ɔ Agipa ò Pɔluɛ: N ye
ma dɛdɛnlɛa kɛ mà gɔ̃ Yesude ũ gɔ̃̀ɔ yà̃? 29 Pɔlu mɛ̀:
Gɔ̃̀ɔ ge zá̃ má yei, tó Lua wèi. I kɛ ndo no, ń gbɛ̃́ pɔ́
aalɛ ma yãma gbã̀ɔ píi, aa gɔ̃ lá má dɛwa, mɔdaonaɛ
beeɔ bàasi. 30 Ɔ kípi ń bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Beenisio ń
gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ fɛ̀lɛ bɔ̀lɛ. 31 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ, aalɛ o'okɔ̃ɛ:

‡ **26:20** Zi̋n 9.20, 28 § **26:23** Isa 42.6, 49.6

Gbɛ̃́pi i yãe kɛ à kà dɛa ge wà dakpɛuo. 32 Ɔ Agipa
ò Fɛsɛtuɛ: Tó gbɛ̃́pi i mɛ a yã́pi a gɛ́ Sezaa kı̃́iɛ yãao,
wá aà gbaɛɛ.

27

Gɛa ń Pɔluo Loma

1 Kɛ́ wà zɛ̀ò wà da Itali zɛ́u, ɔ̃ wà Pɔlu ń dakpɛuna
kı̃̀nieɔ nà sosa bade pɔ́ wı̃̀ mɛɛ̀ Zuliuɛ a ɔzi̍. A
dɛ sosa gãli pɔ́ wı̃̀ mɛ Sezaa sosaɔ dɔaanaɔ do ũ.
2 Wa gɛ̃ gó'ilɛna pɔ́ bɔ̀ Adamiti, àlɛ bɔlɛ ń Azi bùsu
wɛ̃́lɛɔ guu, ɔ̃ wa dazɛu. Masedoni bùsu gbɛ̃́ Alisaka
Tɛsaloni kúwanɔ. 3 Kɛ́ a gu dɔ̀ wa ka Sidɔ̃. Zuliu
Pɔlu kũa ń nɔ̀sɛdoũo, ɔ̃ à aà gbà zɛ́ aà gɛ́ a gbɛ̃́ɔ gwai,
kɛ́ aa e ɔdawà. 4 Bɔa we wa pɛlɛ i̍ guo. Kɛ́ i̍ana lɛ́
dawálɛ yã́i wa dɔ Sipi bùsu kpɛ oi. 5 Bɛa i̍sia guo wa
dɔ Silisi ń Pãmfili bùsuɔzi, ɔ̃ wa ka Mila, Lisi bùsuu.
6 Weki̍i sosa badepi Alɛsãndi gó'ilɛna pɔ́ lɛ́ gɛ́ Itali è,
ɔ̃ à wá káu.
7 Gɔɔ plae dà wá tá kɔɔnkũ̀. Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wa ka
Sinidi lɛ́i. Kɛ́ i̍ana i weiwɛ̃ɛ wà gɛ́ súsuo, wa pãalɛ
wa bɔ Kɛlɛti bùsu kpɛ oi Samɔnɛ saɛ. 8 Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo
wálɛ dɔ Kɛlɛtizi, ɔ̃ wa ka gu pɔ́ wı̃̀ mɛ Godɔki̍i Maau.
A kãi ń wɛ̃́lɛ pɔ́ wı̃̀ mɛ Laseo. 9 Lá wa gɛ̃gɛ̃ zɛ́u, wá
táa'o gɛa aɛ gɔ̃̀ kai yã́ ũ, asa Yudaɔ lɛyegɔɔ gɛ̃̀ kɔ̀.
Ayãmɛto Pɔlu lɛdàmá 10 à mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, má è táɛ bee
a mɔ́ ń ásoo zɔ̃ɔ ń músio. I kɛ gópi ń a asoɔɛ adoo,
ń wápiɔɛ lɔ. 11 A̋ma sosa bade gobɔna ń godeo yã́
sı̃̀ dɛ Pɔlu pɔ́a. 12 Gupi maa wà godɔu wà buziɛble
weo, ɔ̃ gbɛ̃́ daside zɛ̀ ń daa zɛ́uo. Aa ye wà ka Feniki,
wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Kɛlɛti bɛ'aɛ oi, tó a zɛkɛ̀, wí buziɛble we.

Zàa'i̍ana fɛlɛa i̍siaa

13 Kɛ́ i̍́an busɛ fɛ̀lɛ gɛɔmidɔki̍i oi, aalɛ e wà fɔ̃ ń
pɔeã kɛɛ. Ɔ aa ń gó pòlo aa dàzɛu, aalɛ dɔ Kɛlɛtizi
kãikãi. 14 I gɛ̃gɛ̃o, zàa'i̍an gbãa pɔ́ wi̍ mɛ i̍́an pãsi̍
pi̍la Kɛlɛti gbɛwa. 15 A̍ goli̍aa, wi fɔ̃ dàɛ lɔo, ɔ̃ wa
gɔ̃ tɛi. 16 Kɛ́ à wá kpá gũgũn nɛ́na pɔ́ wi̍ mɛ Kodai,
wa dáama'è yɔɔ. Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wa wá gónɛ suababɔ è
wá kũ̀ we. 17 Kɛ́ aa yè wa nà gó zɔ̃ɔpiwa, ɔ̃ aa kɛ̀kɛ
bakà̃ gó zɔ̃ɔpiɛ. Kɛ́ aalɛ vi̍akɛ pãa Libii bùsu isaaaɛ,
ɔ̃ aa gó kúla pɛ̀lɛ íu, ɔ̃ aa gɔ̃̀ tɛ́ i̍́anai. 18 Kɛ́ a gu dɔ̀, lá
zàa'i̍ana gi̍ lɛ́ wá gó zãampapa gbã́ugbãu, ɔ̃ aa nà
asoɔ zuzua íuwa. 19 A gɔɔ àaɔ̃de zi̍́ aa ń gó zi̍kɛbɔɔ
bɔ̀lɛ kɔ̀lɛ ńzi̍a. 20 A̍ kà gɔɔ ũma i̍atɛ̃ ń saanaɔ i bɔo, mɛ́
i̍́an pãsi̍pi ń louo i kpálɛo. Buaa aafia pɔ́ wá wɛ́ dɔi
yãa kɛ̀ fama. 21 Wa gɔɔplakɛ̀, wi e pɔblèo, ɔ̃ Pɔlu fɛ̀lɛ
ònɛ́: Gbɛ̃́ɔ, tó a ma yãmà yãa, dɔ̃ wi fɛlɛ Kɛlɛti, músi
ń ásooɛ beeɔ gbàsa wá léo. 22 E tia málɛ lɛdawá, à
sɔ̃dilɛ! A̍ gbɛ̃e a gao, sema gópi wíwi bàasio. 23 Gi̍a
gwã́ Lua pɔ́ má dɛ aà pɔ́ ũ mɛ́ mi zɔbleɛ̀, aà malaika
bɔ̀ mɔ̀a 24 à mɛ̀: Nsu vi̍akɛo, Pɔlu. Sema ǹ Sezaa
aɛ le. Lua gbɛ̃́ pɔ́ kúńnɔ gó guuɔ bɔ̀nɛ aafia ḿpii.
25 Ayãmɛto gbɛ̃́ɔ, à sɔ̃dilɛ! Má Lua náai vi̍ kɛ́ a kɛ lá
a òmɛɛwa. 26 Sema wà ka gũgũnae isaaa.

27 A gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide gwã́ i̍́an pãsi̍pi lɛ́ wá
gálɛ Adiati ía e tia. Ɔ wɛɛdo ígbɛ̃ɔ lɛ́ e wa kãikũ̀
ń gɔ̃sɔ̃lɛoɛ. 28 Ɔ aa bà i'ɛgwabɔ gbàɛ íu, aa è a ɛ
gà̃si̍suu basiiɔ̃. Kɛ́ à kɛ̀ sàa yɔɔ aa gbàɛ lɔ, aa è a ɛ
gà̃si̍suu bàaɔ̃. 29 Aalɛ pãa gbɛwa vi̍akɛ, ɔ̃ aa kúla
mɛ̀n síiɔ̃ gbàɛ gó pɔ̀ɔkpɛ, ɔ̃ aalɛ Lua sisi gu dɔnɛ́
kpakpa. 30 Gópi zi̍kɛnaɔ lɛ́ zɛwɛɛlɛ wà bɔlɛ gó guu
wà bàalɛ, ɔ̃ aalɛ gó suababɔpi pila aa da ía, aalɛ kɛ

lá wa ye kúlaɔ gbaɛ go'aɛwa. 31 Ɔ Pɔlu ò sosa badeɛ
ń aà sosanɛɔ: Tó gbɛ̃́ beeɔ i gɔ̃ gó guuo, á e bɔo. 32 Ɔ
sosaɔ gó suababɔ baɔ zɔ̏zɔ̃, aa tò à lɛ̀lɛ íu.
33 Kɛ́ gu ye dɔi, Pɔlu awakpàńɛ́ ḿpii aa pɔble à
mɛ̀: A gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosain gbã a gɔ̃ looa pɔblesai.
34 Málɛ awakpaɛ́ à pɔble, asa a maa á pɔlɛba àɔ dɔaɛ,
í e bɔ aafia. Baa á mikã mɛ̀ndo a vũaao. 35 Pɔlu yã̋pi
oa gbɛa à pɛ̃ɛ sɛ̀ à Lua sáaukpà gbɛ̃́pii wáa, ɔ̃ a ɛ̀ àlɛ
só. 36 Ampii aa sɔ̃di̋lɛ aa pɔblè sa. 37 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wá
kú gó guuɔ píi, wa ka gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basiiɔ̃ síiɔ̃saio
(276). 38 Kɛ́ aa pɔblè aa kȁ, aa pɔ́wɛna bɔ̀lɛ zù íu, kɛ́
gó e yãfũkũ yá̋i.
39 Kɛ́ gu dɔ̀ aa gɔ̃sɔ̃e è, aai dɔ̃o. Kɛ́ aa ísia sɔ̀ɔmiboa
è a gɔ̃sɔ̃ daa̋ia, ɔ̃ aa zɛ̀ò wà gɛ́ ń góo isaaa we, tó wa
fɔ̃́. 40 Aa kúlaɔ wòlo aa tò í guu, ɔ̃ aa golilibɔɔ ba pòlo
gɔ̏ɔ. Aa go'aɛ zwãa pòo i̋anaɛ, ɔ̃ aa mipɛ̀ gɔ̃sɔ̃piwa.
41 Ɔ aa si̋ ũfãau ń saɛ, ɔ̃ gó zɛ̀ we. Ũfãapi go'aɛ kũ̏
gíũgiũ, i fɔ̃ dèeo, ɔ̃ ikooa pɔ́ lɛ́ vi̋vi̋ ń gbãao lɛ́ gó
pɔ̀ɔkpɛ wiwi. 42 Sosaɔ zɛ̀ò wà dakpɛunaɔ dɛdɛ, kɛ́
an gbɛ̃e su kpáa'o pilimáo yá̋i. 43 Ãma sosa bade ye
Pɔlu misi, ɔ̃ à gi̋nɛ́ aa ń pɔeã kɛ. A ò kpadɔ̃naɔ dɔaa
kusi íwa aa bua, 44 gbɛ̃́ ki̋niɔ iɔ tɛ́ ń kpɛ lipɛpɛɛɔ ge
gó kasoɔ musu. Beewa ɔ̃ gbɛ̃́pii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gũgũnaa

1 Kɛ́ wa baa lè aafia, wá mà gũgũnapi tɔ́n
Malita. 2 Beleɔ wá kṹ ɔplapla ń yeawázio. Aa
gbãakpàwázi, aa tɛ́ sa kàwɛ̃ɛ, asa lou nà maawa mɛ́
i̋ana bɔ̀lɛ. 3 Pɔlu yàa kele nàaa mɔ̀ lɛ́ kátɛu, píligona

ku a guu. Kɛ́ tɛ́ pusu aà pà, à bɔ̀ Pɔlu kũ̀ a ɔwa. 4 Kɛ́
beleɔ mlẽpi è dɔ aà ɔwa, aa òkɔ̃ɛ: Gbɛ̃́ beeá gbɛ̃dɛnaɛ
sı̋ana. Baa kɛ́ à bùa íwa aafia, sı̋ana i weiɛ̀ àɔ kuo.
5 A̋ma Pɔlu mlẽpi gbɛ̏ɛ a dà tɛ́u, i yãe kɛɛ̀o. 6 Gbɛ̃́ɔ wɛ́
dɔi aà ɔ a ka à lɛ́lɛ gɛ ũ wegɔ̃ɔɛ. Kɛ́ à gɛ̃̀gɛ̃, aa è pɔe i
aà leo, ɔ̃ aa lɛ́ lı̏lɛ aa mɛ̀ gbɛ̃́piá luaeɛ.

7 Gupi saɛ gũgũna gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ wı̏ mɛɛ̀ Publiu bɛ
kuu. A̋ wá dílɛ gɔɔ àaɔ̃, à nibɔ kɛ̀wɛ̃ɛ ń yeawázio.
8 Publiu mae wúlɛa ń mɛ̀wãao, àlɛ bãnubãnukɛ. Ɔ
Pɔlu gɛ̃̀ aà kĩ̋i, à wabikɛ̀ɛ̀ à ɔnàwà à aà gbȁgbã. 9 Kɛ́
à gbȁgbã màa, gũgũnapi gyãe kı̋niɔ mɔ̀ aà kĩ̋i, ɔ̃ aa
gbȁgbã sɔ̃. 10 Aa wá kpɛlà maamaa. Kɛ́ wálɛ tá, aa
kũ̀sũakɛ̀wɛ̃ɛ lɔ.

Pɔlu kaa Loma

11 Wá kua gũgũnapiu mɔ àaɔ̃ gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛna
pɔ́ buziɛblè weu, wa dazɛu. Gópi bɔ̀ Alɛsãndi, wà
tã̋asiaɔ seela kɛ̀wà. 12 Kɛ́ wa ka Silakusa, wa gɔɔ àaɔ̃
kɛ̀ we. 13 Bɔa we wa dɔ gɔ̃sɔ̃lɛi e wa gɛ kaò Lɛgio.
Kɛ́ a gu dɔ̀ ı̋ana bɔ̀ gɛɔmidɔkı̋i oi, a gɔɔ plaade wa
ka Puzɔli. 14 Wɛ̃́lɛpi guu wa Yesudeɔ lèu. Aa mɛ̀
wà sùuukɛ wà ãsɔ̃a do kɛńnɔ. Wá kɛ̀ màa, ɔ̃ wa da
Loma zɛ́u. 15 Loma Yesudeɔ wá bao mà, ɔ̃ aa mɔ̀
daiwálɛ. Gbɛ̃eɔ wá lé Apiu'ɛlɛu, gbɛ̃eɔ sɔ̃ gu pɔ́ wı̏
mɛ Pilakı̋i'aaɔ̃u. Kɛ́ Pɔlu ń é, à Lua sáaukpà, aà sɔ̃
nı̏ni. 16 Kɛ́ wa ka Loma, wà Pɔlu gbà zɛ́ aàɔ ku adoa
ń sosa pɔ́ ı̏ɔ aà dɔ̃́ao.

17 Gɔɔ àaɔ̃ gbɛa Pɔlu Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sı̏si. Kɛ́ aa kȁaa,
a ònɛ́: Ma gbɛ̃́ɔ, mi zã Yudaɔnɛ yãewao. Mi bɔ wá
deziɔ fɛlɛkaayãe kpɛo, ɔ̃ wà ma kũ Yelusalɛũ wà ma
kpa Lomadeɔwa. 18 Aa yãlàlaa, aai yãe e ma musu
à kà wà ma dɛo, ɔ̃ aa ye ma gbaɛ. 19 Ɔ Yudaɔ bɔ̀ ma

kpɛ. Teasi ma zɛ ń gɛa Sezaa ki̋io,* i kɛ má yãvi̋ ń
ma bùsu gbɛ̃́ɔ no. 20 Ayãmɛto ma á gbɛ́a wà kɔ̃'e mà
oánɔ, asa gbɛ̃́ pɔ́ Isailiɔ wɛ́ dɔi yãi̋ wà mɔɛ bee kàia.
21 Ɔ aa ɔ̀ɛ̀: Wi taalae e à bɔ̀ Yude bùsuu n yã́
musuo. Wá gbɛ̃e sɔ̃ i bɔ we à sùwá ń n bao vãioo.
22 Wá è a maa wà yã́ pɔ́ ń kũa ma n lɛ́u, asa wá mà
wi̋ lousisizɛpi bɛ̃̀ɛbo gupiiuɛ.
23 Aa gɔɔdi̋lɛkɔ̃ɛ ń Pɔluo, ɔ̃ aa mɔ̀ aà ki̋i ua pɔ́ à
pi̋lau dasidasi. A ye aa a yã́zɛ dɔ̃ Yesu yã́ musu,
ɔ̃ à dàalɛ Mɔizi ikoyãwa ń ãnabiɔ yã́ɔ, à kpala pɔ́
bɔ̀ Lua ki̋i yã'ònɛ́, à a bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ za kɔɔkɔɔ e oosi.
24 Gbɛ̃eɔ yã́ pɔ́ àlɛ oɔ zɛ́ è, ãma gbɛ̃eɔ gi̋i. 25 Kɛ́ aalɛ
kɛ̃aa ń lɛkpaao, Pɔlu yã́ mɛ̀ndo kã̀fi̋nɛ́ à mɛ̀: Yã́ pɔ́
Lua Nisi̋na dà ãnabi Isaiaɛ a ò á deziɔnɛá si̋anaɛ à
mɛ̀:
26 Gɛ ǹ o gbɛ̃́ beeɔnɛ,
aa swã́kpa aaɔ gɛ́ yãemasai,
aa wɛ́tɛi aaɔ gɛ́ yãe'esai.
27 An nɔ̀sɛ paaao, kɛ́ aasu ɔ̃nɔkũo yãi̋,
an swã́ gbãa, kɛ́ aasu yãmao yãi̋,
an wɛ́ kũaaa, kɛ́ asu kɛ̃o yãi̋,
asa aa ye ɛa sua mà ń gbã́gbão.†
28-29 Ayãmɛto, àɔ dɔ̃ kɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ zi̋ ń suabayão
buipãleɔwa. Aamɛ aa sí.
30 Pɔlu kɛ̀ kpɛ́ pɔ́ àlɛ a fi̋abo guu wɛ̃̀ bṹu pla. Iɔ gbɛ̃́
pɔ́ aai̋ mɔ faaiboianɔɔ kũ ɔplapla píi. 31 A kpala pɔ́
bɔ̀ Lua ki̋i yã́ waasokɛ̀nɛ́, à Dii Yesu Kilisi yãdànɛ́ ń
laaio kpálɛa, gbɛ̃e i kpaɛ̀o.

* **28:19** Zi̋n 25.11 † **28:27** Isa 6.9-10

Bibeli Luayà̃taalá́
The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayà̃taala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9